

Ingrid Bolsø

«Da man begynte å leke Gud i en utendørsidrett.»

En studie av norske landslagshoppers holdninger til vind- og avsatssystemet i hopp og kombinert.

Masteroppgave i idrettsvitenskap
Trondheim, april 2015



Masteroppgave i idrettsvitenskap
Institutt for sosiologi og statsvitenskap
NTNU, Trondheim

«I dag er jeg veldig glad for at vi har systemet. Det er ganske mange hopprenn som vi har hatt de siste årene, som ikke hadde vært mulig å gjennomføre hvis vi ikke hadde hatt systemet. Et eksempel er VM i skiflygning i Vikersund - Vegard».

Forord

Denne oppgaven representerer avslutningen på det 2-årige masterprogrammet «idrettsvitenskap» ved NTNU i Trondheim I forbindelse med oppgaven har jeg vært så heldig å få jobbe med noen av de fremste toppidrettsutøverne vi har i Norge. Hopp- og kombinertmiljøet er et lite og sammensveiset miljø og jeg har fått muligheten til å høre om deres tanker og følelser knyttet til deres idrettshverdag. Jeg har fått høre om gleder, engasjement, håp og frustrasjoner knyttet til vind- og avsatssystemet. Som forsker vet jeg at det ikke alltid er like lett å ta seg tid eller ork til de dype refleksjonene omkring sitt eget tankemønster, men informantene var engasjerte og villige til å gjøre dette, og det setter jeg stor pris på. Takk for at dere tok dere tid til å svare på det jeg lurte på.

Jeg vil også takke min nøkkelinformant ved Olympiatoppen Midt-Norge som tok i mot meg med åpne armer og brøytet vei slik at jeg fikk mulighet til å gjennomføre denne studien. Hoppmiljøet i Norge er virkelig på hugget når det gjelder forskning og utvikling, og jeg er glad for at jeg fikk komme med et lite bidrag.

Til slutt vil jeg takke min veileder Arve Hjelseth for meget god oppfølging og konstruktive tilbakemeldinger. Det er sannelig ikke lett å være veileder/mentor/psykolog for masterstudenter med tynnslitte nerver, men det har du mestret med glans.

Til slutt,

Takk til alle dere andre som har bidratt i denne oppgaven, både med korrekturlesning og tilbakemeldinger.

Trondheim, april 2015

Ingrid Bolsø

Sammendrag

Formålet med denne oppgaven er å undersøke hvordan norske landslagshoppere ser på vind- og avsatssystemet i hopp og kombinert. Systemet ble innført i verdenscupen sommeren 2009 med FIS sine argumenter om en mer rettferdig, sikker og kommersiell attraktiv konkurranseramme. I denne oppgaven ser jeg nærmere på hvordan utøverne selv oppfatter dette systemet. Min overordnede problemstilling for oppgaven er: *Hvordan oppfatter utøverne vind- og avsatssystemet i lys av sportifisering og kommersialisering?* I tillegg til den overordnede problemstillingen formulerte jeg tre mer spesifikke forskningsspørsmål:

1. Hvordan opplever utøverne konkurranserettferdigheten, og hvilke faktorer påvirker denne rettferdigheten?
2. Hvilket syn har utøverne på den makten som kommersielle aktører innehar, og hvordan føler de denne makten påvirker relasjonen mellom skihopping og publikum?
3. Hvordan forstår utøverne rasjonaliteten i skihopping i lys av vind- og avsatssystemet?

Til å belyse forskningsspørsmålene brukte jeg begrepene sportifisering og kommersialisering. Begge begrepene tar sikte på å fange inn sosiale prosesser, og de skal i hovedsak tjene som et hjelpemiddel når det kommer til på forstå og forklare betydningen av det informantene sier. For å finne svar på disse forskningsspørsmålene intervjuet jeg syv utøvere på landslagsnivå, hvorav fem var skihoppere og to var kombinertløpere.

Analysen i denne oppgaven viser at utøverne generelt sett er enige om at det begynner å bli ganske rettferdig i konkurranser hvor det er rolige forhold, og hvor det er liten variasjon på vindforholdene. I konkurranser hvor det er mye vind, store variasjoner og/eller sidevind, kompenserer ikke systemet på en god nok måte. Utøverne er også litt usikre på hvorvidt man skal fjerne klimatiske tilfældigheter som vind, ettersom de mener litt av sjarmen i skihopping er knyttet til dimensjoner av flaks og uflaks. Videre viser analysen av utøverne ikke har ingen store problemer med å tilpasse seg kommersielle aktører som TV og sponsorer. Det virker som at de er klar over at man må belage seg på å gjøre endringer for å tilpasse seg TV, sponsorer og andre aktører. De nevner selv dette med sendetider, og at det foregår en kamp mellom de ulike vinteridrettene om å komme på TV. Utøverne mener den viktigste makten som kommersielle aktører har, er den makten som media og TV har når det gjelder å formidle

vind- og avsatssystemet ut til publikum. Det er denne makten de mener påvirker relasjonen mellom skihopping og publikum mest. Alle utøverne mener at kommentatorene ikke klarer å formidle systemet på en fornuftig måte til de som sitter og ser på, og at dette påvirker det synet som publikum får til systemet og skihopping som helhet. Til slutt viser analysen at utøverne først og fremst forstår vind- og avsatssystemet som et middel for å gjennomføre flere konkurranser og få flere tellende resultatlistor, og de mener at systemet fungerer på en rasjonell måte når det kommer til dette. De er enige om at mange konkurranser de siste årene ikke hadde blitt gjennomført, hvis det ikke hadde vært for systemet. I tillegg fungerer systemet som et middel for å kontrollere været, eller de klimatiske tilfeldighetene, og skal på denne måten skape en mer rettferdig konkurranseramme.

Innholdsfortegnelse

FORORD	iii
SAMMENDRAG	iv
INNHOLDSFORTEGNELSE	vi
1.0. INNLEDNING	1
1.1. Introduksjon	1
1.2. Vind- og avsatssystemet	2
1.2.1. Vindsystemet.....	2
1.2.2. Avsatssystemet.....	4
1.3. Tidligere forskning og kartlegging av fagfeltet	5
1.4. Forskningsspørsmål.....	6
1.5. Oppgavens struktur.....	7
2.0. TEORETISK RAMMEVERK	9
2.1. Introduksjon	9
2.2. Sportifisering.....	9
2.2.1. Rasjonalisering.....	11
2.2.2. Organisering og standardisering	14
2.2.3. Konkurranselikhhet og rettferdighet	16
2.3. Kommersialisering	18
2.3.1. Symbiosen mellom idrett og media.....	18
2.3.2. Idretten og dens sponsorer	21
2.3.3. Idretten og dens publikum	23
2.4. Oppsummering.....	24
3.0. METODE	28
3.1. Introduksjon	28
3.2. Forskningsdesignet.....	28
3.3. Den vitenskapelige forutsetningen for kvalitativ metode.....	29
3.4. Fortolkning og forforståelse som kvalitativ forskningsgrunnlag	30
3.5. Tilgang til feltet og feltarbeid	31

3.5.1.	Verdenscup i Granåsen.....	32
3.5.2.	Erfaringer og refleksjoner fra feltarbeidet	33
3.6.	Intervju.....	34
3.6.1.	Utvelging av informanter.....	35
3.6.2.	Informantene	37
3.6.3.	Forberedelse til intervjuene	37
3.6.4.	Gjennomføring av intervjuene	39
3.6.5.	Erfaringer og refleksjoner fra intervjuene	40
3.7.	Transkribering	41
3.8.	Koding og kategorisering	42
3.9.	Studiens troverdighet.....	43
3.10.	Etiske refleksjoner	43
3.11.	Oppsummering	44
4.0.	ANALYSE	46
4.1.	Introduksjon	46
4.2.	Innføringen av systemet.....	46
4.3.	Konkurranserettferdighet	48
4.3.1.	Vindforholdenes påvirkning	49
4.3.2.	Utstyrets påvirkning på systemets funksjonalitet.....	52
4.3.3.	Betydningen av flaks og uflaks	53
4.3.4.	Overkompensering	55
4.3.5.	Oppsummering.....	56
4.4.	Den kommersielle makten	58
4.4.1.	Å selge produktet skihopping til medier og sponsorer.....	58
4.4.2.	Formidlingsmakt	60
4.4.3.	Underholdningsfaktoren og teknologiske hjelpemidler	64
4.4.4.	Oppsummering	66
4.5.	Rasjonaliteten i skihopping.....	67
4.5.1.	Det tradisjonelle og enkle mot det moderne	68
4.5.2.	En tettere og jevnere kombinertkonkurranse	70
4.5.3.	Å gjennomføre konkurransene.....	71
4.5.4.	Oppsummering.....	72

5.0. AVSLUTNING	74
5.1. Sammenfattende drøfting og konklusjon.....	74
5.1.1. Konkurranserettferdighet.....	74
5.1.2. Den kommersielle makten.....	76
5.1.3. Rasjonaliteten i skihopping.....	78
5.2. Veien videre.....	80
6.0. LITTERATUR	82
7.0. VEDLEGG	88
7.1. Intervjuguide til informant 1.....	88
7.2. Intervjuguide til informant 2-7.....	90
7.3. Informasjonsskriv.....	91

1.0. Innledning

1.1. Introduksjon

Sommeren 2009 ble det lansert et nytt vind- og avsatssystem i hopp og kombinert. Utgangspunktet for systemet var i hovedsak tredelt. For det første ønsket FIS å gjøre noe med rettferdighetsaspektet i konkurransene, spesielt med tanke på varierende vindforhold (Virmavirta & Kivekäs, 2012). All forskning som er gjort på fagfeltet viser at vind har stor betydning i skihopping. Hvilken effekt vinden har avhenger av vindhastighet og vindretning. Vind som blåser opp i bakken (oppdrift) øker lengden på ellers like hopp betraktelig, mens vind som blåser ned bakken (bakvind) reduserer lengden på like hopp (Müller, Platzer, & Schmölzer, 1996). Grunnen til dette er det løftet skiene får når det er oppdrift, og mister når det er bakvind (Seo, Murakami, & Yoshida, 2004). Forskning gjort av Virmavirta & Kivekäs (2012) viser at 3 m/s oppdrift gir 17,4 meter ekstra i storbakken i Whistler, Canada, mens 3 m/s i bakvind reduserer lengden på hoppet med 29,1 meter i forhold til et nullpunkt (0 m/s). Lignende funn ble registrert av Müller et al. (1996) som fant at 3 m/s oppdrift gav 16 meter ekstra i bakken i Planica, mens 3 m/s i bakvind reduserte lengden på hoppet med 23,7 meter¹. Dette viser at oppdrift er viktig når det kommer til lengde, samtidig som det ser ut til at bakvind skader mer enn oppdrift hjelper.

For det andre var det et ønske om å bedre sikkerheten til utøverne. I følge FIS-direktør Walter Hofer er sikkerheten til utøverne en av de viktigste prioriteringene i skihopping (FIS, 2011). Han mener at det nye systemet bidrar til at sikkerheten til utøverne lettere kan kontrolleres og håndteres, blant annet ved å justere farten underveis (FIS, 2010). Med det nye avsatssystemet har juryen mulighet til å gå ned på farten under konkurransene for å imøtekomme kravene om å gjennomføre en sikker konkurranse, uten å måtte starte omgangen på nytt (FIS, 2013c), slik det hadde vært nødvendig å gjøre tidligere dersom man kom til at farten innebar for stor risiko. For det tredje gjorde de tradisjonelle vindkorridorene² det vanskelig for juryen å fullføre konkurranser innenfor tidsplanen, selv om vinden var uproblematisk i et sikkerhetsperspektiv (Virmavirta & Kivekäs, 2012). Etersom

¹ Hvilken betydning oppdrift har for lengden på hoppet avhenger i stor grad av bakkeprofilen. I enkelte bakker kan vinden ha større utslag på lengden enn i andre. I tillegg har utøverens ferdigheter stor betydning for hvilken lengde som oppnås.

² En vindkorridor viste hvilken spredning vinden kunne ha for at utøverne fikk lov til å hoppe. Denne kunne f.eks. være fra 1 m/s til – 1 m/s (FIS, 2009).

konkurransesystemet i stor grad er bestemt av TV-selskaper måtte FIS finne nye løsninger for en mer jevn, forutsigbar og effektiv gjennomføring (ibid.). Dette var noe Hofer også uttalte i forbindelse med testingen av systemet:

«Vi fikk melding fra TV-stasjonene og media sist sesong at vi måtte gjøre noe med de meningsløse pausene. Dette har vi tatt konsekvensen av, og det nye systemet er utviklet i samarbeid med TV og media - oversatt av Herland (2009)».

Norges sportsjef Clas Brede Bråthen uttalte i forbindelse med innføringen av systemet at dette var den viktigste kommersielle utviklingen av hoppporten noen sinne, og at hopp som produkt ville bli kraftig forbedret (NTB, 2009).

I denne studien ønsker jeg å undersøke hvordan utøverne i hopp og kombinert stiller seg til dette systemet. Mitt fokus for oppgaven vil ikke være å analysere FIS sine argumenter for innføringen av systemet, men argumentene vil heller fungere som en slags ramme når det kommer til å undersøke hvordan utøverne stiller seg til systemet og dens funksjonalitet.

1.2. Vind- og avsatssystemet

Vind- og avsatssystemet i hopp og kombinert ble som nevnt over lansert av FIS sommeren 2009 under Sommer Grand Prix. Hensikten med innføringen av systemet var å gjøre konkurransene mer rettfærdige, sikre og kommersielt attraktive. I det følgende skal jeg presentere systemet mer inngående.

1.2.1. Vindsystemet

Det gamle, tradisjonelle vindsystemet tok utgangspunkt i en vindkorridor (f.eks. -1m/sec til +1 m/sec) som juryen satte før konkurransen. En hopper fikk klarsignal dersom vinden var innenfor dette intervallet. Denne korridoren skulle være minst mulig for å sikre mest mulig rettfærdige forhold. Hvis det var for mye vind, uansett retning, måtte man vente til vinden avtok. Dette gjorde det ofte vanskelig for juryen å gjennomføre konkurranser innenfor tidsplanen, selv om vinden var uproblematisk i et sikkerhetsperspektiv (Virmavirta & Kivekäs, 2012). Det nye vindsystemet har til hensikt å kompensere for gode eller dårlige vindforhold. Istedenfor å bruke en smal vindkorridor gis det nå kompensasjonspoeng til utøverne basert på vindforholdene. Vindforholdene kalkuleres individuelt for hver utøver, og 0 m/s brukes som en basis for utregning av kompensasjonspoengene (FIS, 2013b). Det brukes fremdeles en vindkorridor, men denne tjener kun sikkerhetsmessige hensyn, og vil derfor

være noe større enn den gamle vindkorridoren som skulle sikre rettferdige konkurranseforhold (ibid.).

For å regne ut poengene som utøverne enten vinner eller taper som følge av vindforhold, finner man først vindfaktoren for hver enkelt bakke. Vindfaktoren har til hensikt å vise hvor stor effekt vinden har på lengden i en spesifikk bakke (FIS, 2009). Sagt på en annen måte kan man gjennom vindfaktoren se hvor mange meter man får eller mister som et resultat av rådende vindforhold. Vindfaktoren regnes ut gjennom denne formelen:

$$\Delta w = TWS \left(\frac{HS - 36}{20} \right)$$

Δw er vindfaktoren og beskriver den effekten vinden har på lengden på hoppet, HS står for bakkestørrelse i meter (hill size) og TWS står for vindhastigheten (m/s). Hvor stor effekt vinden har på lengden på hoppet vil altså avhenge av bakkestørrelse (HS) og vindstyrken (TWS). I en bakke hvor HS er 130 meter og hvor vinden er på 1.55 m/s (oppdrift) vil formelen se slik ut:

$$\Delta w = 1.55 \left(\frac{130 - 36}{20} \right)$$

Effekten av 1,55 m/s vil i en 130-metersbakke være 7,3 meter. En utøver som hopper 119,5 meter under disse vindforholdene vil derfor trekkes 7,3 meter. Omgjort i poeng tilsvarer dette $7,3 \times 1,8^3 = 13,14$ poeng. Utøveren får dermed 13,1 poeng i trekk fra den totale poengsummen⁴. Ettersom forskning viser at bakvind skader mer enn oppdrift hjelper besluttet FIS i 2013 å endre kompensasjonsformelen slik at det blir gitt 21 % høyere kompensasjon for bakvind i forhold til oppdrift (FIS, 2013b). Hvis en utøver hopper 119,5 meter med 1,55 i bakvind i en bakke hvor HS er 130, vil utøveren få $(13,1 \times 0,21) + 13,1 = 15,9$ poeng. Utøveren får da 15,9 poeng i tillegg i den totale poengsummen.

For å kunne måle vindstyrken og vindretningen er det plassert vindmålere på ulike posisjoner i unnarenet av bakken (FIS, 2013b). Hvor mange vindmålere som er plassert avhenger av bakkestørrelsen. Som en generell regel har FIS bestemt at normalbakker skal ha 5 målere, storbakker 7 målere og skiflyvningsbakker 10 målere. Disse målerne er plassert på ulike posisjoner i forhold til bakkens K-punkt. Tar man storbakken som utgangspunkt vil

³ 1,8 viser til meterpoengene som hopperne får etter at de passerer 100 meter i en storbakke (FIS, 2013c).

⁴ I skihopping brukes det kun en desimal ved poengregning.

vindmåler W1⁵, være posisjonert på 10 % av K-punkt, W2 på 30 %, W3 på 45 %, W4 på 60 %, W5 på 75 %, W6 på 90 % og W7 på 115 % av K-punkt. Data fra hvert vindmålerpunkt registreres 4 ganger pr sekund i en 5-sekunders periode under flyvefasen av hoppet, og alle målingene fra denne perioden legges så sammen for å få en tangentiell vindhastighet. Etersom forskning viser at betydningen av vind varierer i de ulike fasene av svevet, har FIS utviklet et vektleggingssystem, som baserer seg på at vinden har større betydning i midtre del av svevet, sammenlignet med starten av svevet rett etter «take-off». I storbakken vil W1 og W2 vektlegges 10 %, W3 og W4 20 %, W5 og W6 15 %, og W7 10 % (Ibid.).

1.2.2. Avsatssystemet

I tillegg til det nye vindsystemet har FIS også utviklet et avsatssystem. Dette systemet går ut på at juryen før rennet bestemmer hvilken avsats det skal hoppes fra (lengden på tilløpet). Slik har det alltid vært i skihopping. Forskjellen er at man med det nye systemet kan endre avsatsen i løpet av konkurransen for å imøtekomme prinsippene om rettferdighet og sikkerhet uten å måtte starte konkurransen på nytt. Hvis juryen bestemmer seg for å gå ned på farten får hopperen tilleggspoeng, mens høyere fart gir tilsvarende minuspoeng i den totale poengsummen (FIS, 2013c). Lengden på tilløpet hos den første deltakeren i konkurransen blir brukt som et grunnlag for avsatssystemet.

I de aller fleste tilfeller er det juryen som velger å gå opp eller ned på farten i forhold til de rådende vindforhold, men trenerne har også muligheten til å bestemme farten for sin utøver. Av sikkerhetsmessige årsaker kan treneren bare redusere farten for sin utøver, og maksimalt redusere farten med fem avsatser. Hvis det er treneren, og ikke juryen, som velger å gå ned på farten, må utøveren hoppe minst 95 % av HS-lengde for å få kompensasjonspoengene. Dette tilleggsmomentet fører til at skihopping nå får et taktisk aspekt. Treneren kan for eksempel velge å redusere farten for sin utøver for å få tilleggspoeng hvis han vet at utøveren er i stand til å hoppe like langt med redusert fart.

For å kalkulere forholdet mellom avsats og hvor langt man hopper har det blitt utviklet en grunnleggende formel som tar utgangspunkt i å finne F-verdien for en bestemt hoppbakke. F-verdien fastslår hvor mange meter som hoppes pr 1meter i tilløpet i hvilken som helst bakke (FIS, 2009). For å finne F-verdien benyttes denne formelen:

$$F = 3 \% HS$$

⁵ W er forkortelsen for vindmåler, mens tallet (i dette tilfellet 1) sier noe om hvilken vindmåler det dreier seg om (FIS, 2013b).

I en bakke hvor HS er 140m, vil F-verdien være 4,2 (3 % av 140). Dette betyr at 1 meter ekstra i tilløpet vil gi ca 4,2 meter ekstra på lengden. Det å endre tilløpet med 60 cm vil dermed resultere i en forskjell på lengde i bakken på 60 % av F-verdien. Hvis hopper B flyttes 60 cm lenger ned i tilløpet sammenlignet med hopper A vil formelen for å regne ut kompensasjonspoengene se slik ut:

$$60 \% \text{ av F-verdien} = 2,52 \text{ m} \times 1,8 \text{ poeng} = 4,5 \text{ poeng}$$

Ettersom 1 meter kortere tilløp gir 4,2 meter kortere hopp, vil 60cm kortere tilløp gi 2,52 meter kortere hopp. 1,8 poeng illustrerer som nevnt tidligere meterpoengene som hopperne får etter at de passerer 100 meter. Hopper B vil dermed få 4,5 plusspoeng for 60 cm kortere tilløp.

1.3. Tidligere forskning og kartlegging av fagfeltet

Skihopping kan sies å være et relativt lite fagfelt innenfor idrettsvitenskapelig forskning, og de studiene som gjennomføres tilhører stort sett bevegelsesvitenskapen. De fleste studiene har prøvd å finne biomekaniske og aerodynamiske forbedringer for å perfektionere skihopping. Slik prestasjonsfremmende studier er knyttet til flytestilling (Remizov, 1984; Seo et al., 2004), satsbevegelse (Müller, 2009; Virmavirta, Kivekäs, & Komi, 2001) og aerodynamisk atferd (Jung, Staat, & Müller, 2014). I tillegg har blant andre Müller studert hvilken betydning vekt har i skihopping (Müller, 2009; Müller & Schmölder, 2002). Ved siden av bevegelsesvitenskapelig forskning ligger mye av fagfeltets fokus på den betydning vind har når det gjelder lengde. Både Müller (2009); Müller et al. (1996); Seo et al. (2004) og Virmavirta and Kivekäs (2012) har gjort undersøkelser i vindsimulator for å se hvilken effekt og betydning vind har, både med tanke på rettferdighet og sikkerhet. Studiene viser som nevnt at vinden har stor betydning på lengden, og at effekten kommer an på vindhastighet og vindretning. Disse studiene er meget relevant for min oppgave da den viser hvilken viktig rolle vind spiller i skihopping, og hvordan denne forskningen har ligget til grunn for det nye vind- og avsatssystemet. I så måte vil studiene være et viktig grunnlag for å stille vitenskapelige spørsmål omkring rettferdighet og sikkerhet.

Innenfor det idrettssosiologiske fagfeltet har det blitt gjort færre undersøkelser rettet mot skihopping. I de siste årene har det likevel vært en økning av sosiologiske studier knyttet til fagfeltet. Disse kan primært knyttes til fire fagperspektiver. Innenfor det kulturelle fagperspektivet har blant annet Dønnem and Opland (2008) studert ulike toppidrettsmiljøer innenfor skihopping i ulike land, med spesielt fokus på struktur og kultur. Videre har

Skadsem (2009) sett på hvordan kulturen i hoppporten former utøverne, og da spesielt med tanke på vekt og prestasjon. I tillegg har Sundberg (2010) gjennomført en studie som ser på hva som kjennetegner en skihoppers identitet. Innenfor konsum har Mehus (2005) sett på forholdet mellom kulturell kapital og konsum av ulike idretter, deriblant skihopping. Hans resultater viser at mennesker som ser på skihopping kommer fra ulike sosiale grupper, men at måten man konsumerer skihopping på, har sammenheng med ens kulturelle kapital. Innenfor det psykologiske fagperspektivet gjennomførte Sandell (2014) nylig en undersøkelse som tok sikte på å kartlegge prestasjonsangst hos norske kombinertløpere, hvor hensikten var å se på om prestasjonsangst oppleves forskjellig i de to øvelsene som utgjør kombinert. Studien viser at utøverne opplever prestasjonsangst forskjellig i hopp og kombinert, og at dette kan variere på bakgrunn av utøvernes prestasjonsnivå. Til slutt har Pfister (2007) og Skauvik (2013) gjort studier av endringer i hoppporten og dens regulering. Disse studiene har et historisk perspektiv, da begge forsøker å kartlegge den utviklingen som har skjedd innenfor hoppporten. Pfister (2007) har sett på drivkreftene bak regel- og teknikkendringer i skihopping, og bruker sportifiserings- og kommersialiseringsbegrepet for å belyse disse endringene. Sentralt i studien står ambisjonen om å avdekke hvordan maktfordelingen blant aktørene i skihopping påvirker disse endringene. Ifølge Pfister har både FIS, media og sponsorer mye makt når det gjelder å påvirke hvordan skihopping skal utøves. Dette gjelder både det overordnede konkurransesystemet, regler og teknikkendringer. Skauvik (2013) bygger videre på Pfister sin studie og ser på hvilke drivkrefter som står bak utviklingen i skihopping. Hun fokuserer på utviklingen i lys av sportifisering- og kommersialiseringsprosessen. I følge Skauvik har hoppporten hatt en tvetydig sportifiseringsprosess, hvor organiseringen av skihopping til tider har vært preget av en slags de-sportifisering. Videre mener hun at kommersielle aktører har hatt mye å si for utviklingen og styrkingen av hoppportens publikumsappell og konkurransebalanse.

1.4. Forskningsspørsmål

Hensikten med denne oppgaven er å se på hvordan utøverne selv forholder seg til vind- og avsatssystemet. Min overordnede problemstilling for oppgaven er:

Hvordan oppfatter utøverne vind- og avsatssystemet i lys av sportifisering og kommersialisering?

I tillegg til den overordnede problemstillingen har jeg formulert tre mer spesifikke forskningsspørsmål i lys av vind- og avsatssystemet som jeg ønsker å belyse ved hjelp av teori om sportifisering og kommersialisering.:

1. Hvordan opplever utøverne konkurranserettferdigheten, og hvilke faktorer påvirker denne rettferdigheten?
2. Hvilket syn har utøverne på den makten som kommersielle aktører innehar, og hvordan føler de denne makten påvirker relasjonen mellom skihopping og publikum?
3. Hvordan forstår utøverne rasjonaliteten i skihopping i lys av vind- og avsatssystemet?

For å finne svar på disse forskningsspørsmålene har jeg intervjuet syv utøvere på landslagsnivå, hvorav fem er skihoppere og to er kombinertløpere. I analysen kommer jeg i utgangspunktet ikke til å fokusere på å sammenligne meningene til skihopperne og kombinertutøverne, men velger heller å se på dem som likestilte informanter.

Til å belyse forskningsspørsmålene bruker jeg begrepene sportifisering og kommersialisering. Begge begrepene tar sikte på å fange inn sosiale prosesser. De skal i hovedsak tjene som et hjelpemiddel når det kommer til på forstå og forklare betydningen av det informantene sier. Jeg kommer til å bruke begrepene på en litt annen måte enn det Pfister (2007) og Skauvik (2013) gjorde i sine studier. Mens de i hovedsak bruker sportifisering- og kommersialiseringbegrepet til å belyse utviklingsprosessen i hoppporten, velger jeg i tillegg å bruke begrepene til å belyse den konteksten som vind- og avsatssystemet er en del av. I tillegg har min oppgave som hensikt å belyse utøvernes oppfatninger og ikke bare FIS sine beslutninger knyttet til innføringen av systemet.

1.5. Oppgavens struktur

Før jeg går videre er det hensiktsmessig å presentere oppgavens struktur og oppbygning. I det følgende kapittel presenteres det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for oppgaven. Her presenteres begreper og teorier knyttet til utviklingsprosessene sportifisering og kommersialisering. Dette kapittelet vil bestå av grunnlaget for analysen som kommer senere i oppgaven, samtidig som det vil være viktig for å forstå konteksten for hvorfor vind- og avsatssystemet ble innført. I kapittel 3 presenteres den metodiske rammen for oppgaven. Jeg begynner med å presentere mitt forskningsdesign før jeg går mer spesifikt inn på hva jeg har gjort, hvordan jeg har gjort det og hvorfor. Kapittelet avsluttes med noen etiske betraktninger

knyttet til oppgaven. I kapittel 4 kommer oppgavens analyse. Her presenteres mine tolkninger av den informasjonen jeg har fått gjennom intervjuene med utøverne i lys av oppgavens teoretiske rammeverk. Analysen er strukturert på en litt annerledes måte enn teorikapitlet, og i analysekapitlet vil rasjonaliseringsbegrepet analyseres til slutt, etter konkurranserettferdighet og kommersialisering. Jeg velger å strukturere analysen slik ettersom jeg ser rasjonaliseringsbegrepet som et mer overordnet begrep som også griper i aspekter ved rettferdighet og kommersialisering. Det å avslutte analysen med rasjonaliseringsspørsmålet føler jeg derfor blir mer tydelig og oversiktlig. I kapittel 5 presenterer jeg oppgavens hovedfunn og kommer her med en kort sammenfattende drøfting. Kapittel 4 vil dermed bestå av en analyse og tolkning som er relativt tett på oppgavens datamateriale, mens jeg i kapittel 5 vil forsøke å koble datamaterialet ytterligere til teori, løfte blikket og drøfte datamaterialet ut over utøvernes egen forståelse av systemet.

2.0. Teoretisk rammeverk

2.1. Introduksjon

I dette kapitlet skal jeg presentere det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for oppgaven. I denne oppgaven vil hensikten med det teoretiske rammeverket være todelt. For det første vil teorien være et fortolkende rammeverk som skal tjene som et hjelpemiddel når det gjelder å forstå og forklare betydningen av det informantene sier. Teorien skal med andre ord være et hjelpemiddel for å få innsikt i utøvernes holdninger til, og erfaringer knyttet til, vind- og avsatssystemet. For det andre vil det teoretiske rammeverket være relevant når det kommer til å belyse hoppSPORTS historiske utvikling og hvordan den er utformet i dag. Dette vil være viktig for å forstå konteksten for hvorfor vind- og avsatssystemet ble innført og hvorfor dette systemet kan oppfattes som radikalt. Det teoretiske rammeverket består av to utviklingsprosesser som jeg skal bygge min analyse rundt; *sportifisering* og *kommersialisering*. Jeg starter med å gjøre rede for sportifiseringsbegrepet og hvordan jeg ønsker å anvende det. Deretter kommer en mer utdypende presentasjon av de ulike aspektene av sportifisering som jeg ønsker å benytte. Videre ser jeg nærmere på begrepet kommersialisering, hvor jeg i hovedsak kommer til å konsentrere meg om tre dimensjoner ved kommersialisering, nemlig hvordan prosessen arter seg i lys av medie- sponsor- og publikumsinteresser.

2.2. Sportifisering

Begrepet sportifisering går tilbake til idrettshistorikeren Hajo Bernett og sosiologen Norbert Elias' studier av den historiske utviklingen av idretten (Goksøyr, 1988). Barnett brukte begrepet *versportlichung* for å beskrive utviklingsprosessen til det tyske spillet «faustball» på 1900-tallet. Bernett mente at faustball-spillet gikk fra å være et spill hvor moralske og estetiske normer var verdsatt til å bli et konkurransespill hvor suksess og hensiktsmessighet ble viktig. Spillet antok slik en sportslig karakter og ble gjennomgripende rasjonalisert. Dette mente han var selve essensen i sportifiseringen (ibid.). I sine analyser av den engelske sporten tar Norbert Elias i bruk begrepet *sportization* for å forklare overgangen fra den «eldre tiders sport» til den moderne sporten. For Elias er sivilisasjonsutviklingen det essensielle i hovedskillet mellom eldre tids sport og den moderne sporten, og legger da vekt på graden av

akseptert vold og selvbeherskelse innenfor idretten. Moderne sport får ifølge Elias et nivå av ordnethet og selvdisiplin som tidligere var ukjent. I tillegg til siviliseringen ser Elias på klubbannelsen og organiseringen av sporten som et avgjørende karaktertrekk ved sportifiseringen. Selv om han ikke bruker termen rasjonalisering like tydelig som Barnett, er det grunn til å tro at Elias så på denne utviklingen ut i fra et rasjonelt perspektiv (ibid.).

Hittil kan sportifiseringsbegrepet virke lite konkret og teoretisk anvendbart. Det er også klart at det hersker en viss meningsforskjell om hva begrepet faktisk inneholder, da dette i større eller mindre grad kommer av meningsforskjeller i hva de grunnleggende trekkene ved den moderne idretten er (ibid.). Goksøyr (1988) forsøker å gi begrepet en betydning. Sportifiseringsbegrepet som han lanserer har noen likheter med de to nevnte begrepene, men er likevel noe mer sammensatt. Sportifisering kan i korte trekk knyttes opp mot moderniseringen av idretten, ettersom sportifisering handler om å gjøre noe til en moderne sport, eller la det få sportens egenskaper. Mer presist kan sportifisering betraktes som den prosessen en idrett går gjennom når den i økende grad vektlegger rasjonalisering, sivilisering, prestasjonsorientering og organisering. Denne prosessen går over lengre tid, og forandrer etter hvert idrettens innhold og mening (Goksøyr, 1988;1991). En sportifisert idrett handler delvis om det som ikke kan brukes til noe, ettersom idretten har liten overføringsverdi utenfor idretten selv (Hjelseth, 2009). Slagstad (2010:181) mener en slik utvikling gjør idretten abstrakt og gjenstandsløs og i stor grad preget av utmåling. Før var for eksempel et spydkast på jakt eller i krig vellykket hvis man traff sitt mål eller objekt. Nå er spydkastet vellykket hvis det går lengre enn de andre. Spydkast har gått fra å være en kamp mot et objekt til å være en kamp mot rommet. Spydkast i seg selv har ikke noen hensikt utenfor de rammene det opptrer i.

En av de første tendensene på sportifisering i norsk idrett finner man på slutten av 1800-tallet, da man begynte å sammenligne utøvere og prestasjoner (Goksøyr, 2008). For å gjøre dette på en hensiktsmessig måte var det behov for å standardisere idretten, slik at man gjennomførte de samme øvelsene innenfor et bestemt reglement. Før denne sportifiseringstendensen gjorde seg gjeldene var det vanlig at utøverne utfordret hverandre til dueller, hvor det ikke eksisterte noen standardiserte rammer eller regler. Til å overvåke det nye konkurransesystemet ble det gradvis etablert nasjonale og internasjonale idrettsorganisasjoner. De arrangerte ulike mesterskap, hvor hensikten var å kåre den beste utøveren. Denne organiseringen bidro til å skape mer like og rettferdige konkurranseforhold, og man kunne dermed begynne å sammenligne prestasjoner over tid (ibid.).

I denne oppgaven vil jeg i hovedsak vektlegge sportifiseringselementene rasjonalisering, organisering og likhet da jeg anser disse som mest relevante i forhold til min oppgave. Dette betyr at det er flere sentrale elementer i sportifiseringsprosessen som ikke presenteres her. Selv om de ulike elementene i sportifiseringsprosessen henger sammen og er en forutsetning for hverandre, ser jeg ikke noe problem i å fremheve noen av elementene hvis dette gjøres på en hensiktsmessig måte. Dette var også noe jeg argumenterte for i mitt forprosjekt til masteroppgaven. Der konkluderte jeg med at prestasjonsorientering, som er et viktig trekk ved sportifiseringsprosessen, ikke er like relevant for å analysere aspekter ved vind- og avsatssystemet. Jeg er heller av den oppfatning at en spissing av begrepet bidrar til å gjøre det teoretiske rammeverket mer konkret og direkte anvendbart. I det følgende skal jeg presentere de ulike elementene ved sportifiseringsprosessen mer inngående.

2.2.1. Rasjonalisering

En av forutsetningene for sportifiseringsprosessen er ifølge Goksøyr (1988) rasjonalisering. Rasjonalisering kjennetegnes av at sosiale relasjoner organiseres mer effektivt og instrumentelt, og at kunnskapen i større grad baseres på teknologi fremfor politiske og moralske prinsipper (Giulianotti, 2005). Rasjonalisering handler i stor grad om å identifisere de ønskede virkemidler for å kunne oppnå det ønskede målet (Guttmann, 1978). Den sportifiserte idretten er målrettet, og dens regler og midler må derfor være rasjonelle og logiske med hensyn til sitt mål. Rafoss (2005) mener prosessen med å utvikle en rendyrket rasjonalisme er knyttet til standardisering og normering. Utvikling av arenaer, distanser og øvelses- og konkurranseformer er alle uttrykk for prosesser som tar sikte på å rendyrke rasjonalismen i idretten. Ifølge Goksøyr (1988) eksisterer det to former for rasjonalisering i idretten. Ytre rasjonalisering representerer idrettens opprinnelige funksjon, som er å tjene et formål utenfor idretten selv (Hjelseth, 2014). Man snakker her om målet med idrettsutøvelse i en større sammenheng. Den ytre rasjonaliseringen i idretten eksisterer på et individuelt og et sosialt plan. På det individuelle planet kan rasjonaliteten representere en personlig målsetting som tar sikte på en sunn, harmonisk og allsidig kropp. På det sosiale plan kan idrett handle om å tjene et formål på et samfunnsmessig plan. I Norge ble skiløping lenge brukt til transport og militær trening. Oppfordringen til fysisk aktivitet og idrett ble brukt som et argument for å styrke den generelle folkehelsen, forsvarsviljen, forsvarsevnen og fedrelandet. Man var opptatt av at idretten skulle stimulere til flittig og rasjonell trening. Idretten tjente på denne måten et sosialt formål (Goksøyr, 1988). I en sportifisert idrett kan en slik sosial rasjonalitet også omfatte økonomiske faktorer. Ifølge Goksøyr (1988) er en av de viktigste drivkreftene

bak idrettsaktiviteter den inntekten som følger av kommersielle interesser. Når idretten flyttes inn under kontrollerte forhold og blir gjenstand for parsellering⁶, kan idrettens rasjonalisering forskyves. Goksøyr diskuterer hvorvidt det er aktivitetens egenverdi eller aktivitetens publikum og økonomiske betydning som betegnes som det rasjonelle. I den rasjonelle idretten syns det å være en tendens til å ville overvinne naturlige og fysiske grenser. Et eksempel som Goksøyr bruker for å belyse denne problemstillingen er langrenn. I langrenn har man i større grad sentralisert løypeprofilen, slik at utøverne går flere kortere runder fremfor en lang runde. Goksøyr spør seg om det ikke er inntektene som kommersielle interesser ser i reklame og TV-dekning som er hensikten med denne sentraliseringen (ibid.)⁷. På denne måten tjener også dagens idrett en samfunnsmessig funksjon, selv om dette skjer på en annen måte enn før.

Idrettens indre rasjonalisering handler om å finne idrettens indre verdi, gleden ved å konkurrere, ønsket om å vinne og jakten på den optimale prestasjon. Det handler her om idretten selv og ingen utenforliggende faktorer som preger den ytre rasjonaliteten (Hjelseth, 2014). Den indre rasjonaliteten handler i stor grad om kortsiktige gevinster, og dominerer i forhold til det som ville vært rasjonelt i en større kroppslig eller global sammenheng og i et lengre tidsperspektiv enn neste konkurranse eller mesterskap. Denne indre orienteringen kan føre til at man tar i bruk midler som er lønnsomme og som letter måloppnåelsen på kort sikt (Goksøyr, 1988). Sentralt i idrettens indre rasjonalisering står konkurranseelementet og en påfølgende spesialisering. På slutten av 1800-tallet ble de første skikonkurransene arrangert, og i 1879 ble det første Husebyrennet arrangert (Goksøyr, 2008). Husebyrennet var fra starten av et kombinert «lengdeløp» og «opvisning i hopp» hvor utøverne startet med et hopp på toppen av bakken og kjørte direkte inn i en tre kilometer lang løype. Utøverne ble bedømt gjennom stilkarakterer på basis av holdning og sikkerhet. Løypen besto av ulike vanskeligheter og små hopp hvor dommerne sto og observerte. Ferdigheter som allsidighet og stilfullhet var noe dommerne verdsatte. I 1883 begynte man å dele inn konkurransen i to deler, ett lengdeløp i terrenget kombinert med ett hopp i bakken. De to delene gav et sammenlagt resultat. I hoppbakken var det kun stilkarakterene som telte, og ikke lengden på hoppet (ibid.). Lengden ble kun tellende hvis to eller flere skiløpere fikk samme poengsum (Slagstad, 2010). I 1892 ble det besluttet å flytte hoppdelen fra Huseby til Holmenkollen for å gi mer snøsikre forhold og lengre hopp (Goksøyr, 2008). Dette ble starten på det vi kjenner som Holmenkollrennet. Frem til 1933 var skihopping en del av kombinertøvelsen i Norge, men ble

⁶ Parsellering beskriver den prosessen hvor natur stykkes opp og tilrettelegges for menneskets idrettsutfoldelse (Eichberg & Jespersen, 1986).

⁷ En mer inngående presentasjon av de kommersielle drivkreftene kommer senere i oppgaven.

etter dette en selvstendig og spesialisert øvelse⁸. Dette førte til at utøverne i større grad måtte velge mellom de to idrettsgrenene (ibid.). Mange utøvere valgte bort langrennsøvelsen og valgte heller å satse på spesialhopp⁹ (Slagstad, 2010).

Som et resultat av en indre rasjonalitet og konkurranseorientering vokser det også frem en vitenskapelig orientering. Fra 1920-tallet ble den en økning i den vitenskapelige interessen knyttet til skihopping (Pfister, 2007). Den sveitsiske ingeniøren Reinhard Straumann begynte å undersøke sammenhengen mellom farten i tilløpet, kroppsposisjon i svevet og rampeprofilen i hoppbakken. Han brukte blant annet vindtunnel for å finne svar på disse og andre aerodynamiske spørsmål (ibid.). I de neste ti-årene ble det et økt fokus på å rasjonalisere hoppporten ved hjelp av vitenskapen. I 1974 begynte østerrikerne sin virkelige utstys-revolusjon da de utviklet hoppdresser med ballongeffekt. Disse dressene hadde en gjennomstrømningsgrad på nesten 100 %, mens de norske utøverne brukte helt tette hoppdresser. Dette gav store utslag i hoppbakken (Thoresen, 2007). Sammen med utstysutviklingen har hoppstilen vært en av de mest sentrale aspektene innenfor den vitenskapelige orienteringen i skihopping. Hoppstilen har utviklet seg i takt med nye hoppnormer og på grunn av hoppportens rasjonalisering. I 1881 oppfant telemarkingen Sveinung Svalastoga den første hoppstilen man kjenner til, «upptrekkjaren». Her skulle man trekke opp bena tre ganger i det man kom ut i lufta, samtidig som man skulle utstøte et indianerhyl. Denne stilen ble avløst av rakstandarstilen, hvor man sto i en oppreist stilling for å signalisere eleganse og på denne måten skaffe seg høye poengsummer. Den oppreiste stillingen ble supplert med utstrakte armer på hver side for å sikre balanse i svevet. I de påfølgende årene ble det gjort en innsats for å generere større lengder, og man begynte etter hvert å lene seg mer fremover i svevet¹⁰ (Slagstad, 2010). Fra 1950-årene hoppet flere utøvere med kroppen helt fremoverlent og med armene helt inntil kroppen. Denne stilen, som fikk navnet «finnestilen», ble først ikke anerkjent av FIS, men ble til slutt godkjent etter flere tester i vindtunnel (Pfister, 2007). Jakten på større lengder innebar en tilsvarende jakt på den mest rasjonelle teknikken, og i 1985 kom kanskje den største revolusjonen i hoppportens historie da Jan Boklöv introduserte V-stilen. Slagstad (2010) kaller utviklingen av V-stilen et uttrykk for hoppportens pågående sportifisering på 1980-tallet. V-stilen vakte stor oppsikt og

⁸ Spesielt hopprenn var OL-øvelse i 1924 og VM-øvelse i 1926. Likevel ble det altså ikke arrangert spesielt hopprenn i Norge før 1933. Hovedårsaken til dette var det norske skiadministrerende miljøets mostand til spesialisering (Slagstad, 2010). Se blant annet Slagstad (2010) for mer om denne norske motstanden.

⁹ Selv om det ble mer og mer vanlig med spesialisering utover 1900-tallet, var det fremdeles flere idrettsutøvere i Norge som valgte å drive med flere idretter. Birger Ruud og Bjørn Wirkola er to eksempler som viser at det var mulig å prestere på høyt nivå i flere idrettsgrener (Thoresen, 2007).

¹⁰ Se Slagstad (2010) for en mer detaljert oversikt over stilutviklingen i skihopping

negative reaksjoner da den først ble praktisert og Boklöv fikk mye trekk i stilpoeng ettersom hans stil ikke sto i overensstemmelse med den daværende ideologien og retningslinjer for stildømming som preget hoppporten. Etter Boklövs fem World Cup seire i 1988/89-sesongen ønsket flere utøvere å teste ut den nye stilen. Media og publikum ble mer positivt innstilt og FIS ble etter hvert tvunget til å anerkjenne og godkjenne stilen. Siden den gang er V-stilen videre utviklet i flere varianter. Stilen tillater lengre hopping enn før og har samtidig gjort hoppingen mindre farlig. Bæreflaten i lufta blir større, hopperen flyr lavere og følger bakkeprofilen hele veien. Dette gjør at hopperne utnytter oppdriften bedre og bevarer hastigheten i svevet i tillegg til at farten i landingsøyeblikket blir lavere (Slagstad, 2010).

2.2.2. Organisering og standardisering

En sportifisert idrett har behov for organisering og standardisering. I en sportifiseringsprosess handler organiseringen i stor grad om byråkrati, normering og likhet (Goksøy, 1988). Da konkurranseformatet i skihopping begynte å vokse frem på slutten av 1800-tallet ble det behov for å organisere idretten. Dette førte til en byråkratisering av idretten som innebar at idrettsorganisasjoner vokste frem for å vedta og å overvåke regelverk, ratifisere rekorder og sørge for at konkurranser ble organisert (Guttmann, 1978). Idrettsorganisasjonene skulle med andre ord overvåke og regulere konkurransesystemet. Den første idrettsorganisasjonen som vokste frem i Norge var Centralforeningen for Udbredelse af Legemsøvelser og Vaabenbrug som ble stiftet i 1861 (Goksøy, 2008). Dette ble forgjengeren til den organisasjonen vi i dag kjenner som Norges Idrettsforbund (NIF, 2014). Centralforeningens oppgave var å utdanne dyktige fedrelandsforsvarere og heve standarden på legemsøvelser og skiløping (Goksøy, 2008). Opprettelsen av denne organisasjonen var i så måte et bidrag til en ytre rasjonalisering av idretten da den innebar en sosial målsetting (Goksøy, 1988). Som et resultat av den veksten som norsk idretten opplevde 1880- og 90-årene ble det opprettet flere lokale foreninger og nasjonale forbund. Etter hvert ble det også dannet internasjonale organisasjoner som skulle sørge for en standardisering og byråkratisering på tvers av landegrensene (Goksøy, 2008). Den første organisasjonen med spesielt fokus på vinteridrett ble stiftet i 1883 og fikk navnet Skiforeningen. Skiforeningen hadde et sterkt fokus på allmenntilgjengelig og allsidig skiløping, noe som gjenspeilte ideologien i norsk skiløping på denne tiden. Norges Skiforbund ble opprettet i 1908 og overtok det ansvaret som Skiforeningen hadde. Under de olympiske leker i Chamonix i 1924 ble Det Internasjonale Skiforbundet (FIS) stiftet. Norges Skiforbund var skeptisk til å danne et internasjonalt skiforbund, da de mente at det ville bryte med skiidrettens egentlige verdier som var allsidig skiløping. De mente det mellomeuropeiske

synet var preget av rekordjag, spesialisering og stjernedannelse, og at «utlendingene» ikke hadde forstått hva skiidrett egentlig handlet om¹¹. Et internasjonalt skiforbund ble likevel en realitet og har siden spilt en viktig rolle i utformingen og standardiseringen av hoppporten (ibid.).

Behovet for standardisering vokser i takt med idrettens utvikling, nyvinninger og oppfinnelser. Dette gjelder spesielt med tanke på utstyr og andre hjelpemidler. FIS må hele tiden vurdere gjeldende regler, lage nye regler og overvåke disse reglene. Behovet for å standardisere hoppporten startet for alvor da man begynte å bruke vitenskapen for å finne den mest rasjonelle måten å hoppe langt på. En japaner forsøkte for eksempel tidlig å plassere bindingene så langt nede på skien som over hode mulig for å utnytte oppdriften i bakken. Dette førte til mange fall, og FIS måtte etter hvert lage en regel som sa hvor bindingene skulle plasseres på skiene (Skauvik, 2013). Et annet anliggende som har ført til gjentatte regelendringer er hoppdressen. I 2005 ble det for første gang introdusert standardiserte målsydde dresser etter at flere østerrikere hadde «sagget» hoppdressen og utnyttet den større bæreflaten dette gav. Fokuset på dressen og dens aerodynamiske effekt gjorde at FIS måtte skjerpe inn reglementet på dressene. Resultatet ble en regel som sa at dressene ikke kunne ha mer enn opptil 6 cm luft. Denne regelen ble senere endret, og det ble i 2012 et krav om at dressen skulle være helt tettsittende og uten luft (Berkutschi, 2012). Før sesongen 2014/2015 ble det innført en ny regel som sier at dressene kan ha opptil 2 cm luft. Et annet eksempel på hvordan reglene har måttet endres på grunn av utviklingen i skihopping er vektregelen. Under OL i Salt Lake City i 2002 hadde hele 22 % av utøverne en kroppsvekt som var under BMI-anbefalingen¹² til verdens helseorganisasjon (Longman, 2010). Ettersom lettere utøvere hadde en fordel med tanke på lengden, begynte mange utøvere å ekstremslanke seg, og flere utviklet alvorlige spiseforstyrrelser (Oggiano & Sætran, 2008). Mange husker bildene av en syltynn Sven Hannawald som prydet forsiden på landets aviser i 1999. Denne trenden gjorde at FIS måtte endre reglene for å redusere problemet med undervektige utøvere. Med de gamle reglene ble skilengden bestemt ut ifra høyden på utøveren. I 2004 endret FIS disse reglene og i dag er lengden på skiene bestemt ut ifra både kroppslengde og kroppsvekt.. En utøver kan nå ha ski som er 145 % av den totale kroppslengden, men hvis utøverens BMI er under 20 må utøveren redusere skilengden (FIS, 2013d; Oggiano & Sætran, 2008). Dette er for å hindre at ekstremslanking blir attraktivt og at ekstremt lette utøvere får en fordel (Müller & Schmolzer, 2002).

¹¹ Se Goksøy (2008) for mer om den norske motstanden mot hoppportens utvikling.

¹² Body Mass Index

2.2.3. Konkurranselikhhet og rettferdighet

Den sportifiserte idretten bærer på et rasjonelt likhetsideal (Goksøy, 1988). I den sportifiserte idretten skal alle ha teoretisk sett like muligheter for delta og konkurranseforholdene skal være de samme for alle (Guttman, 1978). Dette er kanskje noe av det viktigste i den sportifiserte idretten, da dette er med på å gi sammenligningen av konkurranser og prestasjoner mening. Schiefloe (2009) skiller mellom fire typer likhet på et samfunnsmessig plan, som også kan trekkes tilbake til idretten. Formallikhhet representerer den grunnleggende likheten og innebærer at alle gis samme rettigheter og behandles på samme måte, uavhengig av hvem de er. Det er et universalt prinsipp som tilsier at det ikke gjøres forskjell på folk. Sjanselikhhet betyr at alle gis samme muligheter, uavhengig av andre og utenforliggende forhold. I offentlig sektor er det for eksempel bestemmelser om at ledige stillinger skal lyses ut, slik at alle har like muligheter til å søke og bli vurdert. Kompetanselikhhet er en spesifisering av sjanselikhhet som går ut på at individers kompetanse bestemmer hvilke muligheter som gis. Alle som presterer likt, behandles på samme måte. Resultatlikhet innebærer at en ikke nøyer seg med formallikhhet og sjanselikhhet, men at en ser på sluttresultatet av fordelingsprosessene. Dersom en har resultatlikhet som mål er det ikke tilstrekkelig å gi alle samme mulighetene. Da må en sette i verk ordninger som kompenserer for ulikheten som skapes (ibid.).

Likhetsnormen i idretten som tilsier at alle deltakerne skal gis samme mulighet til å prestere kan ved første øyekast se uproblematisk ut. I de fleste idretter konkurrerer utøverne på grunnlag av de samme reglene som sier at ingen skal starte med noen fordeler. Også gjennom konkurransen skal likhetsnormen følges nøye opp. Ifølge Loland er det likevel ikke like enkelt å oppfylle dette i praksis. Av og til er det former for ikke-meritokratiske faktorer som får mulighet til å påvirke utfallet. Dette gjelder spesielt utendørsidretter hvor utøverne kan bli tvunget til å konkurrere under ulike forhold. Utenforliggende faktorer som vind, snø og regn kan i enkelte tilfeller påvirke konkurranseforholdene og gjennom dette påvirke konkurranserresultatet. I skihopping kan vindforholdene være direkte avgjørende for hvor langt man klarer å hoppe. En utøver som får 1 s/m oppdrift gjennom hele svevet vil ha en signifikant større sjanse til å hoppe langt enn en utøver som har 0 s/m vind eller litt baktrekk. Utøveren som får 1 s/m oppdrift får dermed en fordel i forhold til sin konkurrent. Slike faktorer som man er ute av stand til å kontrollere, forutse, eller mestre, blir sett på som tilfeldigheter. Disse tilfeldighetene kan ifølge Breivik (2000) inkludere forhold med ulike typer logikk. Den første handler om tilfeldigheter som er utenfor ens klimatiske kontroll.

Dette kan for eksempel være vind på en idrettsarena. Det er ifølge Breivik to måter å unngå at klimatiske tilfeldigheter påvirker resultatet. For det første kan man bygge innendørshaller med forutsigbare forhold. For det andre kan man endre reglene, slik at små tilfeldigheter ikke blir direkte avgjørende. Den andre typen tilfeldigheter skisserer forhold som er utenfor ens organisatoriske kontroll, for eksempel en dårlig startposisjon i konkurransen. Dette viser seg spesielt i idretter hvor rekkefølgen er seedet og hvor de beste utøverne får tildelt startnummer på bakgrunn av hva som anses som den beste startposisjonen. Den tredje typen tilfeldigheter sier noe om forhold som er utenfor ens teknologiske kontroll, og dette kan eksemplifiseres gjennom ulikheter i utstyr og økonomi. Konkurranseresultatene vil kunne påvirkes av kvaliteten på utstyret i idretter hvor det er store forskjeller i ressurser og teknologi knyttet til utstyrsutvikling. Dette er et problem som i hovedsak er knyttet til urettferdighet og ikke tilfeldigheter. Tilfeldighetsfaktoren kan likevel spille inn hvis de klimatiske forholdene påvirker viktigheten av å ha det riktige utstyret. Den siste typen tydeligheter handler om forhold som er utenfor ens genetiske kontroll som for eksempel kroppsbygning og genetiske forutsetninger. I skihopping er kroppsvekt en viktig prestasjonsfaktor. En lettere utøver har en fordel av å fly lenger, i tillegg til at landingen er lettere på grunn av lavere landingshastighet (ibid.). Det er bevist at hopplengden minker med 0,9 meter pr kg økt kroppsvekt (Müller, 2009). En utøver som har en genetisk lav kroppsvekt vil ha en fordel sammenlignet med en utøver som i utgangspunktet er tyngre.

I idrett er hensikten å kåre den beste utøveren i spesifikke øvelser. Det vil derfor være meningsløst hvis resultatene utelukkende skal forklares ut i fra tilfeldigheter fremfor den idrettslige prestasjonen. For å skape et slikt likhetsideal mener Augestad og Bergsgard (2007) at alle former for ikke-relevant ulikhet må fjernes. Dette kan gjøres ved å utvikle regler som baseres på formallikhet, utvikle normer som forhindrer juks, og å skape idrettsanlegg som gir deltakelse i tilnærmet like forhold. En form for ikke-relevant ulikhet skapes ofte av naturen selv. Likhetsidealet krever derfor at man i enkelte tilfeller må bearbeide naturen. Schmidt legger vekt på at teknologi kan erstatte naturen med mer kontrollerte miljøer (ref. i Augestad & Bergsgard, 2007). Flere steder er det for eksempel bygd vindnett rundt hoppanlegget for å beskytte bakken mot vind. Et eksempel på dette finner man i Holmenkollen. I 2011 ble Garmisch-Partenkirchen pålagt av FIS å montere vindnett rundt bakken for å skjerme utøverne for vind. Hvis de ikke gjorde dette, ville de miste status som verdenscuparrangør (Skisprungschanzen, 2011). I tillegg har FIS krevd at alle bakkene i verdenscupen skal ha et nedkjølingssystem i overrennet for å tilse rettferdige og sikre forhold under vanskelig vær

(FIS, 2013a). Augestad og Bergsgard (2007) poengterer imidlertid også at utvisking av tilfeldigheter kan bidra til å fjerne spenningsmomentet som idretten tross alt lever av¹³.

2.3. Kommersialisering

Begrepet kommersialisering kan brukes på flere måter. I sin opprinnelige form betegner begrepet noe som omsettes på et marked og har profitt som formål. Dette kan både være varer og tjenester (BLD, 2001). De kommersielle produktene dekker gjerne en etterspørsel basert på ønsker, interesser og behov i samfunnet. I en kommersialiseringsprosess blir nye fenomener og aktiviteter underlagt markedet og disse områdene får et tydeligere markedspreg. Deltakelse på disse områdene underlegges markedet og får dermed en prislapp. Av dette følger at idrett i første omgang ikke arrangeres for idrettens egen skyld, men for å gi gevinst. Den kommersielle idretten bygger i større grad på en bytteverdi hvor den produseres for å selges på et marked der kommersielle interesser får innflytelse over virksomhetens form og innhold (Peterson, 2002). Korporative interesser vil på denne måten påvirke idrettens rammer, ytre organisering og strukturering (Coakley & Pike, 2009). Det er ikke uvanlig at reglementet må endres, eller at nye regler må lages for å gjøre handlingen mer spennende og forståelig for publikum. En av hovedårsakene til dette er at idretten må opprettholde interessen og spenningen knyttet til utfallet i konkurransene. Coakley og Pike (2009) mener at endringene sjeldent vil forandre den indre organiseringen og selve målet i idretten, og at kommersialiseringsprosessen i noen grad påvirker den interne strukturen i nyere idretter heller enn i mer etablerte.

Ettersom kommersialiseringsbegrepet er vidt og kan omfatte alle økonomiske aspekter ved idretten, har jeg valgt å avgrense begrepet til å omfatte tre aspekter som jeg anser som de mest interessante i forhold til min oppgave. I det følgende skal jeg se nærmere på hvordan kommersialiseringsprosessen arter seg i lys av medie- sponsor- og publikumsinteresser.

2.3.1. Symbiosen mellom idrett og media

Sentralt i kommersialiseringsprosessen står forholdet mellom idrett og media (Helland, 2003). For at en idrett skal bli kommersiell underholdning har den behov for medieeksponering. Media promoterer den kommersielle idretten gjennom publisering og dekning av arrangement og konkurranser, noe som bidrar til å opprettholde tilskuerinteressen blant mange mennesker. Media tilbyr både livdekning og nyheter, og forsynte tilskuerne med studiosendinger, oppsummeringer og intervjuer (Coakley & Pike, 2009). Til gjengjeld bidrar idretten med store

¹³ Mer om idrettens spenningsmoment kommer i kapittel 2.3.

seer-, lytter- og lesertall og økte inntekter for de ulike mediene. Forholdet mellom idrett og media består av tette relasjoner som i internasjonal forskningslitteratur refereres til som sport/mediekomplekset (Helland, 2003). Sport/mediekomplekset har store implikasjoner for både idretten, media, økonomi, kultur og politikk. Komplekset omfatter en felles kommersiell interesse hos idrettsutøvere, idrettsorganisasjoner, sponsorer og massemedier. Relasjonen mellom idretten og media kan dermed anses som en symbiose – et gjensidig avhengighetsforhold. Forutsetningen for symbiosen består ifølge Helland av tre utviklingsprosesser; sportifisering, mediefisering og kommersialisering. Helland definerer sportifisering som «en utvikling mot standardisering av regelverk og organisering av sport og idrett utover den enkelte idrettsbegivenhet». Videre beskriver han begrepet som «en prosess som fører til økt fokusering på konkurranse og prestasjonsmåling innenfor en rasjonell ramme; en prosess der sporten blir en rasjonell ramme» (Helland, 2003:14). Hellands definisjon av begrepet er dermed ikke ulik definisjonen som ligger til grunn i denne oppgaven. Med mediefisering menes den prosessen hvor idrett og medier blir en forutsetning for hverandre. Mediefremføring blir en forutsetning for idrettens videre utbredelse, mens mediene tjener på eksponeringen av idretten. Med kommersialisering menes i denne sammenheng en prosess der virksomhet blir underlagt økonomiske og forretningsmessige hensyn som danner grunnlaget for kommersielle markeder (ibid.). Ifølge Helland vil både sportifiseringsprosessen og kommersialiseringprosessen føre til et gjensidig avhengighetsforhold mellom idrett og medier.

I relasjonen mellom idrett og media fungerer media som drivstoff. Det er massemedia som viser frem sporten og sponsorene til de som ikke er til stede på selve arrangementet. Massemediene er den fremvisningskanalen som gir sporten en kommersiell merverdi (Helland, 2003). Det første mediet som promoterte idrett var aviser og blader, før radioen vokste frem som et massemedium i 1920-årene (Goksøyr, 2008). Avsidekningen av sport var ikke landsdekkende i Norge, og radioen ble dermed det første mediet som gav mulighet til å dekke hele landet på en gang og til samme tid (Helland, 2003). Fra starten av ble radioen en populær måte å distribuere idrettsbegivenheter på, og radiosportens gjennombrudd hevdes å være boksekampen mellom Jack Dempsey og George Carpentier den 2. juli 1921. Radiosendingen trakk over 300.000 lyttere i USA. Etter hvert det samme året utvidet man tilbudet og begynte å skildre fotballkamper (Dahlén, 2008). Da NRK ble stiftet i Norge ble sportsoverføringene umiddelbart populære (Fuglum ref. i Thomsen, 2005). Den første radiooverføringen fra Holmenkollen i 1925 gav en ny dimensjon til idretten og bidro samtidig til et nytt og utvidet publikum (Goksøyr, 2008). Da fjernsynet ble åpnet i 1960 fikk sporten en

sentral plass i det nye mediet. Det var spesielt to egenskaper som gjorde at fjernsynet umiddelbart fikk en viktig posisjon i forhold til sport. Det var visuelt og fungerte som et direkte-sendende medium (Helland & Ytre-Arne, 2007).

Idretten har eiendomsrett til sine egne arrangement, og selger overføringsrettigheter til kringkasterne (Helland & Ytre-Arne, 2007). Rettighetsspørsmålet ble først aktuelt da radioen kunne sende direkte fra idrettsbegivenheter. Radiooverføringene gjorde at arrangørene ble redde for å miste publikum, og de krevde derfor økonomisk kompensasjon fra kringkasteren. Problemstillingen ble igjen aktualisert da fjernsynet kom (Helland, 2003). Loven som sier at idretten eier sine egne arrangement fører til at mediene må kjøpe rettigheter for å få tillatelse til å sende fra idrettsarrangementer. Idretten har en unik evne til å innhente og opprettholde store seertall, selv utenfor de mest populære sendetidene. For medieindustrien er sport et produkt som omdannes til en verdifull kommersiell vare som gir mediene lesere, seere, annonsører, kunder og abonnenter (Hayes & Boyle, 2009). Det å tilby dekning av ulike idrettsarrangement blir derfor viktig og et prestisjefylt tema for de ulike kringkastingsselskapene, noe som eksempelvis kampen om tv-rettighetene til fotball viser (Whannel, 1992). For perioden 2004-2007 betalte den britiske tv-kanalen BskyB £1.1 milliarder for rettighetene til Engelsk Premier League. Dette tilsvarte en gjennomsnittlig pris på £2.47 millioner pr kamp. I 2007-2010 økte prisen på rettighetene til £4.76 millioner pr kamp, en økning på 93 % (Gratton & Solberg, 2007a). Også i Norge har fotball en formidabel status når det kommer til priser på tv-rettigheter, sammenlignet med andre idretter. Dette ble illustrert da Canal Digital inngikk en avtale om å betale 200 millioner norske kroner årlig for tv-rettighetene til tippeligaen (Skaalmo, 2005)¹⁴. Til sammenligning fikk det internasjonale skiforbundet 3.2 millioner euro (rundt 25 millioner norske kroner) årlig i tv-rettigheter fra deres avtale med EBU (European Broadcasting Union) det samme året (Hanstad, 2005). I skihopping har det tradisjonelt sett stått mye penger på spill i kampen om tv-rettighetene. For perioden 2002/3-2006/7 brukte den tyske TV-kanalen RTL rundt 75 millioner euro for rettighetene til den tysk-østeriske hoppuken i tillegg til tre verdenscuprenn fra Tyskland (Gratton & Solberg, 2007b). Idretten er avhengig av at ulike kringkastingsselskap ønsker å kjøpe tv-rettighetene, da dette er en av de viktigste inntektskildene som idretten har. Betydningen av tv-rettigheter har økt betraktelig det siste tiåret, noe som resulterer i at inntektene som kommer fra kringkasting har blitt en meget sentral brikke i europeisk sportsøkonomi (Andreff & Bourg, 2006). I enkelte idretter har inntekter fra salg av tv-

¹⁴ Tippeligaen: 200 millioner kroner i tre år = 600 millioner. Landskamper: 70 millioner i fire år = 280 millioner kroner. Cup-kamper: 30 millioner i fire år = 120 millioner kroner. I sum: 1 milliard (Skaalmo, 2005).

rettigheter blitt en større inntektskilde enn billettsalg og kommersielle sponsorer (Gratton & Solberg, 2007a).

Idrettens kommersialisering er i stor grad muliggjort av media og sponsorenes økende investeringer. Som en følge av denne økonomiske relasjonen får media stor innflytelse over idrettens innhold. Dette fører til at reglene, formatet og tidsrammen til idrettskonkurransene tilpasses medias behov og ønsker (Sewart ref. i Enjolras, 2002). Det forventes for eksempel at hoppkonkurransene skal gjennomføres selv om det er dårlige forhold. I tillegg må man belage seg på at det legges inn kommersielle reklamepauser underveis i konkurransene (Pfister, 2007). Når idretten i stor grad må tilpasse seg medier, som eksempelvis TV, innebærer dette en mer underholdningsbasert tilnærming til idretten (Helland, 2003). Den mediefortalte idretten er i stor grad underholdningsbasert, og fremstillingen av spektakulære prestasjoner og suksess blir derfor viktigere enn de tekniske ferdighetene til utøveren. Dette må både idrettsorganisasjoner, utøvere, trenere og andre aktører forholde seg til (Pfister, 2007). Dette fører til at det vokser frem nye og mer tv-vennlige og publikumsvennlige konkurranseformer. Slik kan premissene for idretten endres. Et eksempel her kan hentes fra fem-mila i langrenn, som gikk fra å være en individuell start til å bli fellesstart (Goksøyr, 2008). I skiskyting ble jaktstart og fellesstart introdusert på grunn av dens kommersielle salgbarhet; massevis av dueller, stor uforutsigbarhet og et betydelig spenningsmoment (Hanstad, 2005). I skihopping finnes lignende eksempler. I sesongen 1996/97 ble det innført et knockout-system i hoppuka, som går ut på at 50 hoppere konkurrerer parvis i første omgang og at de 25 duellvinnerne går direkte til finalen i tillegg til de fem beste taperne¹⁵ (Thoresen, 2007). Slik ble det knyttet spenning til hver enkelt duell, i tillegg til rennet som helhet. Det har også det vært diskusjoner om å fjerne stilpoengene for å skape en mer publikumsvennlig konkurranseform, spesielt med tanke på tilskuere som har liten tilknytning til idretten (Pfister, 2007).

2.3.2. Idretten og dens sponsorer

Tv-dekning av idrett og idrettsarrangement har også muliggjort større inntektskilder for idretten, blant annet i form av sponing (Whannel, 1992). Litt forenklet kan man si at sponing innebærer at en idrett, idrettsbegivenhet, konkurranse eller idrettsorganisasjon blir støttet av en utenforstående institusjon til fordel for begge parter (CCPR ref. i Gratton & Taylor, 2000). Sponing er en kommersiell gjensidig avtale mellom to jevnbyrdige parter, hvor den ene parten, en bedrift eller interesseorganisasjon, søker å markedsføre eller fremheve et image, et produkt eller en tjeneste i sammenheng med en person, en begivenhet, et

¹⁵ Også kalt «lucky-losers».

arrangement, eller en annen institusjon, eiendom eller ting (Christensen ref. i Flagestad, 1996). Skimkins fremhever to hovedegenskaper ved sponing; (i) sponsoren gir et bidrag i form av penger til idretten, og (ii) sponsoren forventer noe tilbake i form av publisitet, og denne publisiteten skal ikke kommunisere noe negativt (ref. i Gratton & Taylor, 2000). For idretten er fordelene ved sponing ganske innlysende. Idretten mottar penger fra bedrifter eller organisasjoner, og dette fungerer som en viktig inntektskilde (Gratton & Taylor, 2000). Sponsorinntektene kan igjen påvirke prisen på medlemsavgiftene og billettprisene på ulike arrangement knyttet til idretten. I tillegg vil idretten også kunne dra andre fordeler av en sponsoravtale. En sponsor vil normalt sett ta grep for å bedre publisiteten på arrangementet, og dette vil automatisk utvide markedet for idretten i tillegg til sponsorenes eget produkt. Selv om en sponsoravtale medfører positive implikasjoner for idretten, vil sponsorene i enkelte tilfeller kreve en form for kontroll over det de sponser. Dette kan skape en underliggende konflikt mellom sponsoren og sponsorobjektet. Flere har uttrykt bekymring om hvorvidt sponsering ødelegger integriteten til idretten, og om idretten hele tiden skal bli mer profesjonell og kommersiell for å tilfredsstille sponsorene (Gratton & Taylor, 2000). Slik vil håndtering av sponsorer innebære å finne balansen mellom ytelse og motytelse, og sponsoravtaler må derfor inneholde omhyggelige beskrivelser av partenes rettigheter og plikter og hvordan samarbeidet skal foregå (Flagestad, 1996).

Forskning viser at de fleste bedrifter eller organisasjoner investerer i idrettssponing for å styrke eller øke bevisstheten rundt sitt eget produkt, øke salget og markedsandelen, nå en spesifikk kundegruppe, slå konkurrerende bedrifter og bli mer involvert i lokalsamfunnet (Apostolopoulou & Papadimitriou, 2004). I tillegg vil de ulike bedriftene eller organisasjonene øyne muligheten til å markedsføre sine produkter til et globalt publikum (Gratton & Taylor, 2000). Ved å sponse et bestemt arrangement eller en aktivitet, kjøper sponsoren retten til å assosieres med profilen og bildet av arrangementet og utnytte denne assosiasjonen for kommersielle interesser (Meenaghan & Shipley, 1999). Abratt et al. fant at det viktigste motivet for å lokke bedrifter til å sponse en idrett eller et idrettsarrangement er posensialet for mediedekning og nye kundegrupper (ref. i Apostolopoulou & Papadimitriou, 2004). Dette var noe Konica Minolta Europa la vekt på da de tegnet en sponsoravtale med FIS i 2012:

«Dette er veldig gode nyheter for oss. Med en internasjonal avtale med FIS vil dette øke tilstedeværelsen i media, noe som ytterligere vil styrke kjennskapen til Konica Minolta, både som printleverandør og som en samfunnsbevisst organisasjon som er engasjert i idretten» (Minolta, 2012).

2.3.3. Idretten og dens publikum

Publikum ble en regulær del av idretten da man begynte med konkurranser, prestasjonsmåling og standardisering. Ved å sørge for noenlunde sjanselikhhet før start fikk idretten et middel til å trekke publikum (Goksøyr, 2008). I Norge har skihopping alltid hatt en sterk tradisjon, og da det første Holmenkollrennet ble arrangert i 1892 var hele 20.000 tilskuere til stede (Slagstad, 2010). Da NRK begynte å sende alle fire konkurransene fra hoppuka live, ble enkelte renn sett av én million nordmenn (Thoresen, 2007). Det er ingen tvil om at skihopping er en av de mest populære vinteridrettene i Europa. I sesongen 2013/2014 ble skihopping sett av over 2.963 millioner tilskuere og hadde til sammen en sendetid på 21 % av all vinteridrett¹⁶ på TV (FIS, 2014). Men hva er grunnen til at publikum ser på idretter som for eksempel skihopping? Ifølge Coakley & Pike (2009) er publikumsinteressen i idrett knyttet til flere faktorer; søken etter spenning, fokus på materiell suksess, egne erfaringer fra idrett og enkel tilgang til idrett i media. Mennesker har et grunnleggende behov for å delta i aktiviteter hvor spenning og følelsesmessig begeistring gjør seg gjeldende. Skihopping kan sies å ha en fordel i den sammenheng. Skihopping kan i utgangspunktet oppfattes som en farligere og mer spektakulær idrett enn f.eks. langrenn og fotball. I tillegg er skihopping en idrett som kun et fåtall mestrer. Dette gjør at skihopping byr på løfter om underholdning, begeistring og spenning (Pfister, 2007).

Den viktigste årsaken til at folk ser på idrett ser likevel ut til å være spenningsmomentet og usikkerheten knyttet til utfallet (Beech & Chadwick, 2007; Coakley & Pike, 2009). Usikkerhet tilknyttet utfallet kan defineres som den situasjonen hvor en konkurranse eller liga har en grad av uforutsigbarhet omkring resultatet, og at konkurransen som helhet ikke har en forutbestemt vinner (Forrest & Simmons, 2002). Ifølge Sloane er etterspørselen etter idrett sterkt knyttet opp mot usikkerheten knyttet til utfallet (ref. i Gratton & Taylor, 2000). Dette er noe som skiller idretten fra andre underholdningsprodukter på markedet (Neale ref. i Solberg, Hanstad, & Steen-Johnsen, 2009). Selv om mange tilskuere er fan av et lag eller en individuell utøver og vil at deres favoritt skal vinne, synes de fleste at en tett konkurranse er mer spennende enn de som domineres av en eller to utøvere (Solberg et al., 2009). Selv om enkelte forskningsresultater viser at usikkerheten knyttet til utfallet ikke nødvendigvis ser ut til å være avgjørende for at folk velger å se på idrett, er det ingen tvil om at dette har noe å si for den helhetlige populariteten. Ifølge Solberg et al. (2009) kan usikkerheten knyttet til utfallet ha flere dimensjoner. I lagidretter kan dette gjelde

¹⁶ Langrenn, skihopping, kombinert, alpint, freestyle og snowboard var inkludert i rapporten (FIS, 2014).

enkeltkamper. Det kan også gjelde på sesongbasis og det kan relateres til det å vinne en turnering eller liga, unngå nedrykk eller det å kvalifisere seg til internasjonale turneringer. Individuelle idretter har også prosedyrer som gir usikkerhet tilknyttet utfallet flere dimensjoner, som for eksempel verdenscupen og andre konkurranser som går over en hel sesong. Noen idretter har også små underkonkurranser i selve konkurransen, som for eksempel sykling, hvor det eksisterer en ungdomstrøye, spurtrøye og en klatretrøye. Som et resultat av ønsket om å ivareta usikkerheten tilknyttet resultatet, har også regler blitt endret i troen på at større usikkerhet gir høyere tilskuertall - og antakelig større tv-publikum (Vamplew, 2007). Idretten er avhengig av å tilpasse reglene slik at handlingen blir mer spennende og forståelig for publikum (Coakley & Pike, 2009). Vamplew (2007) poengterer likevel at det er forskjell på likhet og kvalitet. Selv om konkurranser og arrangement med uforutsigbarhet gir flere tilskuere, gjør også konkurranser og arrangementer med høy kvalitet akkurat dette.

Om mennesker velger å se på idrett (og hvor mye) avhenger av deres interesse for den aktuelle idretten, og idrettsarrangementet, i forhold til alternative programmer og fritidsaktiviteter (Solberg & Hammervold, 2008). De som velger å se på idrett fremfor å se på andre TV-programmer, gå på teater, høre musikk eller lese bøker, ser på idrett for underholdningens skyld (Gantz, 1981). Å underholde et massepublikum kan være vanskelig ettersom det innebærer å underholde mennesker som mangler teknisk kunnskap om idrettens krav til ferdigheter, fysikk og strategier. Uten denne typen kunnskap blir underholdningen og dramatikken hovedgrunnen til at de ser på idrett (Coakley & Pike, 2009). Underholdningsverdien blir ikke knyttet til kvaliteten på skihoppet i form av teknikk, stil og kontroll, men hvorvidt man hopper kjempelangt, tar sjanser og gestikulerer etter hoppet. Tilskuere er ofte imponert over de dramatiske uttrykkene hos utøverne og de tiltrekkes av utøvernes lyst til å vinne, uansett personlig kostnad. Når man skal underholde et massepublikum, må utøverne, trenerne og andre aktører ofte revidere sitt syn på hva som er viktige prestasjoner (ibid.).

2.4. Oppsummering

Det teoretiske rammeverket i denne oppgaven består av to utviklingsprosesser, nemlig sportifisering og kommersialisering. Sportifisering er en prosess som idretten går igjennom når den i økende grad vektlegger rasjonalisering, sivilisering, prestasjonsorientering og organisering (Goksøyr, 1988). I denne oppgaven trekker jeg ut tre dimensjoner ved sportifisering, da disse har mest relevans i forhold til mine forskningsspørsmål. Disse er

rasjonalisering, organisering og likhet. Rasjonalisering handler om at sosiale relasjoner organiseres mer effektivt og instrumentelt, og at kunnskapen som ligger til grunn baseres på teknologi fremfor politiske og moralske prinsipper. Rasjonalisering omfatter en identifisering av de mest effektive virkemidler for å kunne oppnå det ønskede målet (Guttman, 1978). Goksøyr (1988) skiller mellom to former for rasjonalisering i idretten. Den ytre rasjonaliseringen omfatter idrettens opprinnelige funksjon som er å tjene et mål utenfor idretten selv (Hjelseth, 2014). Den indre rasjonaliseringen handler om idrettens indre verdi, gleden av å konkurrere, ønsket om å finne og jakten på den gode prestasjon. Den indre rasjonaliteten tjener derfor ingen formål utenfor idretten selv (ibid.). Rasjonaliseringstenen blir spesielt viktig med tanke på mitt tredje forskningsspørsmål som har til hensikt å se på hvordan utøverne oppfatter den eksisterende rasjonaliteten i skihopping i lys av systemet. Det mest sentrale her blir den overordnede definisjonen av rasjonalisering samt relasjonen mellom indre og ytre rasjonalisering i idretten.

En sportifisert idrett har behov for organisering. I en sportifiseringsprosess er organiseringen i stor grad knyttet til byråkrati, normering og likhet (Goksøyr, 1988). I skihopping har det gjennom historien blitt innført regler som skal sikre rettferdige og sikre konkurranseforhold. I en sportifisert idrett skal alle ha like muligheter for deltakelse og konkurranseforholdene skal ideelt sett være de samme for alle (ibid.). Schiefloe (2009) skiller mellom fire typer likhet på et samfunnsmessig plan, nemlig formallikhet, sjanselikhet, kompetanselikhet og resultatlikhet. Selv om idretten baserer seg på en likhetsnorm som tilsier at alle deltakere skal gis samme muligheter oppstår det ofte tilfeldigheter som man er ute av stand til å kontrollere, forutse eller mestre. Disse tilfeldighetene kan ifølge Breivik (2000) inkludere forhold med ulike typer logikk. Augestad & Bergsgard (2007) mener at det er meningsløst at resultatene utelukkende skal forklares ut i fra tilfeldigheter fremfor den idrettslige prestasjonen, og mener det er relevant å diskutere hvorvidt man skal fjerne alle former for ikke-relevant ulikhet. Idrettens organisering og teorier om likhet og rettferdighet er spesielt relevant med tanke på mitt første forskningsspørsmål som har som formål å se på hvordan utøverne opplever konkurranserettferdigheten, og hvilke faktorer som påvirker denne rettferdigheten. Det sentrale her blir de ulike typer likhet, de tilfeldighetene som oppstår i idretten og diskusjonen om hvorvidt man skal fjerne alle former for ikke-relevant ulikhet.

Ved siden av sportifisering utgjør kommersialiseringsbegrepet det teoretiske grunnlaget for denne oppgaven. I en kommersialiseringsprosess blir nye fenomener og aktiviteter underlagt markedet og disse områdene får et tydeligere markedspreget. Den kommersielle idretten bygger i større grad på en bytteverdi hvor den produseres for å selges

på et marked der kommersielle interesser får innflytelse over virksomhetens form og innhold (Peterson, 2002). I denne oppgaven har jeg valgt å se nærmere på hvordan kommersialiseringsprosessen i skihopping arter seg i lys av medie-, sponsor- og publikumsinteresser.

For at en idrett skal bli kommersiell underholdning har den behov for medieeksponering. Media promoterer den kommersielle idretten gjennom publisering og dekning av arrangement og konkurranser, noe som bidrar til å opprettholde tilskuerinteressen blant mange mennesker (Coakley & Pike, 2009). Noe av det viktigste i relasjonen mellom idrett og media er den prosessen hvor idrett og medier blir en forutsetning for hverandre. Medieformidling blir en forutsetning for idrettens videre utbredelse, mens mediene tjener på eksponeringen av idretten (Helland, 2003). Denne eksponeringen er midlertidig ikke gratis, da idretten har eiendomsrett til sine egne arrangement (Helland & Ytre-Arne, 2007). For idretten er inntektene de får fra salg av rettigheter ekstremt viktig, og i enkelte idretter er denne inntektskilden større enn inntektene fra billettsalg og kommersielle sponsorer (Gratton & Solberg, 2007a). Som et resultat av den økonomiske relasjonen mellom idretten og media får media innflytelse over idrettens innhold (Sewart, ref. i Enjolras, 2002). Når idretten i stor grad må tilpasse seg medier, som eksempelvis TV, innebærer dette en mer underholdningsbasert tilnærming til idretten (Helland, 2003).

Medias TV-dekning av idrett og idrettsarrangement har muliggjort større inntektskilder for idretten, blant annet i form av sponing (Whannel, 1992). Idretten mottar penger fra bedrifter eller organisasjoner og dette fungerer som en viktig inntektskilde for den enkelte idretten. Forskning viser at de fleste bedrifter eller organisasjoner investerer i idrettssponing for å styrke eller øke bevisstheten rundt sitt eget produkt, øke salget og markedsandelen, nå en spesifikk kundegruppe, slå konkurrerende bedrifter, bli mer involvert i lokalsamfunnet og markedsføre produktene til et globalt publikum (Apostolopoulou & Papadimitriou, 2004; Gratton & Taylor, 2000).

Ved siden av media og sponsorer er publikum en vesentlig del av den kommersielle idretten. Publikum ble en regulær del av idretten da man begynte med konkurranser, prestasjonsmåling og standardisering (Goksøyr, 2008). Publikumsinteressen i idrett er i stor grad knyttet til motiver som omhandler spenning, underholdning, enkel tilgang gjennom ulike medier og usikkerheten knyttet til utfallet (Beech & Chadwick, 2007; Coakley & Pike, 2009). Selv om mange tilskuere er fan av et lag eller en individuell utøver og vil at deres favoritt skal vinne, synes de fleste at en tett konkurranse er mer spennende enn de som domineres av en eller to utøvere (Solberg et al., 2009). Relasjonen mellom idretten og kommersielle aktører er

spesielt interessant med tanke på mitt andre forskningsspørsmål som tar høyde for å undersøke hvilket syn utøverne har på den makten som kommersielle aktører innehar, og hvordan de føler den makten påvirker relasjonen mellom skihopping og publikum. Det mest sentrale her blir den posisjonen som media har når det gjelder formidlingen av idrett, det kravet idretten har om å selge et produkt, og publikums motiver for å se på idrett.

3.0. Metode

3.1. Introduksjon

I dette kapittelet skal jeg presentere det metodiske grunnlaget for oppgaven. Jeg vil først presentere mitt forskningsdesign som tar utgangspunkt i en kvalitativ tilnærming. Deretter presenteres den vitenskapelige orienteringen som kvalitativ metode tar utgangspunkt i. Her vil jeg også reflektere over min egen posisjon som forsker, med tanke på forforståelse og forkunnskap. Videre skal jeg gjøre rede for de ulike aspektene ved min datainnsamling som er feltarbeid og intervju. Deretter presenteres min databehandling og begynnende analyse, som inkluderer transkribering, koding og kategorisering. Til slutt ser jeg på studiens troverdighet og de etiske aspektene ved studien. Jeg vil behandle troverdighetsspørsmål kontinuerlig i gjennomgangen av de ulike fasene i forskningsprosessen, men jeg velger i tillegg å komme med en oppsummering av de troverdighetsaspektene jeg har sett på i et eget kapittel.

3.2. Forskningsdesignet

Når man skal velge metode er det avgjørende å tenke over hva man ønsker å studere. Kvalitativ og kvantitativ metode representerer to ulike tilnærminger i samfunnsvitenskapelig forskning, og vil derfor gi to ulike perspektiver til et felt eller tema (Tjora, 2010; Widerberg, 2011). Som nevnt innledningsvis er mitt mål med studien å få frem hva hopperne selv mener om det nye vind- og avsatssystemet. Jeg ønsker å få en dypere innsikt i utøverens opplevelser og erfaringer knyttet til systemet. Ifølge Kvale and Brinkmann (2009) er målet med kvalitativ forskning nettopp å få tak i andre menneskers handlinger, meninger, tanker, kunnskap, følelser og opplevelser. Med utgangspunkt i studiens forskningsdesign var det derfor hensiktsmessig for meg å velge en kvalitativ tilnærming til studien. Jeg ville nok også fått tilgang til utøvernes tanker og meninger gjennom en kvantitativ tilnærming, men jeg ønsket i større grad å skape samtaler og rom for refleksjon, fremfor svar på faste spørsmål og lukkede svaralternativ.

Da jeg hadde bestemt meg for en kvalitativ tilnærming, var det avgjørende å se på hvilke metodiske muligheter jeg faktisk hadde. Tjora (2010) påpeker at tilgangen til det aktuelle feltet og eventuelle informanter kan være avgjørende for hvilken kvalitativ metode

man velger. I mitt tilfelle fikk jeg tilgang til feltet gjennom kontakter i Olympiatoppen¹⁷. Min kontakt gav meg også tilgang til aktuelle informanter. I og med at jeg fikk denne tilgangen øynet jeg muligheten til å gjennomføre intervjuer. Dette var noe jeg ønsket å gjøre, først og fremst med tanke på problemstillingen til oppgaven. I tillegg har jeg tidligere hatt en del erfaring med intervju, og følte meg derfor trygg i denne situasjonen. I tillegg til å gjennomføre intervju fikk jeg også muligheten til å gjennomføre et feltarbeid i forbindelse med verdenscupen i hopp og kombinert som ble arrangert i Granåsen i mars 2014. Dette var noe jeg mente var hensiktsmessig å gjøre for å bli kjent med forskningsfeltet og den konteksten jeg skulle jobbe i. I denne oppgaven bruker jeg feltarbeidet først og fremst som en basis for å forstå den konteksten som utøverne ser sin situasjon ut i fra, og som et supplement til intervjuene når jeg begynner analysearbeidet.

3.3. Den vitenskapelige forutsetningen for kvalitativ metode

Kvalitativ forskning bygger på en ontologisk forutsetning som tar utgangspunkt i at det innenfor et forskningsperspektiv kan eksistere mange virkeligheter. I den ontologiske forståelsen blir virkeligheten sett på som kompleks, i stadig forandring og konstruert av de enkelte som er involvert i en forskningssituasjon (Nilssen, 2012; Young & Atkinson, 2012). Dette gjør at forsker og forskningsdeltaker kan oppfatte virkeligheten ulikt (Glesne & Peshkin ref. i Nilssen, 2012). Gjennom kvalitativ forskning ønsker forskere å få tak i forskningsdeltakernes virkelighet, og denne virkeligheten kan oppfattes ulikt for ulike deltakere. Den forskningen man gjennomfører vil derfor bare gi noen svar innenfor en gitt kontekst (Nilssen, 2012).

Gjennom forskeres interaksjon med forskningsdeltakerne konstrueres et datamateriale. Relasjonen mellom forskeren og deltakerne vil derfor være av stor betydning. I kvalitativ metode vil dermed kunnskapen i likhet med virkeligheten bli konstruert eller rekonstruert i møte mellom forskeren og deltakeren i studien (ibid.). Dette kan forstås i sammenheng med hermeneutikken som baserer seg på en grunnleggende antakelse om at mening skapes, og bare kan forstås, i en kontekst (Widerberg, 2011).

¹⁷ Mer om dette kommer i kapittel 3.5.

3.4. Fortolkning og forforståelse som kvalitativ forskningsgrunnlag

I all samfunnsvitenskapelig forskning er tolkning og forståelse viktig, fordi analyseenheten og datamaterialet er fenomener som uttrykker mening i form av menneskers handlinger, ytringer og produksjon av tekster (Nilssen, 2012). I vitenskapen gjenkjennes dette som hermeneutikk, som betyr tolkning eller oversettelse av mening. Hermeneutikken baserer seg på forutsetningene om hvordan vi tolker og hvilken kunnskap som henger sammen med vår forståelse (Gustavsson, 2007). Kvalitativ forskning tar utgangspunkt i fortolkende sosiologi som fastslår at individer utvikler meningsfull forståelse av deres egne motiver, av handlingen til andre og av deres egen sosiale kontekst (Giulianotti, 2005). Vårt mål som forskere blir da å tolke individets fortolkning av sin egen posisjon ved å få frem begrunnelser, holdninger og de refleksjoner som blir sagt og gjort. Ifølge Anthony Giddens kalles dette for dobbel hermeneutikk. Det handler om at man som forsker fortolker en virkelighet som allerede er fortolket av de andre som deltar i den samme virkeligheten (Giddens ref. i Thagaard, 2003).

Når vi som forskere påtar oss oppgaven med å tolke individets fortolkning av virkeligheten, har vi med oss en forforståelse. Forforståelsen representerer den forståelse av de fenomenene som vi alltid har før vi begynner å studere det (Gustavsson, 2007). Dette kan være erfaringer, verdier, kunnskap, forskningsfilosofi og holdninger til det feltet man skal studere. I tillegg vil det teoretiske rammeverket som ligger til grunn for et prosjekt være med på å skape mening til det man skal tolke (Nilssen, 2012). Denne forforståelsen er derfor svært avgjørende for hvordan man forstår det feltet man skal studere (Gustavsson, 2007). Den tolkningen som man gjør består av stadige bevegelser mellom det som blir tolket og vår forforståelse (Nilssen, 2012), og etter hvert blir vår tolkning av noe nytt inkorporert i vår allerede eksisterende tolkning av verden (Gustavsson, 2007). Hans-Georg Gadamer kaller dette for den hermeneutiske sirkel, hvor de enkelte delene forstås i forhold til helheten, og hvor tolkningsprosessen går i en sirkel mellom enkeltdelene og helheten. Den hermeneutiske sirkelen går slik i mellom det som allerede er forstått, forforståelsen og den nye forståelsen som oppstår når vi tolker noe nytt (ibid.). Ettersom forforståelsen har stor betydning for hvordan man som forsker tolker virkeligheten til forskningsdeltakerne, bør man ifølge Widerberg (2011) klargjøre for hvilken forforståelse og hvilke forventninger man har med seg inn i forskningsprosessen. Jo tydeligere man er i denne prosessen, jo mer pålitelig blir den kunnskapen man produserer. I det følgende skal jeg gi en kort redegjørelse for den forforståelsen jeg tar med meg inn i studien.

Min forforståelse vil være avgjørende for hvordan jeg går inn i dette prosjektet. Jeg har gjennom langvarig interesse for skihopping opparbeidet meg en del kunnskap, erfaringer og «fordommer» knyttet til feltet. Jeg har en forståelse for den tekniske terminologien på feltet og har kunnskap om de ulike aspektene ved skihopping. Jeg trenger ikke å sette meg inn i hva skihopping er, hvordan konkurransene avvikles og hva som er viktige elementer. Dette gir meg en stor fordel, både med tanke på arbeidsmengde, men også i forhold til det å forstå den konteksten jeg skal studere. I tillegg har jeg en forforståelse av det fenomenet jeg skal studere. Jeg har gjennom egne erfaringer og dokumenter fra FIS gjort meg kjent med de ulike komponentene i vind- og avsatssystemet. Jeg vet hvor mye vindforhold har å si i skihopping, og hvordan dette kan påvirke resultatet til hopperne. Jeg har dermed en grunnleggende forståelse for hvordan dette systemet kan ha betydning for rettferdigheten i konkurransene. Dette gjør at jeg lettere kan sette meg inn i utøvernes følelser og tanker knyttet til rettferdighet og konkurranselikheter. Jeg vet også hvilke argumenter FIS brukte da de innførte systemet. Denne forforståelsen hadde blant annet innvirkning for hvordan jeg strukturerte intervjuene¹⁸. I tillegg til min kunnskap om fagfeltet skihopping og det fenomenet jeg skal studere, vil også det teoretiske rammeverket være med på å bestemme hvordan jeg analyserer, forstår og fortolker datamaterialet (Nilssen, 2012).

Ut i fra mine personlige erfaringer og egne oppfatninger har jeg etter hvert lært skihopping å kjenne som en ganske tradisjonell idrett. Spesielt sammenlignet med en idrett som skiskyting har jeg en formening om at skihopping har mer tradisjonsbundne verdier. Min antakelse er derfor at store endringer som dette vind- og avsatssystemet, kan føre til misnøye blant de etablerte på feltet. Ettersom dette er mine personlige oppfatninger og fordommer vil disse kunne påvirke min tilnærming til feltet og til utøverne jeg skal intervjuer. Forforståelsen og fordommene bør ikke oppfattes som noe negativt, men heller min måte å forstå det feltet jeg skal studere. Dette gir meg relevant kunnskap utenfor det datamaterialet gir meg, og jeg får muligheten til å bruke meg selv som ressurs.

3.5. Tilgang til feltet og feltarbeid

Mitt engasjement på feltet startet med at jeg tok kontakt med en bekjent ved Olympiatoppen i Midt-Norge våren 2014. Vedkommende er tilknyttet fagområdet skihopping, og har til daglig ansvaret for teknikk og teknologi. Det første møtet fant sted på toppidrettssenteret i Granåsen. Inngangen til møtet var i hovedsak å etablere kontakt og få tilgang til feltet. Møtet var spesielt viktig av to årsaker. For det første fikk jeg en del informasjon og input om vind- og

¹⁸ Mer om dette i kapittel 3.6.3.

avsatssystemet. Dette var svært verdifullt med tanke på veien videre og med tanke på nye ideer og tilnærminger. For det andre fikk jeg hjelp til å finne aktuelle informanter. Vi ble enige om at det ville være mest hensiktsmessig å gjennomføre intervjuene etter sesongslutt, da utøverne er mer konsentrerte og mindre villige til å reflektere rundt egen situasjon i sesongen. Gjennom møtet fikk jeg også mulighet til å gjøre feltarbeid under verdenscupen i Granåsen. Jeg brukte feltsamtaler og feltobservasjon for å danne meg et bilde av feltets dynamikk, og for å få et mer helhetlig bilde på hvordan vind- og avsatssystemet fungerer. Min hensikt var dermed å få en slags nærhet og kunnskap til feltet og dens deltakere. Nilssen (2012) mener at en slik innsidekunnskap kan bidra til å identifisere de viktigste karakteristikkene på forskningsfeltet. Dette vil i neste omgang kunne bedre kvaliteten på studien ettersom man kan bruke dette til å lære om kulturen og etablere tillit.

3.5.1. Verdenscup i Granåsen

Mitt feltarbeid ble gjennomført i Granåsen den 6. og 7. mars 2014 i forbindelse med avviklingen av verdenscupen i hopp og kombinert. Jeg overvar både prøveomgang og hopprennet i kombinert og begge treningsomgangene, kvalifiseringen, prøveomgangen og rennet i spesielt hopp. Jeg valgte å gjennomføre mitt feltarbeid i område rundt kulen, fremfor å stå på sletta sammen med publikum. Hensikten med dette var å få et annet perspektiv på skihopping enn jeg hadde fra før. Under prøveomgangen i kombinert sto jeg på en tribune på kulen på venstre side av bakken. Tribunen lå rett ved kurven i bakken, der kulen bryter seg ned mot underrennet. Fra tribunen kunne jeg se de fleste vindmålerne bortsett fra de nederste. Fra denne tribunen fikk jeg et godt inntrykk av hvordan vinden opererer, og kunne blant annet se hvordan hopperne reagerte på vinden over kulen. Dette gjorde sterkt inntrykk på meg, og jeg følte suget i magen ved flere anledninger. Jeg fikk et helt annet inntrykk av hvordan hopperne styrer og justerer over kulen, og jeg hørte også flere av hopperne rope i det de kom over kulen. Denne plasseringen gav meg et helt annet inntrykk av den kraften som utspilles i skihopping. Når man står på tribunen på sletta får man et mer distansert forhold til det som skjer. Det inntrykket man gjerne sitter igjen med er lengden. Fra min posisjon på kulen var ikke lengden på hoppet i fokus. Jeg så faktisk ikke hvor langt utøverne hoppet. Jeg fikk derimot et nærmere innblikk i hva hopperne gjennomgår i det de forlater hoppkanten og begynner sin ferd mot sletten.

Under selve kombinertrennet sto jeg på dommertribunen. Derfra så jeg alle vindmålerne, og jeg så hvordan vinden skiftet retning gjennom omgangen. Jeg fikk også et inntrykk av hele flyvefasen til hopperne, og opplevelsen var noe ulik den jeg hadde under

prøveomgangen. Her fikk jeg noe av det samme inntrykket som man får på TV: et mer distansert og helhetlig inntrykk. Jeg så hopperne fra de forlot bommen til de landet. Det som var spesielt med denne plasseringen var at jeg også fikk se hvordan rennsjefen og bakkesjefen jobbet under rennet, da deres base var på dommertribunen. Her var også kontoret til de som overvåker vinden og gir grønt lys til hopperne, og jeg kunne herifra få et inntrykk av intensiteten bak kulissene. Under treningsomgangene, kvalifiseringen, prøveomgangen og selve rennet i spesielt hopp sto jeg på dommertribunen. Grunnen til at jeg valgte å stå her var at jeg ønsket å se hvordan vinden var i forhold til prestasjonen og reaksjonen fra de rundt meg.

3.5.2. Erfaringer og refleksjoner fra feltarbeidet

De to dagene som jeg tilbrakte i Granåsen gav meg mye erfaring når det kommer til feltarbeid. Den første dagen i Granåsen var jeg ute i god tid før treningsomgangen i kombinertrennet startet. Jeg var ivrig og spent, og jeg ville komme i gang så raskt som mulig. Jeg var også veldig nervøs for hvordan dette skulle gå, ettersom det var mitt første viktige feltarbeid alene. På forhånd hadde jeg fått et akkrediteringskort som viste hvor jeg fikk lov til å oppholde meg. Jeg hadde som avtalt fått tilgang til de mest relevante områdene i forhold til det jeg skulle studere. Likevel var jeg litt usikker på hvor jeg kunne bevege og oppholde meg. Denne usikkerheten skyldtes i hovedsak en generell nervøsitet rundt feltarbeidet. Etter hvert som jeg hadde vært der en stund ble jeg mer varm i trøya, og jeg begynte å bevege meg mer rundt.

I boken *Feltmetodikk. Grunnlaget for feltarbeid og feltforskning* beskriver Hammersley og Atkinson ulike feltroller som forskeren kan innta i sitt feltarbeid (ref. i Thagaard, 2003). Min feltrolle var i noen grad preget av tilbakeholdenhet og passivitet. Jeg var lite aktiv når det gjaldt å starte samtaler, selv om dette bedret seg noe den andre dagen. Den rollen jeg (noe ubevisst) inntok kan karakteriseres som det Hammersley og Atkinson kaller fullstendig observatør. Selv om dette ikke var planen, ser jeg i ettertid at jeg nok var litt for lite aktivt til at feltrollen min kan beskrives som deltakende. Likevel hadde jeg noen samtaler med feltaktører, og jeg kan i noen grad påstå at jeg inntok en mer deltakende rolle i enkelte situasjoner. Et spørsmål som er relevant å stille i den sammenheng er hvor deltakende jeg faktisk hadde mulighet til å være, tatt i betraktning at jeg ikke hadde noen formelle oppgaver på feltet. Slik jeg forstår Hammersley og Atkinson ville en deltakende feltrolle krevd at jeg til en viss grad måtte ha deltatt i feltaktørens aktiviteter. I dette tilfellet ville jeg i så måte vært nødt til å jobbe som frivillig. Dette var ikke aktuelt og heller ikke nødvendig i

mitt tilfelle, da feltarbeidet først og fremst ikke skulle gi meg datamateriale, men heller en innsikt i feltet. Likevel kjenner jeg at jeg i min rolle kunne vært mer frempå, og funnet en bedre balanse mellom det å være tilbakeholden og det å være nysgjerrig og aktiv. Som forsker skal man tørre å finne svar, og dette var jeg kanskje ikke god nok til denne gangen. Selv om man skal ha respekt for at andre mennesker har en jobb å gjøre, bør man også tørre å ta sjansen og vise initiativ. Dette vil jeg nok bli bedre på etter hver som jeg får mer trening i å gjøre feltarbeid.

Jeg erfarte også at feltarbeid kan være et fint supplement til intervju, da man i større grad får se hvordan ting på feltet fungerer. Mitt feltarbeid bidro til at jeg fikk noe å bygge videre på med tanke på intervjuene. Jeg fikk dannet meg et bilde av hvilken posisjon som hopperne ser sin tilværelse ut i fra. Jeg føler at jeg i større grad kan forstå hva de mener når de snakker om sine opplevelser og erfaringer knyttet til vind og sikkerhet. Jeg kjente selv hvilke krefter som er i sving da jeg sto på kulen, og føler på denne måten jeg har skaffet meg kunnskap om feltet. Denne kunnskapen tok jeg med meg inn i intervjuguiden og i intervjusituasjonene. Dette var også hovedpoenget med feltarbeidet.

3.6. Intervju

Formålet med intervju er å få tak informantenes tanker, erfaringer og opplevelser (Nilssen, 2012), og gjennom å skape en unik samtale forsøker man å få frem og følge opp informantenes opplysninger, fortellinger og forståelser av et gitt tema (Widerberg, 2011). Samtalen kretser gjerne rundt noen spesifikke temaer som forskeren har bestemt på forhånd, men hvor stram tematikk intervjuet har kan variere ut i fra hvilken intervjuform som forskeren velger å legge opp til (Tjora, 2010). På grunnlag av mitt tema valgte jeg å gjennomføre en blanding mellom fokusert intervju og dybdeintervju. I et fokusert intervju vil temaet for intervjuet være sterkt avgrenset og i teorien være kortere enn et dybdeintervju. Fokuserte intervju brukes ofte i situasjoner hvor man mener at tillitt kan etableres relativt raskt, og hvor det ikke er følsomme eller vanskelige temaer som tas opp. Man kan også bruke fokuserte intervju for å unngå å kaste vekk informantenes tid (ibid.). I et dybdeintervju vil forskeren prøve å gå i dybden på informantenes opplevelser, og prøve å få tak i hvordan informanten reflekterer over disse opplevelsene (Markula & Silk, 2011). Det at jeg hadde et sterkt avgrenset tema på forhånd gjorde det naturlig å sentrere intervjuene rundt dette temaet, og heller unngå å komme inn på andre temaer. Jeg følte også at jeg hadde mulighet til å etablere tillitt raskt gjennom god forberedelse og en seriøs fremtreden. I tillegg vektla jeg det faktum

at jeg skulle intervju toppidrettsutøvere, og jeg ville derfor ta hensyn til deres tilsynelatende stramme timeplan.

Ettersom intervjuene med utøverne omhandlet samme tema, kunne jeg i utgangspunktet valgt å gjennomføre ett eller flere gruppeintervju. Dette kunne være mer effektivt, ettersom jeg ville fått intervjudata fra flere utøvere samtidig. I mitt tilfelle var det likevel ikke aktuelt for meg å gjennomføre gruppeintervju. Denne formen for intervju har jeg aldri gjennomført tidligere og jeg ønsket ikke å gjøre dette for første gang i en så viktig studie. I tillegg mente jeg at individuelle intervju ville skaffe meg en dypere innsikt i utøvernes individuelle meninger og opplevelser knyttet til vind- og avsatssystemet. Jeg var redd for at et gruppeintervju kunne føre til mer overfladiske fremtoninger og svar som «jeg er enig med det han sa». Jeg ønsket ikke at noen av utøvernes meninger skulle bli «borte» blant de andre og at utøverne ikke skulle orke å tenke over deres meninger, og heller støtte seg på lagkameratenes utsagn. Mer om hvordan forberedelsen, gjennomføringen og erfaringene fra intervjuet kommer senere i dette kapitlet.

3.6.1. Utvelging av informanter

I kvalitativ forskning vil man ofte ta utgangspunkt i strategisk utvelgelse av informanter. Det vil si at man velger informanter som har egenskaper eller kvalifikasjoner som er godt tilpasset i forhold til problemstillingen (Thagaard, 2003), og som man av ulike grunner tror vil uttale seg på en reflektert måte om det aktuelle temaet (Tjora, 2010). Informantene kan representere seg selv, et syn eller en posisjon (ibid.). I dette tilfellet representerer informantene både en posisjon og seg selv. For det første representerer de posisjonen som skihopper eller kombinertløper. Dette er en posisjon som er relevant å få frem, da denne posisjonen skiller seg fra posisjonen som trener, FIS-ansatt, TV-produsent og tilskuer. Det er nærliggende å tro at utøverne deler noen synspunkter angående systemet som skiller seg fra synspunkter som andre aktører på feltet innehar. For det andre representerer informantene seg selv gjennom sine egne meninger, holdninger og følelser knyttet til vind- og avsatssystemet.

I tillegg til et strategisk utvalg gjennomførte jeg en kriterieutvelgelse. I en kriterieutvelgelse velger man ut informanter som oppfyller visse kriterier eller har bestemte egenskaper. Hvilke kriterier som er viktige avhenger av studiens tema, problemstilling og forskerens ønske (Markula & Silk, 2011). Før utvalgsprosessen begynte hadde jeg noen tanker om hvilke kriterier som jeg ønsket utøveren skulle oppfylle. For det første ønsket jeg utøvere som holdt internasjonalt nivå. Dette innebar for meg at utøverne deltok i verdenscupen og var en del av landslaget i hopp eller kombinert. Selv om vind- og

avsatssystemet også brukes i COC¹⁹, ønsket jeg først og fremst utøvere på landslagsnivå. Utøvere som deltar i COC er ofte juniorer og yngre hoppere som prøver å komme seg inn på landslaget. Jeg ønsket i denne studien å intervju utøvere med erfaring knyttet til det å prestere på et internasjonalt toppnivå, samt erfaring fra det å hoppe uten vind- og avsatssystemet. Dette innebar at utøverne ikke kunne være for unge, ettersom jeg ønsket at de skulle ha erfaring fra internasjonalt nivå før vind- og avsatssystemet ble innført. For det andre ønsket jeg å intervju mannlige utøvere. Årsaken til dette er i hovedsak at jeg sitter med et inntrykk av at verdenscupen for menn er mer synlig, både når det gjelder medieplass og omtale. Jeg føler ikke at kvinnehopp er like tilgjengelig og kommersielt «interessant» som mannlige skihopping. Dette ble avgjørende for meg, da det kommersielle aspektet er viktig for min studie. Dette argumentet kan muligens oppfattes som noe tynt, men ettersom det kommersielle elementet er såpass viktig her, er det relevant nok å fremme dette argumentet i denne studien. For det tredje ønsket jeg norske utøvere. Dette var mest av praktiske årsaker, da dette ville gjøre ting enklere for både meg og utøverne. Det var nærliggende å anta at det å intervju norske utøvere ville være mer fruktbart, også med tanke på eventuelle språklige barrierer.

I kvalitativ forskning er det ikke uvanlig at bekjentskap er viktig for å få tilgang til forskningsfelt og aktuelle forskningsdeltakere (Thagaard, 2003; Widerberg, 2011). Disse bekjentskapene har ofte innflytelse i sitt miljø, og kan bistå forskeren med å skaffe tilgang til de informantene forskeren ønsker (Thagaard, 2003). I mitt tilfelle ble dette direkte avgjørende for at jeg valgte dette temaet. Min kontakt (heretter nøkkelinformant) ved olympiatoppen hjalp med å opprette kontakt med det aktuelle miljøet, slik at jeg kunne begynne å rekruttere informanter. Ved enkelte anledninger fungerte nøkkelinformanten også som et mellomledd mellom informantene og meg. Da jeg hadde fått tilgang til miljøet opprettet jeg kontakt med de aktuelle trenerne, og jeg fikk på denne måten kontaktinformasjonen til utøverne. Jeg tok så kontakt med utøverne via mail hvor jeg beskrev hvem jeg var, hva mitt studie handlet om og hva jeg ønsket fra dem. Denne fasen av studien opplevde jeg som noe frustrerende, da det tok lang tid før jeg fikk svar fra utøverne. Jeg måtte på et tidspunkt involvere min nøkkelinformant, slik at han kunne purre på utøverne. Etter hvert har jeg forstått og blitt forklart at enkelte toppidrettsutøvere kan være veldig selvsentrerte og fokuserte, noe som igjen kan ha ført til at de glemte å svare på henvendelsen min. Dette ble raskt løst da de fikk en påminnelse om viktigheten av å delta på slike prosjekter. Da jeg hadde fått svar fra

¹⁹ COC eller kontinentalcupen betegnes som nivå 2 i skihopping.

utøverne fastsatte jeg tidspunkt for intervju med hver enkelt utøver. Mer om når og hvor intervjuene foregikk kommer i kapittel 3.6.4.

3.6.2. Informantene

Informantene i denne studien består syv mannlige toppidrettsutøvere på landslagsnivå, hvorav fem av dem er skihoppere og to er kombinertløpere. Alle er norske og over 18 år. Individuelt sett har forskningsdeltakerne ulike meritter og nåværende prestasjonsnivå, men alle deltakerne har vært med i toppen og kjempet om de beste plasseringene i minst én konkurranse. Både skihopping og kombinert er idretter med små marginer mellom det å lykkes og mislykkes, og prestasjonene vil derfor også kunne variere mer enn i enkelte andre idretter.

Ettersom hopp- og kombinertmiljøet er såpass lite mener jeg en mer inngående presentasjon av hver enkel informant vil kunne gå utover anonymiteten. Jeg mener heller ikke det er relevant for oppgaven å beskrive dem ytterligere. I analysen og andre steder hvor jeg beskriver informantene samlet bruker jeg betegnelsen «utøvere». De stedene hvor jeg bruker direkte sitater eller omtaler en spesifikk informant presenteres informantene gjennom et fiktivt navn. Informant 1 er navngitt Bjørnar, informant 2 er navngitt Vegard, informant 3 er navngitt Henrik, informant 4 er navngitt Fredrik, informant 5 er navngitt Jens, informant 6 er navngitt Stian, mens informant 7 er navngitt Knut.

3.6.3. Forberedelse til intervjuene

Ettersom jeg valgte å gå for en fokusert intervjuform stilte dette større krav til forberedelse, spesielt når det gjaldt avgrensning av intervjutema (Tjora, 2010). Tema for studien var på forhånd godt avgrenset til å omhandle vind- og avsatssystemet. Videre valgte jeg å avgrense intervjuene til å omhandle tre aspekter innenfor vind- og avsatssystemet; rettferdighet, sikkerhet og kommersialisering. Disse aspektene ser jeg på som viktige og relevante aspekter ved systemet, da de danner basisen for FIS sine argumenter i forbindelse med innføringen av systemet i 2009. Det var også enklere for meg å skissere intervjuguiden rundt disse aspektene, da det teoretiske rammeverket for oppgaven ikke var ferdig da jeg gjennomførte intervjuene. Da jeg utarbeidet intervjuguiden (se vedlegg 7.2 for intervjuguiden), la jeg ikke mye vekt på å strukturere spørsmålene i forhold til grad av refleksjon, som Tjora (2010) viser at man kan gjøre. Jeg bestemte meg for å lage noen bakgrunnsspørsmål for å varme opp informanten. Disse sløyfet jeg etter det første intervjuet, da jeg følte spørsmålene var lite relevante i forhold til intervjuets tematikk, samtidig som jeg følte at spørsmålene ikke betydde så mye i forhold til hans åpenhet og refleksjon senere i intervjuet. Bortsett fra dette laget jeg spørsmålene i den

rekkefølgen jeg syns passet best i forhold til temaet, og la dermed liten vekt på å strukturere spørsmålene i forhold til refleksjonsgrad.

Intervjuguiden som jeg utarbeidet har en semistrukturert form med klare, definerte spørsmål. Thagaard (2003) fastslår at det er mest vanlig å gjennomføre semistrukturete intervju, hvor temaene er bestemt på forhånd, mens rekkefølgen på temaene bestemmes underveis. I og med at jeg skulle gjennomføre fokuserte intervjuer, ønsket jeg å strukturere intervjuene så mye som mulig på forhånd. Derfor valgte jeg å strukturere rekkefølgen på spørsmålene på forhånd. Min erfaring er at jeg jobber best under intervjuet hvis jeg har klare, definerte spørsmål i en satt rekkefølge å forholde meg til. Dette er med på å gi meg sikkerhet og ro. Erfaringsmessig har jeg heller ikke opplevd at dette hindrer meg i å avvike fra spørsmålene og intervjuguiden som helhet, hvis dette er nødvendig og relevant.

I det første intervjuet valgte jeg å bruke videoopptak og bilde som et hjelpemiddel for å provosere informantens tilbake til ulike situasjoner og følelsesmessige tilstander (se vedlegg 7.1 for intervjuguiden som jeg bruke i dette intervjuet). I følge Tjora (2010) kan slike hjelpemidler nettopp provosere informanten til reflektere over egen posisjon. Ved bruk av hjelpemidler er det mulig å skape en enda tydeligere tematisk fokus, og samtidig en mer standardisert og forutsigbar fremdrift i intervjuet. Jeg bestemte meg for å prøve å finne konkurransesituasjoner hvor vedkommende hadde vært uheldig med vindforholdene. For å finne slike situasjoner gikk jeg gjennom resultatlistene i den foregående sesongen. Her så jeg på plassering, lengde og hvor mye pluss- eller minuspoeng vedkommende hadde fått. Ut i fra dette fant jeg to konkurransesituasjoner som jeg syns så interessante ut. Jeg hentet videoopptak fra NRK som omhandlet de to konkurransesituasjonene for å bruke under intervjuet. Den opprinnelige planen var å bruke slike hjelpemidler i alle intervjuene, men etter en lengre betenkningstid valgte jeg ikke å bruke denne intervjuteknikken i de øvrige intervjuene. Selv om jeg følte det var fruktbart å bruke videoopptak og bilde for å «stimulere» ham, følte jeg det stilte for store krav til intervjusituasjonen. Jeg opplevde også at det var vanskelig å finne relevante situasjoner fra konkurranser for alle utøverne, og anerkjente til slutt at dette var for tidskrevende. I tillegg ville intervjuer hvor jeg var avhengig av utstyr og oppkoblinger kreve lokaler som egnet seg for slike intervjusituasjoner. Jeg ønsket å være uavhengig av lokale og heller gi utøverne mulighet til å bestemme hvor de ville gjennomføre intervjuene. Dette var spesielt relevant med tanke på de intervjuene jeg skulle gjennomføre under treningssamlingen i Trondheim. De øvrige intervjuene ble derfor forberedt på den tradisjonelle måten, uten videoklipp eller andre elektroniske hjelpemidler.

3.6.4. Gjennomføring av intervjuene

Intervjuene ble gjennomført i tre ulike tidsperioder. Det første intervjuet jeg gjennomførte var med Bjørnar. Intervjuet fant sted 2. februar 2014, og var også en del av mitt forprosjekt til masteroppgaven. De fire neste intervjuene jeg gjennomførte fant ikke sted før 1. og 3. september 2014. Disse intervjuene ble gjennomført i forbindelse med en treningssamling i Trondheim. Det ble dermed et relativt langt opphold mellom det første intervjuet og de øvrige. For min del var ikke dette noe problem, da jeg brukte tiden i mellom de to intervjuperiodene på å jobbe med forprosjektet og planlegge skissen for masteroppgaven. De to siste intervjuene ble gjennomført 26. september 2014.

Intervjuene hadde noe forskjellig varighet, og varte i henholdsvis 54-, 30-, 32-, 18-, 48-, 32- og 60 minutter. I de tre lengste intervjuene følte jeg at informantene generelt var mer utdypende og pratsomme enn de andre deltakerne. Samtidig føler jeg ikke at disse intervjuene nødvendigvis gav meg noe mer relevant materiale, da de øvrige intervjuene var mer konkret og «rett-på-sak». Unntaket er det første intervjuet hvor jeg brukte video og bilder under intervjuet for å stimulere deltakeren til å reflektere bedre.

Intervjuene ble gjennomført på to ulike steder. Tre av intervjuene (intervju 1, 6 og 7) ble gjennomført på et møterom på toppidrettssenteret i Trondheim. Plasseringen av disse intervjuene ble bestemt av meg, og jeg følte det var naturlig å legge intervjuene til Granåsen ettersom de fleste utøverne har sin arbeidsplass der. I tillegg fulgte jeg Tjoras (2010) råd om å finne et sted hvor informantene føler seg trygg og kjent, da dette kan påvirke deres komfort i intervjusituasjonen. De øvrige intervjuene ble gjennomført på hotellet som utøverne bodde på under samlingen i Trondheim.

Under alle intervjuene ankom jeg stedet i god tid før avtalt tid, slik at jeg hadde tid til å gjøre alt klart til intervjuene. Som Nilssen (2012) påpeker vil det å komme tidsnok og være forberedt, være en forutsetning for å skape en tillitsfull og respektfull atmosfære. Jeg følte derfor et ansvar for å skape en seriøs ramme rundt intervjuet, for på denne måten å fremstå som profesjonell. Før jeg startet intervjuene gav jeg informantene et informasjonsskriv (se vedlegg 7.3). Jeg hadde på forhånd informert dem om studien via mail, og brukte derfor ikke alt for lang tid på å fortelle om studiens hensikt. Alle brukte noen minutter på å lese gjennom skrivet. Jeg markerte begynnelsen på intervjuene ved å slå på lydopptakeren. Tjora (2010) anbefaler å bruke lydopptaker under intervju, av flere årsaker. For det første får man lettere med seg ting som blir sagt, da man har anledning til å konsentrere seg om samtalen i stedet for å måtte notere hele tiden. Jeg har tidligere gjennomført intervju med og uten lydopptaker, og

kan erfaringsmessig si at lydopptakeren gjør meg mer avslappet og fokusert i intervjusituasjonen. Lydopptakeren vil videre bidra til å skape god kommunikasjon og flyt i intervjuet. Slik skapes det ikke unødvendig stopp i intervjuet fordi jeg må notere ferdig. Til slutt hevder Tjora (2010) at det er lettere å be om utdyping og konkretisering der det trengs. Dette er noe jeg også har erfart, da jeg kan be om utdyping uten å være redd for om jeg klarer på notere ned alt. Bruken av lydbånd ble godkjent av alle informantene før intervjuene startet.

3.6.5. Erfaringer og refleksjoner fra intervjuene

Selv om jeg har gjennomført en del forskningsintervju tidligere, vil nye intervjusituasjoner alltid gi meg nye erfaringer å reflektere rundt. Når man går gjennom og ser på hva som fungerte og eventuelt ikke fungerte vil man etter hvert trene opp sine intervjuferdigheter (Widerberg, 2011). På dagene hvor jeg gjennomførte flere intervju etter hverandre merket jeg at jeg ble mer avslappet og komfortabel med intervjusituasjonen. Dette førte til at jeg klarte å unngå en del «fomling» og andre nervøse uvaner, og heller stille mer presise spørsmål og være mer konkret. På en annen side merket jeg at jeg hadde problemer med å skille de ulike intervjusituasjonene fra hverandre. I noen intervju ble jeg sittende å tenke på om jeg allerede hadde stilt informantene dette spørsmålet, eller om det var i forrige intervju. Etter dette skjedde et par ganger ble jeg flinkere til å markere hvilke spørsmål og tema vi hadde kommet inn på. Slik fikk jeg mer kontroll på intervjusituasjonen.

Selv om intervjuene etter min vurdering gikk veldig bra, er det likevel enkelte ting jeg ønsker å sette fingeren på. Jeg opplevde blant annet enkelte ting gjentok seg i noen intervju. Dette gjaldt både spørsmål og svar. Da jeg utarbeidet intervjuguiden var jeg kanskje ikke oppmerksom på at enkelte spørsmål kunne gi samme type svar. I tillegg var jeg kanskje ikke lyttende nok i selve intervjusituasjonen. Selv om jeg opplevde at jeg hadde fokus på det som Nilssen (2012) kaller for kommunikative ferdigheter, kan det hende at oppmerksomheten min burde vært større til det informantene sa. På denne måten kunne jeg ha unngått å stille spørsmål som omhandlet det han hadde vært inne på tidligere. Her burde jeg heller evnet å stille oppfølgingsspørsmål da han kom inn på tema selv, istedenfor å ta opp temaet lenger ut i intervjuet. Dette er elementer som er lettere å oppdage under transkriberingen av intervjuet enn under i selve intervjusituasjonen. Jeg følte likevel at dette med gjentakelse var mest til stede i løpet av de første to intervjuene, og at jeg ble flinkere til å unngå å komme inn på samme tema flere ganger, etter hvert som jeg fikk gjennomført flere intervju. På den positive siden føler jeg at jeg klarte å gi informantene «rom for tanken». I intervjusituasjoner er det viktig å være en god observatør og gi rom for tanke og stillhet, ettersom enkelte kan ha behov

for litt tid for å komme med mer inngående refleksjoner (Nilssen, 2012). Tidligere har jeg vært litt redd for disse pausene og tenkt at vedkommende ikke har forstått spørsmålet eller ikke har noe å formidle. I alle mine intervju klarte jeg å gi rom for mer stillhet, og jeg erfarte at de viktigste refleksjonene kom da jeg gjorde nettopp dette.

Mine siste erfaringer fra intervjuene er knyttet til min forskerrolle. Før det første intervjuet var jeg spent på hvordan informanten ville forholde seg til meg som person, og spesielt det faktum at jeg var en ung kvinne. Før intervjuet var jeg derfor litt usikker på hvilken rolle jeg skulle innta i forhold til ham. Tjora (2010) mener det er viktig å være ydmyk, samtidig som man bør fremstå som kunnskapsrik for å skape tillitt og respekt hos informanten. Jeg valgte å følge dette rådet, og forberedte meg godt på forhånd om skihopping og det tema vi skulle snakke om. Under intervjuet opplevde jeg ikke at informanten hadde noen «vanskeligheter» med meg som person. Jeg følte heller han forventet at jeg hadde kunnskap og fakta om systemet, ettersom han ved flere anledninger var ute etter en bekreftelse på om han husket riktig. I enkelte tilfeller spurte han også om hvordan elementer ved systemet fungerte. På bakgrunn av dette følte jeg at informanten så på meg som forsker fremfor kvinne eller ung student. Det kan også hende han synes det var interessant og gøy at noen ønsket å studere hans opplevelser og erfaringer, fremfor hans sittestilling og fysikk. Denne erfaringen tok jeg med meg videre inn i de andre intervjuene. Opplevelsen der var den samme som i det første intervjuet. Informantene så på meg som en person med kunnskap om systemet og skihopping generelt, og støttet seg på meg når det gjaldt bekreftelse. Jeg opplevde ingen situasjoner hvor jeg følte min rolle som forsker ble svekket.

3.7. Transkribering

Transkriberingsarbeidet er en viktig del av analyseprosessen, da det skriftlige datamaterialet man skal bruke i analysen produseres her (Nilssen, 2012). For å skape en så nøyaktig fremstilling som mulig, er det viktig å være detaljert. Dette bidrar til at man lettere ser for seg intervjusituasjonen, og kan oppleve de enkelte situasjonene og følelsene om igjen under analysearbeidet (Tjora, 2010). En detaljrik transkribering kan også være viktig for å oppdage usikkerhet hos informanten, eller for å oppdage spesielle ord og uttrykk som vedkommende bruker. Ved å være detaljert i transkriberingen får man også muligheten til å bringe frem informantens stemme gjennom sitater og ord som de bruker (Nilssen, 2012). Jeg valgte å transkribere intervjuene så detaljert så mulig, da dette gjør at jeg kan se for meg konteksten i ettertid. I tillegg vet jeg erfaringsmessig at en detaljert transkribering kan gjøre kodingen og kategoriseringen enklere. Jeg valgte å transkribere intervjuene på bokmål selv om

informantene ikke nødvendigvis snakket bokmål. Jeg følte ikke at det å bevare dialektene i transkriberingsarbeidet var relevant for min analyse. I tillegg hadde jeg et anonymitetshensyn å forholde meg til, og eventuelle dialektiske ulikheter kunne ha svekket anonymiteten til informantene. Det ble til sammen transkribert 40 sider tekst.

3.8. Koding og kategorisering

Etter at jeg hadde transkribert intervjuene begynte jeg med en ny og viktig del av forskningsprosessen, nemlig koding- og kategoriseringsarbeidet. Koding og kategorisering av datamaterialet er kjerneaktiviteter i den kvalitative analyseprosessen, da man i denne fasen reduserer en stor datamengde til noen få sentrale temaer eller kategorier (Nilssen, 2012). Jeg begynte min koding av datamaterialet med det Glaser & Strauss kaller for en åpen koding. Dette innebærer at man setter navn eller koder på ytringer i en gjennomgang av datamaterialet (ref. i Nilssen, 2012). Jeg begynte kodingen med å lese gjennom intervjuene flere ganger mens jeg noterte ned stikkord bak det informantene hadde sagt. Stikkordene som jeg noterte representerte essensen i ytringene. I denne fasen av analysearbeidet brukte jeg min forforståelse knyttet til teorien, og fargekodet stikkordene etter om de omhandlet rettferdighet, kommersialisering eller annet. På denne måten ble det lettere for meg å kategorisere stikkordene etterpå. Etter at jeg hadde notert ned stikkord på de transkriberte intervjudokumentene, noterte jeg ned alle stikkordene på et A4-ark. På dette tidspunktet hadde jeg 223 stikkord. For at disse stikkordene skulle få mer mening, fortsatte jeg med det som betegnes som en aksial koding. Her grupperes stikkordene i temaer eller kategorier, slik at forklaringene blir mer presise og fullstendige (Nilssen, 2012). Jeg valgte å gruppere stikkordene i 20 ulike kategorier. Kategoriene navngav jeg etter meningsinnhold: «positive tanker rundt systemet da det ble introdusert», «spenning knyttet til systemet», «rettferdighet», «tanker om flaks og uflaks», «om kompensasjonen», «kombinert: langrenn», «utstyrets påvirkning på systemets funksjonalitet», «annet», «avsatssystemet som taktikk», «ansvaret på trener og jury», «fair konkurranseramme?», «lettere å gjennomføre konkurranser», «sikkerheten», «formidlingen», «teknologi», «viktigheten av å gjennomføre rennene», «skihopping som produkt», «forandring», «publikum» og «spenningsmoment». Da dette var ferdig begynte jeg på den viktigste delen av analysen, nemlig å gi mening til det informantene hadde sagt i lys av den teoretiske rammen for oppgaven.

3.9. Studiens troverdighet

Kvalitativ forskning vil i følge Nilssen (2012) alltid være påvirket av forskerens bakgrunn og forforståelse. Det som er viktig er hvordan forskeren gjør sin forforståelse og bakgrunn transparent for leseren. Dette gjøres gjennom refleksivitet, hvor man synliggjør sin egen subjektivitet og de valgene som er foretatt som grunnlag for analysen. Slik får leseren mulighet til å etterspore prosessen og vurdere om den kan overføres til egen kontekst. Dette bidrar til å sikre studiens troverdighet (ibid.). Jeg har i denne studien forsøkt å gjøre min forskningsprosess så transparent som mulig. Jeg har presentert den grunnleggende vitenskapsteorien som ligger til grunn for kvalitativ forskning. Jeg har i tillegg gjort rede for min forforståelse og bakgrunn, og på denne måten synliggjort min nærhet til studien. I kvalitativ oppfattes nærheten i studien som en styrke hvis en evner å synliggjøre denne nærheten (Guba & Lincoln ref. i Nilssen, 2012). Videre har jeg gjort rede for det analytiske grunnlaget for studien, gjennom å fortelle om mitt feltarbeid og intervju. Jeg har beskrevet hvordan jeg fikk tilgang til feltet og forskningsdeltakerne og hvordan min interaksjon med deltakerne foregikk i form av utvelgelse og gjennomføring av intervju. Det er beskrevet hvordan jeg forberedte meg til datainnsamlingen og gjennomførte den, samt mine erfaringer knyttet til dette. I tillegg har jeg gjort rede for hvordan jeg har behandlet datamaterialet gjennom transkribering, koding og kategorisering.

I tillegg til å synliggjøre sin forskningsprosess og redegjøre for sin subjektivitet, anbefaler Nilssen (2012) å gjennomføre «member checking» for å styrke studiens troverdighet. Dette handler om å ta data, analyse og tolkninger tilbake til informantene, slik at de selv kan avgjøre nøyaktigheten og troverdigheten i beretningen (Lincoln & Guba ref. i Nilssen, 2012). Dette ble ikke gjort i dette prosjektet, da jeg fikk inntrykk at dette ikke var noe som informantene hadde behov for å gjøre. Dette kunne selvfølgelig ha styrket troverdigheten ytterligere på oppgaven, men tatt i betraktning at de nå befinner seg midt i sesongen og hvor lang tid det tok å få svar fra dem i første omgang, var ikke dette noe jeg valgte å prioritere.

3.10. Etske refleksjoner

I all samfunnsvitenskapelig forskning har forskeren et ansvar for å ivareta forskningsetiske hensyn og retningslinjer. Disse retningslinjene fungerer som et hjelpemiddel for forskeren selv (NESH, 2006). Overordnet handler det i kvalitativ metode – som i all annen forskning om å ta hensyn til at man samarbeider med mennesker. Man må som forsker ha respekt for menneskeverdet, og gi rom for integritet, frihet og medbestemmelse. I tillegg til disse

generelle, overordnede retningslinjene eksisterer det noen mer spesifikke etiske prinsipper som står sentralt i kvalitativ metode. For det første er det viktig med informert samtykke. Det er et krav å informere de som det skal forskes på. Dette skal sikre at deltakelsen er frivillig, og at informantene kan trekke seg hvis de ønsker det (ibid.). Videre bør informantene være så godt informert som over hodet mulig om hensikten med forskningen (Nilssen, 2012). Jeg orienterte informantene om studien via mail i rekrutteringsfasen og på nytt før jeg startet intervjuene. Jeg fortalte hva hensikten med studien var, og hva dette ville innebære for informantene.

For det andre er det viktig å ta hensyn til konfidensialitet og anonymitet. Den informasjonen forskeren får gjennom sin interaksjon med informantene skal behandles konfidensielt (NESH, 2006). Hvis informanten forteller noe om arbeidsplassen eller andre kollegaer, skal ikke dette skade hans arbeidssituasjon. I mitt tilfelle fortalte informantene om sine egne opplevelser og erfaringer knyttet til sin arbeidsplass. Deres holdninger knyttet til vind- og avsatssystemet kan være forskjellig fra det synet FIS og andre aktører har. Det var derfor viktig for meg å skape en situasjon hvor intervjudeltakerne følte de kunne snakke fritt, uten frykt for å bli belastet i ettertid. Jeg valgte derfor å anonymisere studien. Jeg fortalte informantene på forhånd om hvilke karakteristikk jeg kom til å beskrive dem gjennom. I tillegg meldte jeg inn prosjektet til NSD – personvernombudet for forskning, hvor de konkluderte med at studien og behandlingen av personopplysninger tilfredsstiller kravene i personopplysningsloven § 31.

3.11. Oppsummering

Forskningsdesignet som ligger til grunn for denne oppgaven er basert på kvalitativ metode i form av intervju og feltarbeid. Formålet med intervjuene var å få tak i utøvernes opplevelser, holdninger og erfaringer knyttet til vind- og avsatssystemet. Formålet med feltarbeidet var å bli kjent med forskningsfeltet og den konteksten jeg skulle arbeide i. Jeg brukte feltsamtaler og feltobservasjon for å danne meg et bilde av feltets dynamikk og for å få et mer helhetlig bilde på hvordan vind- og avsatssystemet fungerer. Min hensikt var dermed å få en slags nærhet og kunnskap til feltet og dens deltakere. Feltarbeidet ble gjennomført i Granåsen den 6. og 7. mars i forbindelse med avviklingen av verdenscuprennene i hopp og kombinert. Jeg overvar både prøveomgangen og hopprennet i kombinert, og begge treningsomgangene, kvalifiseringen, prøveomgangen og rennet i spesielt hopp.

Informantene i denne oppgaven ble valgt ut på bakgrunn av en strategisk utvelgelse og kriterieutvelgelse. I en strategisk utvelgelse velger man informanter som har egenskaper eller

kvalifikasjoner som er godt tilpasset i forhold til problemstillingen (Thagaard, 2003), og som man av ulike grunner tror vil uttale seg på en reflektert måte om det aktuelle temaet (Tjora, 2010). I en kriterieutvelgelse velger man ut informanter som oppfyller visse kriterier eller har bestemte egenskaper. Hvilke kriterier som er viktige avhenger av studiens tema, problemstilling og forskerens ønske (Markula & Silk, 2011). Informantene i denne oppgaven er norske, mannlige landslagsutøvere i hopp eller kombinert som konkurrerer på internasjonalt nivå. De har også erfaring fra konkurranser på høyt nivå før systemet ble innført i 2009.

Intervjuene ble gjennomført i tre ulike tidsperioder. Det første intervjuet jeg gjennomførte var med informant 1. Intervjuet fant sted 2. februar 2014, og var også en del av mitt forprosjekt til masteroppgaven. De fire neste intervjuene jeg gjennomførte fant sted 1. og 3. september 2014. Disse intervjuene ble gjennomført i forbindelse med en treningsssamling i Trondheim. Jeg valgte å gjennomføre en blanding mellom dybdeintervju og fokusert intervju. I et dybdeintervju vil forskeren prøve å gå i dybden på informantens opplevelser, og prøve å få tak i hvordan informanten reflekterer over disse opplevelsene (Markula & Silk, 2011). I et fokusert intervju vil temaet for intervjuet være sterkt avgrenset og i teorien være noe kortere enn et dybdeintervju (Tjora, 2010). Det at jeg hadde et sterkt avgrenset tema på forhånd gjorde det naturlig å sentrere intervjuene rundt dette temaet, og heller unngå å komme inn på andre temaer. Jeg følte også at jeg hadde mulighet til å etablere tillitt raskt gjennom god forberedelse og en seriøs fremtreden. I tillegg vektla jeg det faktum at jeg skulle intervjuer toppidrettsutøvere, og jeg ville derfor ta hensyn til deres tilsynelatende stramme timeplan.

Gjennom hele studien har jeg forsøkt å ta hensyn til ulike aspekt vedrørende troverdighet og etikk. I kvalitativ metode handler troverdighet i stor grad om å gjøre sin forforståelse og bakgrunn transparent for leseren. Dette kan gjøres gjennom refleksivitet, hvor man synliggjør sin egen subjektivitet og de valgene som er foretatt som grunnlag for analysen. Dette har jeg gjort fortløpende gjennom studien ved å presentere den grunnleggende vitenskapsteorien som ligger til grunn for kvalitativ forskning, gjort rede for min forforståelse og bakgrunn samt gjort rede for hvordan jeg har behandlet datamaterialet gjennom transkribering, koding og kategorisering. Når det gjelder de etiske aspektene ved studien har jeg anonymisert informantene og sørget for at de var godt informert om hensikten og deres rolle i studien.

4.0. Analyse

4.1. Introduksjon

I dette kapittelet skal jeg analysere og tolke datamaterialet jeg har samlet inn. Jeg innleder kapittelet med å fortelle hvilke tanker utøverne gjorde seg da de først fikk høre om systemet. Jeg velger å ha med dette for å gi leseren et innblikk i hvordan de oppfattet innføringen av systemet og hvilke forventinger de hadde til det. Som nevnt i kapittel 1.5. er analysen strukturert på en litt annerledes måte enn teorikapittelet. I teorien begynte jeg med å gi en utgreiing av rasjonaliseringsbegrepet, før jeg presenterte konkurranserettferdighet og kommersialiseringsbegrepet. I analysen vil jeg starte med å se på hvordan utøverne opplever konkurranserettferdigheten og hvilke faktorer som påvirker denne rettferdigheten. Dernest tar jeg for meg det kommersielle aspektet og ser her på hvordan utøverne vurderer den innflytelsen som kommersielle aktører innehar, og hvordan denne makten påvirker relasjonen mellom skihopping og publikum. Til slutt ser jeg på rasjonaliteten i skihopping. Her skal jeg forsøke å avdekke hvordan utøverne forstår rasjonaliteten i skihopping i lys av vind- og avsatssystemet. Grunnen til at jeg velger å se på rasjonaliteten til slutt er at jeg oppfatter rasjonaliseringsbegrepet som et slags overgripende tema som også innebefatter elementer fra rettferdighet og kommersialisering. Avslutningsvis i hvert hovedkapittel kommer et oppsummeringskapittel.

4.2. Innføringen av systemet

Vind- og avsatssystemet ble som nevnt innledningsvis introdusert for verdenscuputøverne i hopp og kombinert sommeren 2009. Vindsystemet skulle gi utøverne pluss- eller minuspoeng med hensyn til bakvind eller oppdrift, mens avsatssystemet skulle gi utøverne pluss- eller minuspoeng med hensyn til lavere eller høyere fart i tilløpet. Utøverne var ikke med på utformingen av systemet og heller ikke på avgjørelsen om at systemet skulle prøves ut og innføres i verdenscupen. Dette er ikke noe de norske utøverne selv ser på som problematisk, noe Henrik beskriver:

«Vi blir jo spurt. Jeg tipper trenerne har noe å si, og de vet jo hva vi mener. Så vi har sikkert litt innflytelse, men det er så mange avgjørelser som skal bli tatt at det er ikke noen vits i å involvere oss».

Som Henrik sier har ikke utøverne noen store ambisjoner om å være med på å ta avgjørelser omkring organiseringen og struktureringen av hoppporten. Fredrik mener at det kan være greit at FIS tar avgjørelser over hodet på utøvere og trenere, og at de på denne måten får gjort nødvendige endringer. Han føler at det alltid er noen som er i mot endringer og at utviklingen av skihopping av og til bremses hvis alle skal være enig. Andre utøvere ser bare ut til å innrette seg etter de endringene som skjer, og prøver å tenke minst mulig på det.

Da utøverne først fikk høre om vind- og avsatssystemet var de aller fleste positive til systemet, og mente at dette kunne gjøre konkurransene enklere å gjennomføre. Vegard beskriver hans tanke da han fikk vite om det nye systemet:

«Jeg husker det første jeg hørte om det systemet var at man kunne justere avsatser i forhold til at forholdene forandrer seg, og tenkte at det ville være en fordel i forhold til det å få gjennomført rennet uten å kjøre re-start slik man måtte gjøre før, ved å justere ned bommen. Slik sett tenkte jeg at det ville være mer praktisk og lettere for oss utøverne og bare hoppe når det er vår tur og slippe dette med re-start og venting».

Det Vegard beskriver ovenfor var en av de viktigste målsetningene for FIS da de introduserte dette systemet for utøverne. FIS ønsket at flere renn skulle gjennomføres innenfor den fastsatte tidsplanen for å sikre kommersiell interesse fra media og en stabil publikumsoppslutning, og mente at det nye vind- og avsatssystemet kunne bidra til at gjennomføringen av konkurransene gikk raskere. Med avsatssystemet fikk man muligheten til å justere farten i forhold til vindforholdene, og på denne måten slippe hyppige og lange pauser mellom utøvere, samt utsettelse og avlysninger av konkurranser. Dette potensialet så Vegard på som veldig gunstig. For andre utøvere var det noe usikkerhet og spenning knyttet til hvordan dette avsatssystemet ville fungere, ettersom treneren ville få mulighet til å gå ned på farten for sin utøver, og at dette kunne føre til at enkelte utøvere kunne få en voldsom fordel:

«Jeg var litt skeptisk til dette med bommene. I starten var det jo slik at man kunne velge på gå ned hvis man ville. Man trengte ikke å hoppe så-så langt. Så da var det jo en viss mulighet for litt taktikk. Det var jeg skeptisk til, at man kunne gå ned til hoppkanten, så hadde man jo vunnet rennet med 400 poeng – Stian».

Da systemet ble introdusert ønsket FIS at treneren kunne gå ned på farten for sin utøver, og at utøveren fikk kompensasjonspoengene uansett hvor langt han hoppet. Stian var bekymret for at dette kom til å misbrukes og skape store fordeler for de beste hopperne. Denne regelen ble

senere endret, og utøverne må nå hoppe 95 % av HS for å få kompensasjonspoengene, hvis treneren går ned på farten.

I tillegg til en bedre og hurtigere gjennomføring av konkurransene tenkte noen av utøverne på hvordan systemet kunne bidra til å gjøre konkurransene mer rettferdige. Det var en del spenning knyttet til hvordan systemet ville fungere og om det ville klare å kompensere for vinden på en god nok måte:

«Man var jo usikker på hvordan kompensasjonen ville virke inn og ville det være rettferdig, ville det være rettferdig nok? Hadde det mye å si om man kjørte noen avsatser høyere kontra lavere, og om man hadde oppdrift kontra bakvind? – Vegard».

Ambisjonen til FIS var å lage en konkurranseramme som også skulle være rettferdig under varierende forhold. De visste hvilke forskjeller vinden kunne skape, og ønsket å minimere dette gapet. Utøverne selv var på forhånd litt spente og skeptiske til om systemet ville klare å kompensere for forskjellen mellom oppdrift og baktrekk. Som Vegard antyder var han litt spent på om det ville bli mer rettferdig, og hvor mye kompensasjonspoengene kunne bety for akkurat dette. Henrik gikk så langt som å mene at dette med rettferdighet bare ville være en bonus, og at det først og fremst er for arrangøren og publikum at systemet er en vinning. Denne meningen som han hadde tilbake i 2009 tegner kanskje et bilde på at optimismen ikke var for stor blant enkelte utøvere.

4.3. Konkurranserettferdighet

Mitt første forskningsspørsmål omhandler konkurranserettferdigheten i skihopping og hvilke faktorer som påvirker denne. Før vind- og avsatssystemet ble innført opererte FIS med en vindkorridor (f.eks. -1m/sec til + 1m/sec) som juryen bestemte før konkurransesstart. Denne korridoren skulle være så smal som mulig for å sikre rettferdige konkurranseforhold for utøverne. Det nye systemet har som hensikt å kompensere for gode eller dårlige forhold, og istedenfor å bruke en smal vindkorridor gis det nå kompensasjonspoeng til utøvere basert på vindforholdene. I skihopping kan vindforholdene ha ekstremt mye å si for utfallet på hopplengden (Müller et al., 1996). I skihopping blir det derfor vanskelig å etterleve idrettens generelle likhetsnorm, som tilsier at alle skal gis samme mulighet til å prestere, og at ingen skal starte med noen fordeler (Guttman, 1978). Såkalte ikke-meritokratiske faktorer får mulighet til å påvirke utfallet, og kan gi enkelte utøvere en konkurransefordel. I skihopping vil slike faktorer først og fremst dreie seg om vindforholdene.

4.3.1. Vindforholdenes påvirkning

Hvorvidt utøverne opplever konkurranserammen i skihopping som rettferdig, eller mer rettferdig etter at systemet ble innført, synes å være avhengig av hvordan vindforholdene preger konkurransen. Bjørnar mener at vindsystemet fungerer bra når det er liten variasjon og når denne variasjonen er på samme side av null. Det vil si litt endring i oppdrift eller litt endring i baktrekk. Dette synet er noe Henrik deler: *«I renn der det er ganske rolige forhold og det varierer mellom ikke noe vind og litt i oppdrift eller baktrekk så begynner det å bli ganske rettferdig»*. Når det er veldig mye vind og store variasjoner på vindretningen fungerer ikke systemet optimalt, og dette er noe alle utøverne er ganske enige om. Som Bjørnar sier så går det ikke an å få rettferdighet hvis det er store variasjoner, *«da må man bygge hus og tak»*. Årsaken til dette virker å være utøvernes syn på kompensasjonen de får i forhold til den fordelene det er å ha oppdrift kontra det å ha baktrekk. I formelen FIS bruker for å regne ut vindkompensasjonen regner de ut en vindfaktor som sier noe om den effekten som vind har på lengden på hoppet. Hvor stor effekt vinden har på lengden vil avhenge av bakkestørrelse og vindstyrke. I en bakke hvor HS er 130 meter og hvor vinden er på 1.55 m/sec (oppdrift) vil vindfaktoren være 7,3 meter noe som tilsvarer 13,1 poeng i trekk. I 2013 kom det en regelendring som sa at det skulle gis 21 % høyere kompensasjon hvis man fikk baktrekk. I tilsvarende bakke og med 1.55 m/sec baktrekk vil kompensasjonspoengene bli 15,9 poeng. Dette kom som et resultat av det faktum at baktrekk skader mer enn oppdrift hjelper, og at man derfor bør få større kompensasjon for baktrekk.. Som enkelte utøvere antyder vil fordelene av oppdrift likevel være mye større enn det som gis i kompensasjon og i fratrekk, og systemet klarer ikke alltid å kompensere for variasjoner mellom oppdrift og baktrekk:

«Isolert sett kompensasjon kontra vindforhold så føler jeg ikke at man alltid får den kompensasjonen man fortjener, ettersom man har tyngre forhold - Vegard».

Dette gjør seg spesielt gjeldende i konkurranser hvor vindforholdene varierer mye og hvor det går fort fra oppdrift til bakvind. Innad hos spesialhopperne omtales slike konkurranseforhold som «bingoforhold», og under slike forhold mener de at konkurransene aldri vil bli rettferdige. For kombinertløperne kan dette stille seg noe annerledes, ettersom den kompensasjonen de får i konkurranser med varierende vindforhold kan gi dem muligheten i langrennet. Som Stian forteller kan kompensasjonen man får være svært viktig i forhold til sjansen man har sammenlagt:

«Jeg hadde veldig mange renn i fjor der jeg fikk veldig mye tilleggs poeng. Så jeg hadde jo hatt en betraktelig dårligere sesong i fjor hvis det ikke hadde vært for kompensasjonspoengene. Det er jo forskjellen på f.eks. 10 plusspoeng og han som får 5 minuspoeng. Det er et minutt hos oss det. Det er jo forskjellen på det å kjempe om en pallplass, og det og ikke trenge å stille. Så det er ingen tvil om at det definitivt har kompensert. Spesielt i renn hvor det skifter mellom oppdrift og bakvind, så er dette forskjellen på å reise hjem, og det og fortsatt ha muligheten».

Som Stian beskriver her vil kompensasjonspoengene under veldig varierende vindforhold aldri veie opp for manglende oppdrift, men kompensasjonspoengene kan være viktige med tanke på å gå seg opp i langrennet. Dette er spesielt vesentlig hvis man har sin styrke i langrennssporet, og vet man har kapasitet til å gå inn noen sekunder.

Et annet poeng utøverne tar opp er variasjonen av vind som kan oppstå i et skihopp. I enkelte tilfeller har utøverne erfart at de kan hoppe inn i en storm og ende opp med å få null kompensasjonspoeng. Som Jens forklarer kan grunnen til dette være at en vindmåler på den ene siden viser oppdrift, mens en vindmåler på den andre siden viser baktrekk, og at det dermed kan gå i null. Selv om grafikken viser at de ikke har hatt spesielt dårlige forhold kan slike forhold ødelegge hoppet ettersom svevfasen blir ekstremt turbulent. Som Jens påpeker videre kan også posisjoneringen av vinden påvirke de poengene man enten får eller mister. Han forklarer dette fenomenet slik:

«Man kan oppleve å ha mye bakvind ut av hoppet, også teller det kanskje 10 % av hele svevet. Så er det veldig mye vind i bunnen av bakken, men du kommer ikke til den oppdriften. Du vil fremdeles få minuspoengene. Det venter på en måte mer, de betyr mer den vinden som er nede i bakken. Så du kan ende opp med å få 20 minuspoeng, også har du egentlig hatt 2 s/m bakvind over kulen, slik at du ikke kommer til oppdriften».

Det fenomenet Jens her beskriver har sammenheng med hvordan FIS har valgt å vektlegge vindforholdene. Vindmålere er plassert på ulike steder i unnarennet, og hvor mye vindmålerne vektlegges i den totale utregningen av vindforhold avhenger av hvor de er plassert. Vektleggingssystemet baserer seg på at vinden har større betydning i midtre del av svevet sammenlignet med starten av svevet. Som Jens er inne på vil derfor vind som kommer langt nede i bakken telle opptil 50 % mer enn den vinden som kommer på kulen. Dette betyr at dårlige forhold på kulen vil kunne ødelegge mulighetene til å komme langt ned i bakken, i

tillegg til man får minuspoeng fordi den totale målingen av vindforhold indikerer at man har hatt gode forhold. Det å få slike vindforhold er noe Jens opplever som frustrerende, spesielt når vindsystemet bidrar til å gjøre oppfattede vindforhold verre ved å gi minuspoeng. Han påpeker midlertidig at slike forhold er noe uvanlige og sjelden inntreffer i konkurranser.

Noe som ikke er fullt så uvanlig i skihopping er sidevind. Betegnelsen sidevind brukes når vinden ikke kommer opp eller ned i bakken, men på tvers i bakken. Utøverne bruker både crossvind og sidevind for å beskrive dette vindfenomenet. Det å hoppe i sidevind er noe utøverne liker svært dårlig, fordi denne typen vind ikke gir utøverne noe å flyte på nedover i bakken. Stian beskriver det som å hoppe ut i et vakuum, mens Bjørnar mener hoppet blir veldig uryddig og at man ikke får det draget man ønsker nedover i svevet. Per dags dato blir ikke sidevinden faget opp av vindsystemet, og den blir dermed ikke registrert. Utøverne får derfor ikke kompensasjon for sidevind, selv om sidevind kan være like ille som baktrekk. Utøverne oppfatter denne dimensjonen ved systemet som frustrerende, noe som eksemplifiseres ved Vegard:

«Det er jo det som er det mest negative med systemet, at det tar liten hensyn til hvilken retning vinden har. Det blir i alle fall fremstilt som om vinden kommer enten rett bakfra eller rett forfra. Selv om man som utøver selv ser at det blåser på tvers over bakken. Når styrken da er høy så får man ikke den kompensasjonen man fortjener».

Av og til hender det også at utøverne får vinden fra siden, og en tanke oppover, slik at man får minuspoeng, uten å få noe særlig hjelp fra den. Minuspoeng får man i og med at noe av trekken kommer i mot, men ettersom mesteparten dreier inn fra siden og utøverne ender opp med å hoppe i svært turbulent vind, så hjelper den lille vinden i mot lite. Likevel får man minuspoeng fordi systemet kun registrerer oppdriften og ikke sidevinden. Hadde systemet registrert sidevinden og gitt kompensasjon for den på lik linje med baktrekk, så hadde utøverne kunne endt opp med å få kompensasjonspoeng istedenfor minuspoeng. Dette hadde kanskje vært mer rettferdig skal vi tro utøverne. Flere av dem har stått på sletta og tenkt: *«Hva, fikk jeg ikke noe tillegg?»* eller *«fikk jeg trekk?»*. For noen av dem virker det litt spesielt at de ikke får kompensasjon når man har så dårlige forutsetninger for å gjøre et godt skihopp. Andre utøverne mener at dette med sidevinden bare må skrives på kontoen for flaks og uflaks, og at det kompenseres for noe er bedre enn at det ikke kompenseres i det hele tatt:

«Inntil de finner ut en måte å beregne inn sidevinden, så syns jeg det er bedre å ha systemet som det er nå, og bare prøve å finne ut et system som også fungerer med

sidevind, enn å fjerne hele systemet fordi det er noen feil. For alt i alt er jo det systemet bra for oss - Henrik».

4.3.2. Utstyrets påvirkning på systemets funksjonalitet

Forskjellen mellom det å ha oppdrift kontra baktrekk syns å være større nå enn da systemet ble innført tilbake i 2009. Dette mener Knut har noe med dresstørrelsen å gjøre:

«Da vindsystemet kom hadde flyvningen veldig stor effekt på hoppet, så hvis man hadde oppdrift så betydde det ganske mye, og hvis man fikk baktrekk så betydde det kanskje ikke så mye. Og da dressene ble mindre så ble det mindre bæreflate og man ble mer sårbar for baktrekk. Får man baktrekk med en tynn og liten dress blir forskjellene på oppdrift og baktrekk større. Da man startet med dette systemet så var det kanskje rettferdig med tanke på at dressene var store, og at det var litt mer samsvar mellom forholdene og de kompensasjonspoengene man fikk. Men når dressene blir mindre så har oppdriften mye mer og si, og da er ikke helt samsvar mellom de poengene man får og oppdriften».

Denne erfaringen er noe som også deles av Jens, som mener at systemet ikke har fungert like godt etter at FIS innførte regelen om «0-dressen»: *«Med små dresser har oppdrift og bakvind mye mer å si enn med større dresser, og da har ikke systemet fungert like godt som da det kom».* Da vind- og avsatssystemet ble innført i 2009 kunne dressene være opptil 6 cm større enn kroppen. Som utøverne antyder var forskjellene mellom oppdrift og baktrekk mindre med denne dresstørrelsen, og sårbarheten for baktrekk var mindre. Da FIS endret denne regelen i 2012 og krevde at dressen skulle være helt tettsittende betydde dette større utslag mellom oppdrift og baktrekk. Stian syns av og til at FIS er for dårlige til og analyse hvilke ting som fungerer bra og hva som fungerer mindre bra. Han legger noe av skylden for dette på vindsystemet, og mener suksessen med dette systemet har gjort at FIS tar for gitt at også andre endringer fungerer, som dette med dresstørrelsen:

«Det er jo kanskje noe av det jeg syns er negativt med vindregelen. De har gjort mange endringer tidligere, som dette med dressene, kortere ski og BMI-regelen. Disse har kommet samtidig med vindsystemet, og da har man tatt utgangspunkt i at disse har fungert, ettersom vindregelen har fungert».

Stian har en mistanke om at FIS har innført trangere dresser og sett en generell positiv effekt av vind- og avsatssystemet og dermed ment at dressregelen også har hatt en positiv effekt.

Han antyder, som flere andre utøvere at nesten alle var misfornøyd med denne regelen. Før inneværende sesong ble det bestemt at dressen kunne være 2 cm større enn kroppen, og at man i tillegg kan ha litt større ryggplate og undertøy. Dette er noe utøverne er godt fornøyde med. Jens forklarer hvordan følelsen er med den nye dressen: «*Det at det er 2 cm større dress over alt skaper ganske mye totalt sett. Du får en helt annen bæreflate og du blir mindre påvirket av vind*». I tillegg blir landingshastigheten lavere og sjansene for slitasjeskader blir derfor mindre.

4.3.3. Betydningen av flaks og uflaks

Ettersom skihopping er en utendørsidrett vil værmessige tilfeldigheter utenfor ens kontroll være med på å påvirke resultatet i konkurransene. Ifølge Breivik (2000) er det to måter å unngå at klimatiske tilfeldigheter, som vindforhold, påvirker resultatet. Man kan bygge innendørshaller som gir forutsigbare forhold og man kan endre reglene slik at små tilfeldigheter ikke blir direkte avgjørende for resultatet. Ved å lage dette vind- og avsatssystemet har FIS forsøkt å endre reglementet i skihopping slik at vindforhold ikke skal være like avgjørende som før. Utøverne selv anser systemet som et forsøk på å minimere forskjellene mellom oppdrift og baktrekk. Fredrik trekker frem den følelsen han sitter med når man deltar i konkurransen hvor systemet ikke er i bruk for å beskrive opplevelsen omkring rettferdighet:

«Når man har hoppet norgescup eller NM uten det kompensasjonssystemet så føles det litt mer urettferdig med en gang. Så vi har på en måte blitt avhengig av det syns jeg, slik at det blir en rettferdig konkurranse».

Som Fredrik opplever det blir kompensasjonssystemet nærmest en forutsetning for å føle at konkurransen er rettferdig, siden systemet gir en forvissning om at det kompenseres for dårligere forhold. Likevel er det situasjoner og konkurranser med dimensjoner av flaks og uflaks der tilfeldigheter får lov til å påvirke resultatet. For det er, som nevnt tidligere, ikke alltid slik at systemet kompenserer godt nok for vindforholdene. Dette gjelder spesielt i svært varierende forhold og i anlegg hvor det ofte er sidevind. Med vind- og avsatssystemet blir ikke lenger konkurranser avlyst eller utsatt hvis det er varierende vindforhold. Dette skjer kun hvis det er vindforhold som truer sikkerheten til utøverne. Dette betyr at utøverne fremdeles kan være heldige eller tilsvarende uheldige med vindforholdene uten at konkurransen blir avlyst. I konkurranser hvor man har uflaks mener utøverne systemet er veldig irriterende og urettferdig, og hadde heller foretrukket at konkurransen ble avlyst slik at resultatlisten ble

slettet. På den andre siden ønsker de at konkurransene skal gjennomføres når de først har flaks, så slike følelser påvirkes tydelig av hvorvidt de er heldige eller uheldige med forholdene. Bjørnar har virkelig fått kjenne på følelsen av å ha uflaks med forholdene selv etter at vind- og avsatssystemet ble innført. Han opplevde å få 10 kompensasjonspoeng når nesten alle de andre utøverne fikk minuspoeng for godevindforhold. I denne konkurransen mistet han muligheten til å vinne hoppuka sammenlagt, da vindforholdene under hans hopp var så mye dårligere enn hos konkurrentene at han ikke klarte å hoppe langt nok. Det faktum at han fikk kompensasjonspoeng betydde nesten ingenting for resultatet. Etter konkurransen sa han klart i fra til FIS hva han syntes om denne behandlingen:

«Jeg gikk med litt adrenalin i kroppen inn i bua til FIS på utstyrskontrollen der og ba de si i fra til de som kjørte rennet at dette ikke går an. Det går ikke an å slippe på 10 pluss når alle andre stort sett har minus».

Jens mener at utøverne kanskje ikke har så mye de skulle ha sagt lenger, ettersom de får de tilleggspoengene som vinden og eventuelt bommene tilsier at de skal ha, selv om de ikke kommer seg langt nok ned i bakken til å kjempe om de beste plasseringene. I de tilfeller hvor systemet ikke fungerer optimalt og ikke kompenserer nok, og man har uflaks, synes Vegard det er fint at forholdene blir registrert, slik at man får opp tallene på vinden og kan se at *«okei, jeg var faktisk ikke heldig i den omgangen her»*. På denne måten føler han at han har et ekstra verktøy å bruke når det gjelder hoppet man har gjort. *«Det å få en bekreftelse eller å sitte på den informasjonen i etterkant synes jeg er en positiv ting, istedenfor at man sitter og lur på hva som skjedde nå»*. Bjørnar føler det er litt lettere å ta medierunden når man vet at det var et bra hopp, men at man har tall på at vindforholdene var så dårlige at det ikke var mulig å gjøre det bedre i konkurransen.

Ettersom utøverne driver med en utendørsidrett som i stor grad kan påvirkes av værforhold, mener utøverne at det er vanskelig å gjøre konkurransene helt rettfærdige. Som Stian sier har utøverne vent seg til det faktum at mye handler om flaks og uflaks i skihopping, og de sier samtidig at dette med flaks og uflaks kanskje gir konkurransene et ekstra spenningsmoment. De fleste utøverne er også enige om at flaks og uflaks jevner seg ut i løpet av sesongen, og at de som hopper best i hvert fall vinner mest i løpet av en sesong. Det er altså ikke flaks eller uflaks som er med på å avgjøre konkurranser i det lange løp. Flaks i enkeltkonkurranser kan midlertidig bidra til at nye utøvere klarer å etablere seg i verdenscupen:

«Hvis det ikke er slik at flaks spiller inn vil det jo nesten aldri komme noen nye opp. Det er flaks og uflaks som gjør at vi klarer å få inn noe nye. Man får oppdrift i et hopp og så får man ståltrua på det man gjør, så fortsetter man å hoppe langt. Det er en merkelig sport – Henrik».

I skihopping har det vært et aspekt at man skal ha litt flaks og uflaks, noe som gjør at han som ingen har hørt om *«blæs ned bakken og vinner – Stian»*. Med vind- og avsatssystemet kan man fremdeles ha flaks eller tilsvarende uflaks slik som Bjørnar opplevde, men med dette systemet kan man i større grad oppleve å bli straffet hvis man har litt flaks. Dette skjer jo som et resultat av forsøket på å redusere forskjellene mellom gode og dårlige forhold og forsøke å gjøre konkurransene mer rettferdige. Likevel kan denne straffen oppleves som urettferdig ettersom det ikke er ens egen feil at man får gode forhold. Som Knut påpeker må man uansett må gjøre et godt hopp for å hoppe langt ned i bakken uansett om man har gode forhold eller ikke, og at straffen man får ved gode forhold ikke alltid føles like rettferdig.

4.3.4. Overkompensering

Med vind- og avsatssystemet gjør FIS et forsøk på å gi utøverne sjanselighet i konkurransene. Alle utøverne skal gis samme muligheter eller forhold, uavhengig av andre og utenforliggende forhold. Man kan også til en viss grad argumentere for at det gis resultatlikhet, eller resultatrettferdighet, i de tilfeller hvor to hoppere med ulike lengder får samme poengsum på grunn av kompensasjonspoeng eller minuspoeng. I slike tilfeller kompenseres det for den ulikheten som oppstår med hensyn til vindforhold. Poenget er at to like hopp skal gi samme resultat, uavhengig av vindforhold og hvilken avsats man kjører fra. Stian mener det er viktig at systemet ikke overkompenserer på noen måte, og ønsker at det fremdeles skal være slik at han som ser ut som han bør vinne, vinner. I enkelte tilfeller kan det likevel se ut til at systemet kanskje overkompenserer noe, og dette skjer som regel når man går ned på farten:

«Når man først har avsatssystemet så føler jeg de også må ha vindsystemet. For du får jo plusspoeng når du går ned på bommen, og du går alltid ned på bommen når det er bra forhold. Så da må du jo få litt minus for at det er gode forhold, ellers blir det ekstrem vinning på det å ha flaks. Slik som det er nå er det uansett fordel å gå ned på farten og kompensasjonen er såpass stor, og hvis man ikke hadde hatt et vindsystem så ville det vært en alt for stor fordel å gå ned på farten med gode forhold – Henrik».

Det Henrik beskriver her er kanskje et av hovedproblemene med det nåværende avsatssystemet. Hvis man går ned en eller to bomber kan man oppleve å få mange

tilleggs poeng. Likevel kan man hoppe like langt som, eller lengre enn, de utøverne som hadde høyere fart, spesielt hvis man er i god form. Med det poengsystemet som FIS opererer med kan man faktisk tjene mer på å gå ned de to avsetningene i forhold til hvor mye oppdrift det er i bakken. Dette oppfattes av enkelte som en klar fordel, og at man får både i pose og sekk: «Jeg tror egentlig at hvis man klarer å hoppe over 95 % av HS og får gatekompensasjon så er det en fordel. Man gambler, det blir nesten litt som kvitt eller dobbelt – Knut». Dette vil selvfølgelig være en fordel for de beste hopperne, mens de som ikke er like gode vil tape på redusert fart. I konkurranser hvor mange utøvere hopper langt og hvor det er veldig jevnt, kan man bruke dette systemet for å tjene noen ekstra poeng i kampen om seieren. Dette er noe Jens har opplevd:

«Jeg har vunnet et renn på grunn av at vi kunne bruke avsetningssystemet. Hadde jeg måtte kjøre fra den bommen som var satt, og ikke hatt mulighet til å gå ned, måtte jeg ha trukket meg og lande jamsides. Så da ville jeg ha fått masse minuspoeng, dårlig stil og ville ikke hatt sjans til å vinne. Men siden jeg kunne gå ned så hoppet jeg så langt jeg måtte og satte i tillegg nedslag».

Også andre utøvere har brukt det i renn hvor det har vært veldig stor fart og hvor mange utøvere har hoppet langt. Som Stian forklarer kan det i enkelte bakker være vanskelig å hoppe de siste fem meterne, og man kan da bruke avsetningssystemet til å tjene noen poeng på farten istedenfor å hoppe lengre enn konkurrentene. Flere av utøverne mener det å gå ned på farten er en stor fordel og at dette er noen gratis poeng, spesielt hvis man er i form. Dette aspektet ved systemet kan derfor tilsynelatende påvirke sjanselikheten i konkurransene. Selv om pluss- og minuspoengene skal veie opp for lavere eller høyere fart ser det ut til at man tjener på å gå ned på farten i forhold til konkurrenter som har høyere fart. Dette anser de fleste utøverne som positivt hvis det skjer med dem selv. Likevel er det noen som mener at det blir en litt for stor fordel å gå ned på farten hvis det er gode forhold, og at dette aspektet ved avsetningssystemet ikke er fullt så rettferdig.

4.3.5. Oppsummering

Utøverne er generelt sett enige om at det begynner å bli ganske rettferdig i konkurranser hvor det i utgangspunktet er rolige forhold, og hvor det er liten variasjon på vindretningen. Helst skal de små variasjonene altså være på samme tide av null. Enten liten endring i oppdrift eller liten endring i baktrekk. Når vindforholdene er slik klarer vindsystemet til en viss grad å kompensere for de rådende vindforhold. En utøver mener at det er ekkelt å hoppe uten dette

systemet, ettersom det gir en betryggelse om at konkurransen blir mer rettferdig, enn hvis man hopper uten systemet. For kombinertutøverne gir vind- og avsatssystemet også en slags «second chance» ved at man får mulighet til å gjøre det bra sammenlagt, selv om man er uheldig og får dårlige forhold i hopprennet. Dårlige forhold i hopprennet blir ikke like utslagsgivende for langrennet som det kanskje var før ved at kompensasjonen og fratrekket bidrar til å minimere noe av den ulikheten som skapes.

Selv om systemet til en viss grad bidrar til økt rettferdighet i enkelte vindforhold, er det likevel flere faktorer som påvirker hvordan utøverne opplever rettferdigheten i konkurransene. For det første gjelder dette varierende vindforhold. Utøverne er enige om at fordelene av oppdrift vil være mye større enn det som gis i kompensasjon eller fratrekk. Dette betyr at i konkurranser med store variasjoner mellom oppdrift og baktrekk, føler ikke utøverne at systemet gir økt rettferdighet. Systemet kompenserer til en viss grad, men fordelene av oppdrift vil være for store til at utøverne mener det har noen relevant betydning. I tillegg til store variasjoner i vind, er sidevind i unnarennet noe som påvirker rettferdighetsoppfattelsen negativt. Systemet integrerer ikke sidevind, og dette mener utøverne er ganske vesentlig. Det å få sidevind er i utgangspunktet nesten like ille som å få bakvind, og oppfattes av utøverne som verre med dette systemet. Ved baktrekk gis det kompensasjon for dårlige forhold, mens det ved sidevind ikke gis noe ekstra kompensasjon. I verste fall kan man oppleve å få fratrekk i poengsummen hvis sidevinden kommer litt i mot, uten at dette gir utøverne noe hjelp i svevet. Til slutt vil utstyret påvirke hvorvidt systemet gir en mer rettferdig konkurranseramme for utøverne. Da systemet ble innført i 2009 hadde utøverne dresser som kunne være opptil 6 cm større enn egen kroppsstørrelse. Da dressene var så store hadde ikke vindforholdene like stor betydning i forhold til de vindforholdene man hadde. Som noen av utøverne sier var det da mer samsvar mellom de forholdene man hadde og den kompensasjonen man fikk. Da FIS i 2012 endret dressreglene, slik at utøverne måtte ha helt tettsittende dresser fikk vindforholdene mye mer å si for lengden. Utøverne ble mer sårbare for baktrekken, og opplevde ikke at det var samsvar mellom forhold og kompensasjon. Før sesongen 2014/2015 ble reglene nok en gang endret, og utøverne kan nå ha noen cm luft mellom dress og kropp. Dette synes utøverne er et skritt i riktig retning, men de mener likevel at systemet ikke er tilpasset den størrelsen på dressen de har nå.

Utøverne mener at FIS til en viss grad har klart å redusere påvirkningen fra det Breivik (2000) kaller klimatiske faktorer, men slik som jeg forstår utøverne vil det fremdeles være igjen noen tilfældigheter som preger skihopping. Noen av disse vil fremdeles være av klimatisk logikk, mens andre vil være av biologisk, organisatorisk og teknologisk logikk.

Vind- og avsatssystemet tar ikke vekk den dimensjonen om at oppdrift er bedre enn baktrekk, og den tar heller ikke vekk det faktum at det er en fordel å være lettbygd fremfor tett og kompakt. Utøverne oppfatter systemet som et forsøk på å gjøre skihopping mer rettferdig, og mener at det under enkelte forhold har blitt mer rettferdig. Fremdeles er det elementer som skaper urettferdighet, eller dimensjoner av flaks og uflaks, men jeg oppfatter utøverne dit hen at de mener dette er en del av skihopping, og at dette kanskje skaper nye stjerner, spenning og litt underholdning.

4.4. Den kommersielle makten

Mitt andre forskningsspørsmål omhandler kommersialisering, og har til hensikt å undersøke hvordan utøverne opplever den makten som kommersielle aktører innehar, og hvordan de føler at denne makten påvirker relasjonen mellom skihopping og publikum. I de fleste idretter vil kommersielle aktører ha innflytelse over idrettens form og innhold. Dette kommer som et resultat av en gjennomgripende kommersialiseringsprosess, hvor idretten får et tydeligere markedspreget og hvor idretten produseres med det mål at det skal selges på et marked og etter hvert gi gevinst (Peterson, 2002). Idretten har som mål å selge sitt produkt til ulike medier og sponsorer i håp om å tjene penger, få annerkjennelse og bli betydningsfulle på markedet. Aktørene som kjøper idrettens produkter og tjenester får til gjengjeld noe å si i forhold til hvordan idretten organiseres og struktureres (Coakley & Pike, 2009). I dette kapittelet ser jeg spesielt på den makten som TV-mediet og sponsorer har når det kommer til skihopping, og hvordan denne makten kommer til syne når det gjelder vind- og avsatssystemet.

4.4.1. Å selge produktet skihopping til medier og sponsorer

Som i de fleste andre idretter handler den kommersielle relasjonen i skihopping mellom medier og sponsorer om økonomisk avkastning. Mediene bruker store ressurser på å sikre seg rettighetene til verdenscupen, enkeltkonkurranser og andre arrangement. For dem er det derfor viktig å kjøpe et produkt som gir avkastning i form av seere, annonsører, abonnenter og sponsorer (Hayes & Boyle, 2009). For sponsorene handler det i stor grad om å finne idretter som er kommersielt innbydende, og som vil bidra til å øke bevisstheten, salget og markedsandelen til sponsorenes produkt, samt nå ut til spesifikke kundegrupper (Apostolopoulou & Papadimitriou, 2004). For sponsorene betyr dette å sponse idretter som blir kringkastet og sett av mange mennesker, samt sett av mennesker som er tilpasset sponsorenes primære kundegruppe. Idretten er på sin side avhengige av at kommersielle aktører som media og sponsorer ønsker å kjøpe deres produkt. I skihopping er penger de får

gjennom tv-rettigheter og sponsorer viktige inntektskilder, både for de enkelte landslagene og for FIS som helhet. For hoppporten betyr dette at de må lage et så godt produkt som mulig for at kommersielle aktører skal ha interesse av å kringkaste, markedsføre og sponse produktet deres. Spesielt i Norge er det stor konkurranse om sendetidene på vinteren, og skihopping må finne seg i å konkurrere om oppmerksomheten med både alpint, kombinert og langrenn. Dette er også noe utøverne er bevisste på:

«Vi er avhengige av å få kjørt renn. I Norge så er langrenn veldig populært og langrenn kommer jo foran hopp i Norge, så vi er helt avhengige av det produktet som selges på TV – Jens».

Utøverne er opptatt av at deres idrett skal bli anerkjent som et attraktivt produkt. Dette vil både øke publikumsinteressen, og produsere livsviktige relasjoner til sponsornæringen. Utøverne vet at skihopping er avhengig av å være attraktivt, spennende og underholdende. Før vind- og avsatssystemet kom kunne konkurransene bære preg av mye venting, utsettelse og avlysninger. I det lange løp kunne dette vært med på å påvirke markedsverdien til skihopping, og utøverne mener at det var behov for en endring for å holde liv i skihopping som en attraktiv vinteridrett:

«Det virket som det var nødvendig å gjøre en endring. Vi hadde vel et år hvor det var ekstremt mange avlysninger, og det ble etter hvert holding og re-start når det ikke var noe vind. Vi hadde vel 20 minutters pause når det ikke var noe vind. Da må jo noe gjøres. Man kunne sitte og se på TV og se at det hang en vindpølse rett ned. Det var ingenting som var farlig og ingen grunn til at man ikke kunne hoppe, annet enn at det var litt mer oppdrift i stad. Da må jo noe gjøres – Henrik».

Det Henrik skisserer her er et bilde på hvordan skihopping ble oppfattet i tiden før systemet kom. I noen perioder var det flere utsettelse og avlysninger enn det var fullførte renn. Da vind- og avsatssystemet ble lansert tilbake i 2009 uttalte FIS-direktør Walter Hofer at de følte seg presset av kommersielle aktører til gjøre en endring. TV-selskapene ønsket konkurranser uten meningsløse pauser og utsettelse, og som svarte til forventningene om en mer jevn, forutsigbar og effektiv gjennomføring. I så måte ble vind- og avsatssystemet innført som en direkte konsekvens for å opprettholde, samt skape en ny interesse blant kommersielle aktører. Med vind- og avsatssystemet skjer det i hovedsak to ting med tanke på det kommersielle aspektet. For det første slipper man å starte konkurranser på nytt hvis juryen av ulike årsaker er nødt til å justere farten i tilløpet. Da kan de bare gi utøverne pluss- eller minuspoeng

dersom de går ned eller opp på farten. For det andre trenger ikke juryen å sette en alt for smal vindkorridor før konkurransen. Dette gjør sjansen mindre for at hyppige pauser som et resultat av varierende vindforhold oppstår. Vegard mener at vind- og avsatssystemet gjør det mye lettere å holde seg innenfor den tildelte tiden man får av TV-selskapene:

«Det er helt klart enklere å holde seg innenfor den tiden nå når man kan justere bom etter forhold og ved at man har mulighet til å sende utøverne på ulike forhold fordi man har kompensasjonen. Vi har fått flere renn innenfor tv-tiden og vi har nok fått mer oppmerksomhet av den grunn».

For utøverne er dette vind- og avsatssystemet viktig når det gjelder å gjennomføre konkurranser innenfor den oppsatte tidsrammen. Det at flere hoppkonkurransen vises på TV i sin helhet, og samtidig bærer mindre preg av utsettelse og lange pauser er gull verdt for oppmerksomheten entusiasmen rundt skihopping. Den makten som TV har i forhold til sponsorer og markedsverdi må hoppporten og utøverne forholde seg til, selv om det betyr strukturelle og organisatoriske endringer i idretten deres. Det virker likevel som om utøverne er positive til den endringen som har skjedd, og fornøyde med at flere konkurranser gjennomføres. I tillegg virker de opptatt av å fremme skihopping som en underholdende og spennende idrett, og mener at vind- og avsatssystemet bidrar til dette. Som Stian sier: *«For vår del så handler det om at vi får gjennomført flere renn, så det er jo bra. Jo flere renn og resultatlister på TV, jo bedre er det for hopp- og kombinertsporten».*

4.4.2. Formidlingsmakt

Ved siden av å ha innflytelse over hvordan skihopping skal struktureres og organiseres, har media makt over formidlingen av skihopping. Som Helland (2003) sier er medieformidling forutsetningen for idrettens videre utbredelse. Media viser frem idretten til de som ikke er til stede på selve arrangementet. De har både ansvar og makt når det kommer til å vise frem idretten gjennom å forklare det som skjer og hvorfor det skjer. Hvordan mediene formidler idretten påvirker hvordan tilskuere oppfatter idretten. Med vind- og avsatssystemet kan man argumentere for at media har et større formidlingsansvar nå enn tidligere. For det første skal de presentere et helt nytt system for publikum og sponsorer, forklare hvorfor det er innført og hvordan det fungerer. For det andre ligger det nå flere faktorer til grunn for poengutdelingen, og det er derfor ikke like lett å se hvem som vinner. Media får derfor et ansvar når det gjelder å presentere disse avgjørende faktorene så ryddig som mulig ut til de som sitter og ser på.

Utøverne er klare på at skihopping med vind- og avsatssystemet ikke er så lett å forstå som det var tidligere. De har forståelse for at det i starten ble vanskelig å følge med på dette med vindsystem og avsatssystem, kompensasjon og minuspoeng. De kom i kontakt med mange tilskuere som mente at vind- og avsatssystemet gjorde skihopping vanskelig å følge med på og at de til slutt ble sinte og frustrerte. Utøverne mener hovedårsaken til at mange tilskuere opplever det slik er medieformidlingen, og i hovedsak den formidlingen som NRK har hatt her i Norge. Som Stian er tydelig på er ikke systemet veldig vanskelig å skjønne så lenge man holder det enkelt og tydelig:

«Så lenge du ikke setter deg inn i hvordan de poengene regnes ut med hensyn til formelen, så er det jo ikke så vanskelig å skjønne. Du har pluss- eller minuspoeng ut i fra om har hatt flaks eller uflaks. Selvfølgelig, hvis du skal finne ut hvorfor du fikk 3 minuspoeng istedenfor pluss, så er det jo komplisert. Men ellers så er det ganske enkelt. Oppdrift gir minuspoeng og baktrekk gir plusspoeng».

Årsaken til at det ikke oppfattes som like «banalt» og enkelt som beskrevet ovenfor er knyttet til flere ting. For det første mener utøverne at man burde brukt litt mer tid i media på å forklare systemet. De opplever at man ikke har vært flink nok til å fortelle og forklare de der hjemme hva de forskjellige tingene er, og på denne måten gitt en lett og forståelig beskrivelse av hva systemet faktisk handler om. Hovedproblemet her handler blant annet om kunnskapen om vindforhold. Jens opplever at kommentatorene ikke skjønner hvor mye vindforholdene har å si, og at et lite pust i mot faktisk kan utgjøre ti meter. Han mener at de som kommenterer har et ekstremt fokus på vind uten at de egentlig vet hva det betyr. Stian mener at kommentatorene bruker mer tid på å sutre over vinden enn å forklare hva vinden har og si, og heller fortelle noe om hvorfor utøveren fikk den kompensasjonen eller minuspoengene:

«Det vil alltid være vind. Selv om det er dødt for det blotte øye, så har det veldig mye å si det også. Men da blir det klaget over at det ikke går an å hoppe, og de sitter og sier at de ikke skjønner hvorfor det ikke hoppes. Da går det an å snakke om at det er lite vind, men at dette har noe å si. Man hadde jo vind i gamle dager også, det blir for dumt å si at vind er noe nytt som har kommet med V-stilen. Forskjellen er at man ikke pratet om det før, man hadde ikke monitorer og da hoppet man bare. Så det er ikke noe nytt, men det er nytt at det skal sutres og klages hvis det er to minutters pause. Da er det skandale».

Stian opplever at kunnskapen som kommentatorene har om vinden og dens betydning ødelegger for systemet. Ettersom vind har så stor betydning for skihopping blir det også feil ikke å snakke om den. For utøvere er det derfor viktig at dette med vind blir ikke blir formidlet som en frustrasjon, men som en viktig faktor på lik linje med smurning og struktur i langrenn og tåke og snø i utfor. For det andre mener utøverne at de som har kommentert skihopping på norsk tv ikke har hatt stor nok kunnskap om systemet som helhet. Bjørnar mener at kommentatorene *«ikke hadde peiling da systemet ble innført»* mens andre føler at de kanskje ikke har orket og sette seg ordentlig inn i hvordan systemet fungerer og muligens ikke har likt tankegangen i utgangspunktet:

«Jeg husker jo når dette systemet kom så var jo han (kommentatoren) ekstremt negativt til det her. Og de folkene som sitter og hører på han vil jo ikke bli positivt innstilt til et system som han sitter og prater negativt om – Henrik».

Den følelsen som Henrik sitter igjen med er veldig relevant med tanke på relasjonen mellom skihopping, media og publikum. Stian mener at dette løser seg hvis det formidles av noen som ønsker å forstå det, og viser til at det er flere andre idretter som er veldig mye mer komplisert, men som fremdeles fremstår som kjempespennende for publikum. Utøverne er derfor avhengige at kommentatorene er interesserte i å formidle idretten på en objektiv og fornuftig måte. Stian er klar på at både kombinert og skihopping er nødt til å få med seg kommentatorene i utviklingen av idretten, ettersom de har kapasitet til å påvirke de endringene som skjer i idrettsgrenene: *«Vi hadde en fellesstart i kombinert, men den ble det ikke noe av fordi kommentatorene ikke likte den. Vi synes jo den var helt konge. Men slik er det».* Stian mener at enkelte kommentatorer kanskje er vant med gammeldags skihopping og langrenn, og at de siden V-stilen ikke har vært vitne til så mange revolusjoner.

For det tredje opplever blant annet Vegard og Stian at kommentatorene har bidratt til å skape en forvirring rundt systemet ved å være litt for tidlig ute med å si ting og kanskje ikke vært flink nok til å få med seg ting raskt nok. Systemet gjør at det ikke bare er lengde og stil som utgjør poengsummen, og dette stiller større krav til kommentatorenes oppfattelseevne: *«Du trenger ikke å gi bort ledelsen hvis du ser han har storm til oppdrift, da kan du vente til han har fått poengene – Stian».* Utøverne forstår at det kan være en utfordring å måtte vente på å se om det var bra eller dårlig, og at dette kan gjøre saken litt vanskeligere for kommentatorene. Henrik mener likevel at det ikke skal være noe problem hvis kommentatorene følger med, og formidler det korrekt ut til publikum:

«Det var jo ingen før det systemet kom heller som satt i stua og regnet ut lengdepoeng og stilkarakterer. Vi satt jo og ventet på tallet da også. Det er bare hvordan man formidler det ut til publikum. Det kommer jo i tillegg på en graf som tilsier hvor man må hoppe. Også kommer det også opp hvilken bom man hopper fra. Men så er det ikke alltid at kommentatorene får med seg at bommen er flyttet».

Jens mener at systemets funksjonalitet må vises med en enkel grafikk, og at dette burde ha blitt gjort da systemet ble innført:

«Si man har gjort dette når systemet kom inn, at i tre av de sportssendingene de hadde så hadde de sendt samme innslaget som de hadde lagd med en animasjon som viser hva 1 sekundmeter oppdrift faktisk gjør med et likt skihopp vist med et hopp med bakvind og et med oppdrift. Også setter du inn poengsummene på de forskjellige. Hvis publikum hadde fått forklart det på en god måte, ville de også ha skjønt hvorfor det systemet er der. Nå så tror jeg ikke publikum skjønner det».

Klarer media å kommunisere ut til publikum hvorfor systemet eksisterer og hvorfor det er viktig, så hadde kanskje frustrasjon og negativiteten mot systemet blitt mindre. Jens mener at måten systemet kommuniseres ut gjennom media er mye bedre i blant annet Tyskland. Der har de studio i forkant eller etterkant av et renn som viser og analyserer. De bruker en tidligere hopper som forklarer litt hva som skjer og hvorfor det skjer. Før hoppuka så har de tre kvarter med studio hvor de står og prater, viser animasjoner og grafikker. Dette gjør at skihopping og vindsystemet blir mye lettere og forstå:

«For en publikumer så tror jeg hopping er ganske enkelt hvis man får det forklart. En som ser hopping vil ikke se forskjell på et hopp på 125 meter og et på 130 meter på hoppkanten. Men da går det an å vise i slowmotion og forklare litt hvorfor han må få trekk, altså hva den oppdriften gjør med hoppet. 1 s/m oppdrift kontra 1 s/m baktrekk er jo nesten 20 meter. Det sier seg selv at det må kompenseres for på en eller annen måte».

Selv om mange har vært negative til systemet og mener at det blir for vanskelig å følge med på skihopping, mener Henrik at det blir bare flere og flere som faktisk følger med på skihopping: *«Jeg husker før systemet kom, da jeg var yngre, så møtte jeg ikke så mange mennesker som snakket om skihopping. Men hvis de møter meg nå så sier de nå har det blitt så vanskelig å følge med på dette systemet. Men de sitter jo likevel og ser på TV og følger*

med på systemet». Han mener at skihopping er på vei oppover, og at seertallene viser nettopp dette. Internasjonalt er skihopping den vinteridretten med størst publikumsoppslutning på TV (FIS, 2014), og han mener at hvor godt store publikumsnasjoner som Tyskland og Polen gjør det, bestemmer mer om interessen rundt skihopping enn reglene som skisseres det aktuelle året. Likevel anerkjenner han at nye regler, som dette vindsystemet, kan bidra til å skape engasjement rundt skihopping, og føre til større oppmerksomhet rundt idretten.

4.4.3. Underholdningsfaktoren og teknologiske hjelpemidler

Den makten som kommersielle aktører har påvirker relasjonen mellom skihopping og publikum. Over har jeg belyst det synet som utøverne har på formidlingen av skihopping og vind- og avsatssystemet og hvordan dette kan påvirke de som sitter og ser på. For publikums del handler idrett i stor grad om underholdning. Forskning viser at publikumsinteressen i idretten i stor grad er knyttet til motiver som omhandler spenning, underholdning og usikkerhet knyttet til utfallet (Beech & Chadwick, 2007; Coakley & Pike, 2009). Med vind- og avsatssystemet mener utøverne det er større spenning knyttet til hvert enkelt hopp, ettersom det er vanskeligere å se hvor godt hoppet er. Slik varer spenningen noe lengre enn før: *«Spenningen holder litt lenger og man er i uvisshet hvor bra det egentlig er rett etter man har hoppet. Det gjør det litt ekstra spennende også – Vegard»*. Blir denne spenningen formidlet av mediene, vil også publikum skjønne underholdningspotensialet med dette systemet mener de. Utøverne mener også at hvis dette med vind og vindforhold blir formidlet som et spenningsmoment fremfor et frustrasjonsmoment, så kan dette også påvirke underholdningsverdien knyttet til konkurransen:

«Hvis folk vet hva vinden betyr så vil de jo også skjønne at den utøveren som f.eks. leder hoppuka må hoppe mye lengre enn de andre hvis han har 1 s/m baktrekk. Dette kan være spennende for de som ser på, hvis de blir forklart hvorfor det er relevant at han har 1 s/m baktrekk. Da blir det spennende å se om han faktisk klarer å hoppe så langt som han må – Jens».

For å gjøre det noe enklere for tilskuerne i bakken å følge med på hopprennet og gjøre seg opp en mening om hvor langt utøverne bør hoppe for å gjøre det bra, har FIS utviklet en laser. Denne laseren er live og flytter seg etter hvert som vindforholdene endrer seg og utøverne går opp eller ned på farten. Laseren kan sammenlignes med den streken som publikum ser på tv, bare at denne er live i hoppanlegget. Utøverne liker denne laseren, både med tanke på spenningen og underholdningsfaktoren for publikum: *«Jeg tenker det er et sånt*

publikumselement. Det skaper en visshet av hvor langt neste utøver må hoppe – Jens». Vegard mener det er veldig ålreit for publikum i bakken å ha denne laseren å forholde seg til, og at dette kan bidra til at det er lettere å få med seg rennet. Han mener at de som sitter hjemme ikke skal ha noen dårligere opplevelse av et hopprenn enn de som sitter hjemme og ser på TV, og at det da er viktig å tilby slik teknologi i bakken, for å gjøre arrangementet lettest mulig å forstå for de som er der. Utøverne syns denne streken også er et kult element for dem selv, og ikke bare med tanke på publikum:

«Det er veldig gøy når du hopper over. Det er på en måte den linjen du må hoppe til for å gjøre det bra. Det er veldig gøy når du hopper over den, og den forsvinner og du fremdeles er i luften. Det er en god følelse. Og en frustrerende følelse når du lander før – Henrik».

Noen utøvere har også opplevd at den har flyttet på seg mens de var i luften, og at dette var litt rart, spesielt første gang det skjedde. Henrik mener at man med laseren vet mer om sitt eget hopp, og om man bør være glad eller skuffet når man lander. Han sier at dette har vært et av problemene til utøverne etter at systemet kom, at de selv ikke vet hvor bra man har gjort det. I motsetning til publikum vet ikke utøverne noe om vindforholdene. Med laseren vet utøverne mer om sitt eget hopp:

«Det er litt sånn: «Oi, nå kommer jeg over» og da vet man jo mer om sitt eget hopp. Det er jo ofte man har kamerat trykt oppi trynet med en gang man lander og som regel står man jo der og tenker at man kanskje leder eller at man vant. Da er det jo lettere og forholde seg til mange ting når man har den grønne streken der, for oss utøvere også og ikke bare for publikum – Fredrik».

En risiko med slike teknologiske midler er at det kan oppfattes som et forstyrrende element og at det kan ta vekk fokus fra de oppgavene som skal gjøres. Henrik mener at dette ikke har vært et problem når det gjelder laseren, og at den bare er en av mange ting som kan oppfattes som forstyrrende:

«Det kan jo selvfølgelig være et forstyrrende element, men vi har så mange forstyrrende elementer at jeg tror ikke det er utslagsgivende for om vi hopper langt eller kort. Vi har jo kamera på bommen, vi har lys vi må følge med på, vi har vind, vi har en trener som står der nede og skal vinke oss ut. Det er så mange forstyrrende faktorer som vi må klare å stenge ut, så den grønne linjen blir bare en i rekken».

Utøverne er altså enige om at laseren både er bra for utøverne og for publikum, spesielt hvis det er varierende vindforhold eller man har gått ned på farten. Da er det lettere for alle å se hvor godt hoppet er, også før poengsummen kommer opp. Jens mener at denne laserteknologien bringer tilbake noe av det *«gode og det gamle ved skihopping og gjør det mer forståelig og enkelt»*.

I tillegg til at systemet som helhet skaper spenning og usikkerhet knyttet til utfallet i konkurransene, mener utøverne at også avsatssystemet bidratt til å gjøre konkurransene mer underholdende og spennende. Som nevnt tidligere kan treneren velge å gå ned på farten for sine utøvere. Da må utøveren hoppe 95 % av HS for å få de kompensasjonspoengene som man skal ha for redusert fart. Denne dimensjonen beskrives av Vegard som et ekstra element som kan bidra til å gi konkurransen noe ekstra: *«Litt det der at han går ned på farten, klarer han å hoppe langt nok? Det blir litt sånn ekstra konkurranse i konkurransen. Jeg tror det er et spennende element å ha med for TV-seerne»*. Vegard mener dette forutsetter at kommentatorene klarer å formidle dette spenningsmomentet fremfor å forvirre publikum. I tillegg til å ha en slags konkurranse i konkurransen vil avsatssystemet også kunne gi forutsetninger for flere lange skihopp. Med avsatssystemet mener Bjørnar at FIS legger en del av sikkerhetsansvaret over på trener og utøver i forhold til stor fart og lange hopp. Dette mener han er positivt og noe som kanskje bidrar til at juryen setter en høyere startfart og at man får flere lange skihopp i konkurransene. Dette var noe Bjørnar erfarte forrige sesong. Flere av utøverne er klare på at publikum og utøverne selv ønsker lange skihopp, og at konkurranser som inneholder mange hopp over K-punkt er mer underholdende enn konkurranser hvor de fleste hopper kort på grunn av dårlige vindforhold og lav fart.

4.4.4. Oppsummering

Det å gjøre endringer for å tilpasse seg media, og samtidig være attraktive ovenfor sponsorer, virker det ikke som utøverne har noen store problemer med. Som den ene utøveren sier er det så mange avgjørelser som blir tatt og endringer som blir gjort i løpet av en sesong eller to, at det er ikke noe vits å involvere seg. De fleste utøverne i denne studien virker derfor ikke å engasjere seg så mye med tanke på de endringer som blir gjort i forhold til kommersielle aktører. For dem er det viktigste å hoppe på ski og gjøre en god jobb. Likevel virker det som de aller fleste er klar over at man må belage seg på å gjøre noen endringer for å tilpasse seg TV, sponsorer og andre aktører. De nevner selv dette med sendetider og at det foregår en kamp mellom de ulike vinteridrettene om å komme på TV. Utøverne vet de er avhengige av å få kjørt renn, og at rennene kjøres til den fastsatte TV-tiden. De forstår at det produktet som

selges på TV er viktig, både med tanke på interesse og økonomiske betingelser. Slik jeg oppfatter utøverne er de glade for at vind- og avsatssystemet kom, og at dette systemet har bidratt til at flere konkurranser gjennomføres. Dette mener de har ført til større interesse for skihopping.

Den viktigste makten som kommersielle aktører har, er ifølge utøverne den makten som media og TV har når det gjelder å formidle vind- og avsatssystemet ut til publikum. Det er denne makten de mener påvirker relasjonen mellom skihopping og publikum mest. Alle utøverne er enige om at TV-selskapene, representert ved kommentatorene ikke evner å formidle systemet på en fornuftig måte ut til de som sitter og ser på. De mener at kommentatorene ikke har nok kunnskap om hvorfor systemet er laget, hva vindforhold har å si og hva de ulike elementene i systemet betyr. Dette gjør at formidlingen av konkurransene fremstår som forvirrende og rotete. Hvordan systemet formidles mener utøverne påvirker publikums oppfatning av systemet og skihopping som helhet. Hvis kommentatorene er negative til systemet og benytter hver mulighet til å kritisere det, så vil også de der hjemme se negativt på det. Utøverne mener at kommentatorene i større grad må forklare hvorfor dette systemet er innført, og på denne måten forklare hva ulike typer vind har å si for et skihopp. Hvis publikum skjønner hva 1 s/m oppdrift gjør med et hopp, sammenlignet med 1 s/m baktrekk, vil de skjønne hvorfor dette systemet er laget. I tillegg mener de at kommentatorene må formidle vind- og avsatspoeng på en mer ryddig og oversiktlig måte, og at dette krever at de faktisk følger med på vindforhold og hvilken avsats det hoppes fra. Utøverne er klare på at det er flere elementer i systemet som gjør skihopping mer interessant og spennende, men at dette må formidles ut på en spennende og ordentlig måte. Ettersom mange ser på idrett for underholdningens skyld, er utøverne avhengige av at kommentatorene klarer å formidle de ulike elementene ut på en spennende og underholdende måte.

4.5. Rasjonaliteten i skihopping

Mitt tredje forskningsspørsmål i denne oppgaven har som ambisjon å se på hvordan utøverne forstår rasjonaliteten i skihopping i lys av vind- og avsatssystemet. Som jeg var inne på i kapittel 2.2.1. handler rasjonalisering om at samfunnet organiseres mer effektivt og instrumentelt, og at kunnskapen baseres på teknologi fremfor politiske og moralske prinsipper. Hovedpoenget i rasjonaliseringstesen omfatter en identifisering av de mest effektive virkemidler for å kunne oppnå det ønskede målet (Guttmann, 1978). Rasjonaliteten i skihopping forandrer seg etter hvert som målet og kriteriene for utøvingen forandrer seg. I det

følgende skal jeg forsøke å avdekke hva utøverne opplever som det rasjonelle ved vind- og avsatssystemet.

4.5.1. Det tradisjonelle og enkle mot det moderne

Før vind- og avsatssystemet ble innført handlet det i skihopping om lengde og stil. Disse to elementene utgjorde poengsummen og bestemte vinneren. Nå er det slik at vind- og avsatspoeng bidrar til poengsummen i tillegg til lengde- og stilpoeng. Utøverne mener dette påvirker konseptet skihopping og gjør det litt mer «*avansert*».

«Konseptet skihopping har jo forandret seg for den generasjonen som er på vei ut, de synes nok det er rart å sitte og se på skihopping. Det var liksom lengden og stilen man trengte. De som har sittet og notert det ned hjemme, skrevet poengsummer og regnet selv synes nok det er en forandring nå – Jens».

Det faktum at det ikke nødvendigvis er den som hopper lengst som vinner synes utøverne er ganske spesielt. Nå vet utøverne at det er flere faktorer som er med på å påvirke poengsummen, og at det derfor ikke er så «*svart/hvitt som det var før*». Jens mener at det grunnleggende og sjarmerende med hopping er at de som hopper lengst og penest skal vinne, uansett hvilke forhold de har hatt: «*Jeg er litt for at det er de som er tøffest og hopper lengst som får bonusen. Det er jo de som tørr å kjøre raskest i utfor som vinner også. Kjedelig hvis de satt og lagde fartsgrenser*». Nå opplever enkelte utøvere at det er den som hopper lengst i mest gunstige forhold som vinner. Ikke i for mye vind og ikke i for lite vind. Jens mener at FIS ønsker å få frem den beste utøveren den aktuelle dagen, og tenker kanskje ikke så mye på publikums oppfatning av det som skjer. Han mener at både publikum og utøverne er ute etter å se de råeste hoppene, og at de utøverne som klarer å levere disse fortjener førsteplassen. Slik er det ikke nødvendigvis nå:

«Folk jeg har snakket med synes nok det er litt vanskelig å skjønne dette, og at dette tar vekk litt av sjarmen. Sjarmen er tatt litt vekk fra det enkle med skihopping og gjort det litt mer komplisert».

Jens mener dette kan være frustrerende, ikke bare for publikum, men også for utøverne:

«Du står som siste hopper og hopper bakken helt ned, setter nedslag, også blir du nummer to. Så hoppet du tre meter lengre enn har forrige. Men du fikk 10 minuspoeng og han fikk 3 minuspoeng, og det holdt akkurat ikke».

Ved å innføre dette systemet har FIS som hensikt å redusere den påvirkningen klimatiske tilfeldigheter har. Dette kan sammenlignes med det Schmidt kaller for bearbeiding av naturen. Man bruker teknologi til å skape mer kontrollerte miljøer. Jens mener at dette blir litt som å leke Gud i en vinteridrett, ved at man skal kontrollere været. Han mener at dette ikke blir gjort i andre idretter, og at det ikke er noe mindre urettferdig med ulike forhold i alpint eller langrenn enn i skihopping:

«Hvis vi tar litt det med utfor også, med tanke på vind og vær som prøver å bli kontrollert litt i skihopping. I utfor kan det jo plutselig begynne å snø på toppen, og da har jo ikke de beste sjans. Eller si det plutselig blir tåke. De får jo ikke noe kompensasjon for det der heller. Det er jo ikke noe mindre urettferdig for dem enn for oss».

Han er usikker på om det er riktig å ha dette systemet, ettersom det forandrer såpass mye av det han kaller «essensielt» og «tradisjonelt» i skihopping. For han er sjarmen i skihopping at den som hopper lengst og penest skal vinne, og at dette systemet fører til at det ikke nødvendigvis er slik. Han poengterer også at de klimatiske forholdene ikke nødvendigvis er noe mer avgjørende i skihopping enn i andre vinteridretter, og det derfor kan oppfattes som feil å prøve å minimere deres påvirkning. Slik han opplever det er systemet laget for at sporten skal leve videre, og ikke med tanke på å bevare tradisjonen og ideologien i skihopping.

For både utøvere og publikum vil disse ekstra elementene ha betydning for hvordan man følger med på skihopping. Utøverne mener det kan være vanskelig å følge med når «lengstemann» blir nummer 10. Å holde kontroll på hvem som er best i konkurransen kan bli ekstra utfordrende hvis juryen setter startfarten feil og hele tiden må gå opp eller ned på farten. Å vite hvem som får kompensasjon og ikke kan bidra til å skape forvirring, både blant utøvere og tilskuere: «Man må faktisk vente til dommerne har gitt poeng og til du ser kompensasjonen og hele resultatet før man vet om man går inn i ledelsen eller ikke - Vegard». Stian mener at de er viktig å holde skihopping oversiktlig og enkelt, og at dette kan gjøres ved å sette farten etter beste hopper. Slik ble det gjort før systemet kom, og slik bør det også gjøres nå mener han. På denne måten bevares noe av det tradisjonelle ved skihopping, samtidig som man i større grad unngår at man hele tiden må justere farten:

«Dette blir både enklere for utøvere og for publikum. I kombinert så tror jeg vi har en policy om å bruke avsatssystemet minst mulig. Vi setter farten etter beste hopper

uansett, så får det bare bli litt kjedelig i starten. Det er viktig å holde det oversiktlig og enkelt».

Med avsatssystemet har det til en viss grad også blitt en taktisk dimensjon ved skihopping, ettersom både trener og jury kan justere ned farten:

«Det var mye taktikkeri i starten når det kom i forhold til kommunikasjon med utøver og trener. Så kom dette med 95 % av HS, og da har taktikken gått litt bort, for da har treneren blitt litt mer usikker og stresset for at man ikke skal få tilleggs poengene - Jens».

Da systemet først ble innført hadde trenerne mulighet til å gå ned på farten, uten at utøveren måtte hoppe 95 % av HS. Da opplevde utøverne at avsatssystemet ble brukt som taktikk, og at spesielt Østerrike og Tyskland ofte gikk ned på farten. Under VM i Val DI Fiemme (2013) ble det så mye taktikk blant nasjonene at arrangøren ikke klarte å holde kontroll på avsatspoengene som utøverne skulle ha. Norge ble først tildelt medalje, men etter et jurymøte ble de fratatt medaljen da de mente at Norge skulle ha flere minuspoeng enn det de hadde fått. Juryen hadde ikke oppfattet hvilken bom Norge hoppet fra, og dermed ikke registrert de korrekte poengene. Bjørnar mener at denne hendelsen førte til at det måtte gjøres grep slik at trenerne og de ulike nasjonene ikke skulle misbruke dette systemet, men heller bruke det i nødvendige situasjoner. Selv om utøverne ikke opplever at denne muligheten blir brukt av så mange slik reglene er nå, blir det likevel en ekstra dimensjon å forholde seg til. Flere av utøverne innrømmer at de har benyttet seg av denne muligheten, og at de har tjent på å gå ned på farten.

4.5.2. En tettere og jevnere kombinertkonkurranse

Utdelingen av pluss- og minuspoeng i forhold til dårlige eller gode forhold bidrar til å gjøre konkurransene tettere og jevnere. Avstanden mellom flaks og uflaks minker, og dette fører til at avstanden mellom poengsummene også minker. Systemet tar ikke vekk den dimensjonen av at man må gjøre et godt hopp, men hvis man gjør et godt hopp i veldig gunstige forhold blir ikke dette profitert like mye som før. Hensikten er, som jeg har sett på tidligere, å skape en mer rettferdig konkurranse. De fleste utøverne ser på dette med rettferdighet som viktig, og at hensikten er å kåre den beste utøveren den aktuelle dagen og ikke den utøveren som hadde mest flaks. For kombinertutøverne betyr minimeringen av avstanden mellom flaks og uflaks at betingelsene for kombinertøvelsen som helhet endrer seg.

«Hos oss har det tatt vekk noe av det tradisjonelle, ved at hopprennene skiller mindre. Hvis den beste hopperen hadde best vind så hadde vi jo noen renn hvor noen virkelig stakk i fra. Men det har man fjernet nå. Det har vært en stor påvirkning på kombinert, for det har jo blitt mer og mer langrenn nå fordi det skiller mindre i hoppbakken-Stian».

Det at man ikke får like godt betalt for å ha flaks med vindforholdene gjør at hoppkonkurransen blir tettere. Før systemet kom så var det gjerne slik at vinneren av hopprennet også kunne stå igjen som vinneren av rennet totalt fordi man hadde så mye å gå på. Hadde man litt flaks med vindforholdene samtidig som man gjorde et veldig bra hopp, kunne man plutselig ligge et minutt foran de andre før langrennet, og enda lenger foran de beste langrennsløperne. Nå opplever de to kombinertløperne at det er de utøverne som blir nummer 10-20 som har størst sjanse til å vinne konkurransen, ettersom de har sin styrke i langrennssporet. Derfor mener de at kombinert egentlig har blitt mer lik en langrennsøvelse. Denne opplevelsen styrkes med det faktum at utøverne trener mer langrenn enn hopping i dag, og at de før trente 50/50 mellom de to øvelsene. Dette beviser muligens at langrenn teller mer enn hopping i kombinert, og at vind- og avsatssystemet har bidratt til denne utviklingen. Kombinertløperne som jeg har snakket med her har begge sin styrke i hoppbakken. For dem er denne utviklingen spesielt dårlig da de ikke føler de får brukt styrken sin på samme måte som de utøverne som har sin styrke i langrennet. Det er derfor ikke unaturlig at de er skeptiske til den endringen som har kommet som et resultat av systemet. Selv mener de at man kanskje må finne en måte å reversere den utviklingen om at det blir tettere og jevnere hoppkonkurranse. Stian mener at man i spesialhopp kanskje er tjent med en slik utvikling, og at dette gjør det mer spennende og interessant for publikum, men at resultatet ikke er det samme for kombinertsporten. Hans tankegang er at ideologien til kombinert handler om å strekke ut feltet i hoppkonkurransen for å så skape action i langrennet. Han opplever langrennet i kombinert nærmest som en fellesstart, hvor hoppkonkurransen er en konkurranse om « å starte først i køen ». Stian mener at denne formen ofte blir kjedelig og preget av taktisk gåing i ledergruppen.

4.5.3. Å gjennomføre konkurransene

Som jeg har vært inne på skiller Goksøyr (1988) rasjonaliseringstese mellom indre og ytre rasjonalisering, hvor indre rasjonalisering omhandler idrettens egen verdi, mens ytre rasjonalisering tjener et formål utenfor idretten selv (Hjelseth, 2014). Før var den ytre rasjonaliseringen i idretten knyttet til militær trening og transport, mens det i dag handler mer

om kommersielle formål. Goksøy mener at kontrolleringen og parselleringen av idretten kan føre til en forflytning av idrettens rasjonalisering, og at har betydning for om det er idrettens egenverdi eller dens publikum og økonomiske betydning som er det rasjonelle. Med vind- og avsatssystemet forsøker FIS til en viss grad å kontrollere omgivelsene, ved at de ikke tillater at klimatiske faktorer påvirker skal påvirke like mye som før. Tidligere har de også installert nedkjølingssystem i overrennet for å tilstrebe rettferdige forhold under snø- eller regnvær (FIS, 2013a). Utøverne mener at innføringen av vind- og avsatssystemet er et forsøk på og alltid få konkurransene gjennomført, så FIS ikke taper penger. Jens mener dette er hovedårsaken med systemet, og at vindkorridorene som nå settes ikke lenger blir lagt opp for å gjøre det så rettferdig som mulig, men for at de skal få konkurransene gjennom på en tidsramme, og for at de skal få kjørt alle hopperne. For FIS handler dette om penger, tv-tid og kommersielle avtaler, og det faktum at de har mulighet til å gjennomføre flere hopprenn under varierende og vanskelige vindforhold fremstår for utøverne som noe av det mest rasjonelle i skihopping nå. Dette oppfattes nødvendigvis ikke som noe negativt blant utøverne, som selv er interesserte i få så mange fullførte renn som mulig:

«Det at man får gjennomført rennet er det viktigste for oss utøverne. At det ikke blir avlyst hver eneste helg – Vegard».

For utøverne er det viktig at konkurransene blir gjennomført når de først har reist til et sted og forberedt seg mentalt og fysisk på å konkurrere: *«å få avlyst renn er jo aldri noe gøy, og ikke omstart heller, for det er jo slik at du må forberede deg helt på nytt hver gang – Jens».* Som Vegard sier er det mange hopprenn som de har hatt de siste årene som ikke hadde vært mulig å gjennomføre hvis de ikke hadde hatt systemet, og at dette blant annet gjelder VM i Vikersund. Selv om ikke alle konkurransene har vært like rettferdige, og at noen utøvere har blitt trukket for mye eller fått for liten kompensasjon i forhold til vindforholdene, så har flere konkurranser blitt gjennomført, og dette er noe utøverne også verdsetter. Det er tross alt jobben deres og det de trener for hele året.

4.5.4. Oppsummering

I denne oppgaven er jeg ute etter utøvernes forståelse av hvordan dette systemet fungerer som middel, og hvilke resultater denne rasjonaliteten bringer med seg. Min analyse viser at den mest fremtredende forståelsen blant utøverne er at vind- og avsatssystemet fungerer som et middel for å gjennomføre flere konkurranser og få flere tellende resultatlistene. Denne forståelsen gjør seg gjeldende både med hensyn til det kommersielle aspektet men også med

tanke på publikum, arrangører og utøverne selv. De oppfatter at hovedmålet bak systemet er å styrke og bevare produktet skihopping og at dette både er positivt for kommersielle aktører og for dem selv. Utøverne er enige om at systemet fungerer på en rasjonell måte når det kommer til å gjennomføre konkurranser. Som den ene utøveren påpeker er det mange renn de siste årene som ikke hadde blitt gjennomført hvis det ikke hadde vært for vind- og avsatssystemet, og at dette blant annet inkluderer VM i skiflygning i Vikersund. Årsaken til at systemet fungerer så rasjonelt i forhold til konkurransegjennomføringen er i hovedsak to ting. For det første slipper juryen å starte konkurransen på nytt hvis de må justere farten. For det andre trenger de ikke å sette en «umulig» smal korridor for å sikre mest mulig rettferdige vindforhold. Den vinkorridoren som settes nå, tar utgangspunkt i at man skal få konkurransene gjennom på en tidsramme og at juryen skal få kjørt alle hopperne. Det blir derfor enklere å gjennomføre konkurranser, og gjennomføre konkurranser innenfor den tidsrammen som er satt.

I tillegg til å være et middel for gjennomføringen av konkurranser, er noen av utøverne av den oppfatning at vind- og avsatssystemet fungerer som et middel for å kontrollere været, eller de klimatiske tilfeldighetene, som Breivik (2000) kaller dem. Hovedmålet med dette er å skape en mer rettferdig konkurranseramme. For utøverne fungerer denne dimensjonen ved systemet litt både og. Dette avhenger av flere faktorer som vindforhold og utstyr. Vind- og avsatssystemet slik det fungerer i dag, vil kanskje ikke være rasjonelt nok i forhold til å skape en mer rettferdig konkurranseramme. Dette gjelder spesielt i konkurranser hvor det er varierende forhold og sidevind. Den ene utøveren er også litt kritisk til dette med å kontrollere de klimatiske tilfeldighetene på den måten som systemet gjør, og viser til at slike tilfeldigheter ikke nødvendigvis er noe mer urettferdig i skihopping enn i andre vinteridretter. For ham blir vind- og avsatssystemet et middel for at skihopping som idrett skal leve videre, og ikke for å bevare det tradisjonelle ved den.

5.0. Avslutning

5.1. Sammenfattende drøfting og konklusjon

Dette kapittelet representerer oppgavens avslutning. Her skal jeg presentere oppgavens hovedfunn, og første å komme med noen refleksjoner som går ut over utøvernes egen virkelighetsforståelse. Jeg starter med å se på hvordan utøverne opplever konkurranserettferdigheten i skihopping. Dernest ser jeg på utøvernes syn på den kommersielle makten som innehar og hvordan denne makten påvirker relasjonen mellom skihopping og publikum. Til slutt tar jeg for meg utøvernes forståelse av rasjonaliteten i skihopping i lys av systemet. Avslutningsvis kommer jeg med noen tanker om hvordan denne undersøkelsen kan anvendes videre.

5.1.1. Konkurranserettferdighet

Mitt første forskningsspørsmål hadde som formål å undersøke hvordan utøverne opplever konkurranserettferdigheten i skihopping, og hvilke faktorer som etter deres syn eventuelt påvirker denne rettferdigheten. Ett av FIS' hovedmål med vind- og avsatssystemet var å skape en mer rettferdig konkurranse for utøverne, ved å lage et system som skulle minimere forskjellen mellom oppdrift og baktrekk. FIS ønsket å skape sjanselighet ved å gi alle samme mulighet, uavhengig av utenforliggende forhold, og i større grad imøtekomme likhetsnormen i idretten som sier at ingen skal starte med noen fordeler i form av vindforhold. Med vind- og avsatssystemet forsøker FIS å redusere påvirkningen av klimatiske faktorer. Klimatiske faktorer er ifølge Breivik (2000) en av fire tilfeldigheter med ulike typer logikk som kan påvirke utfallet i idrettskonkurranser.

Med hensyn til analysen og min tolkning av utøvernes oppfatninger og erfaringer, er det nærliggende å konkludere med at utøverne artikulere en tvetydig holdning til rettferdigheten i det nåværende vind- og avsatssystemet. Når det er liten variasjon i vindforholdene, opplever utøverne at det gis sjanselighet, og at det eksisterer en form for resultatrettferdighet. Er det små endringer i vindforholdene er variasjonene så små at kompensasjon eller fratrekk i poeng gir en følelse av at man får samme mulighet til å prestere godt, selv om utøverne ikke hopper under nøyaktig samme vindforhold. Er det derimot store variasjoner i vindforholdene, som innebærer at det av og til er oppdrift, av og til baktrekk,

oppfatter utøverne at sjansen for å lykkes fortsatt er avhengig av vindforholdene. Da opplever utøverne at den kompensasjonen som gis ved dårlige forhold, ikke veier opp for mangelen på gode forhold. Avstanden mellom oppdrift og baktrekk er for stor til at pluss- eller minuspoengene klarer å kompensere tilstrekkelig for de forholdene man har hatt, og det eksisterer derfor ikke resultatrettferdighet. Man kan relatere utøvernes rettferdighetsforståelse til det Schiefloe (2009) kaller kompetanselikhet. Ved små variasjoner i vindforhold vil to utøvere med samme kompetanse, eller i dette tilfelle ferdigheter, behandles på samme måte. Presenterer man like hopp, gis det lik gevinst eller belønning, uansett om den ene utøveren hadde 0,1 m/s i oppdrift, mens den andre hadde 0,3 m/s i oppdrift. Når det er store variasjoner klarer ikke systemet å oppfylle kravet om kompetanselikhet. Da vil like hopp gi ulik gevinst, og den samme prestasjonen vil gi to ulike resultater.

Den todelte rettferdighetsforståelsen er noe utøverne syns å akseptere. På den ene siden virker det som om de ønsker et system som kompenserer på riktig måte, slik at man blir tilstrekkelig kompensert eller trukket etter de forholdene man har hatt. En slik endring vil kunne bygge på vind- og avsattssystemets premisser, ettersom utøverne nå erfarer at de ikke kompenseres fullt ut for dårlige forhold. Det skal i prinsippet være mulig å lage et system som er mer sofistikert enn det som eksisterer i dag, hvis dette er ønskelig, slik at kompensasjonen for bakvind blir tilstrekkelig stor til å skape sjanselikhet. På den andre siden mener de fleste utøverne at skihopping også omfatter et element av flaks og uflaks, og at disse må få være tilstede i hoppporten. Flaks og uflaks oppfattes som en del av utendørsidretten og nostalgien i skihopping. Som en av utøverne sier, er det dumt at man blir straffet for å ha flaks, ettersom det tross alt ikke er ens egen feil. En annen mener at flakselementet kan bidra til å få opp nye og ukjente utøvere i verdenstoppen, og at det frembringer mer spenning og underholdning til idretten. Det kan dermed virke som utøverne ikke ønsker at alle former for ikke-relevant ulikhet skal fjernes slik Augestad og Bergsgard (2007) foreslår. For utøverne er slike tilfeldigheter og ikke-relevante ulikheter en del av «gamet» og noe de er innforstått med. Denne delen av rettferdighetsforståelsen syns samtidig å være preget av hvorvidt utøverne har flaks eller uflaks. Har de flaks i en konkurranse syns de det er greit at systemet ikke gir fullstendig likhet og rettferdighet i forhold til prestasjon, mens de ved uflaks legger mer vekt på behovet for tilstrekkelig konkurranselikhet. Denne holdningen fremtrer blant annet i synet på sidevind, hvor utøverne klart og tydelig ønsker et system som kompenserer for sidevind, samtidig som de kanskje tenker mindre på hvordan dette kan komme til å påvirke poengene når man får sidevind svakt i mot. Skal det kompenseres for sidevind, må det nødvendigvis skje etter en entydig formel, og da vil det også bli forskjeller på de som har sidevind svakt

forfra og sidevind svakt bakfra, selv om sidevind svakt forfra ikke gir noen stor fordel. Slik utøverne fremstår, ønsker de altså på den ene siden et system som kompenserer bedre. Dette er noe som det i prinsippet er mulig å få til, ettersom utøverne mener at kompensasjonen for baktrekk er for lav. På den andre siden mener de at noe av sjarmen i skihopping ligger i flaks og uflaks. Men denne tvetydigheten oppfatter jeg utøverne dit hen at de alt i alt er fornøyde med hvordan situasjonen er i dag.

5.1.2. Den kommersielle makten

Mitt andre forskningsspørsmål hadde som mål å se på hvordan utøverne oppfatter den makten som kommersielle aktører har og hvordan denne makten eventuelt påvirker relasjonen mellom skihopping og publikum. Den kommersielle idretten produseres med det formål at den skal selges på et marked og gi økonomisk gevinst (Peterson, 2002). Ulike kommersielle aktører som media, i hovedsak TV, og sponsorer vil derfor få innflytelse på hvordan idretten struktureres, organiseres og formidles. For skihopping fremstår TV som en av de viktigste aktørene å selge produktet sitt til. For det første gir dette inntekter gjennom TV-rettigheter, og som vi nå vet er denne en vesentlig inntektskilde for alle idretter, inkludert skihopping. For det andre er TV-eksponering et av de beste midlene for å selge produktet «skihopping» til andre kommersielle aktører, som for eksempel sponsorer. TV formidler skihopping ut til andre kommersielle aktører, og bidrar til å vise frem og markedsføre hoppporten. For det tredje bidrar TV-eksponering til økt interesse for hoppporten. Som en følge av dette blir skihopping nødt til å lage et produkt som er tilpasset TV og andre medier. Innføringen av vind- og avsatssystemet kom som en direkte konsekvens av TV-selskapenes ønske om hurtigere og mer forutsigbar gjennomføring av hoppkonkurransene (Virmavirta & Kivekäs, 2012).

Slik jeg tolker utøverne, er de veldig bevisste på den makten eller innflytelsen som kommersielle aktører har. De fleste av dem mener aktørene er viktige med hensyn til den oppmerksomheten som skihopping får, også når det gjelder å selge produktet til sponsorer og publikum. Utøverne fremstår som opptatt av produktet «skihopp», og de ønsker naturlig nok at idretten deres skal fremstå så attraktiv som mulig. Dette er viktig for å skape entusiasme, sponsorinntekter og fremtidig publikumstilstrømning. Det virker dermed som om utøverne anerkjenner den innflytelsen som media og sponsorer har, som et resultat av den økonomiske relasjonen som eksisterer mellom skihopping og de kommersielle aktørene. Hovedproblemet, slik jeg tolker det, er derfor ikke innflytelsen i seg selv, men hvordan media og i hovedsak kommentatorene, bruker den innflytelsen de har når det gjelder å formidle produktet

skihopping til potensielle sponsorer og tilskuere. I analysen fremgår det relativt klart at utøverne oppfatter formidlingsformen hos kommentatorene som vag, kritiserende og forvirrende. Grunnen til at utøverne har denne oppfatningen er, slik jeg ser det, i hovedsak den oppfatningen de har av hopp-publikummet. Utøverne tar utgangspunkt i at tilskuerne nærmest er kunnskapsløse om tekniske og taktiske forhold knyttet til skihopping. Flere av dem oppfatter det slik at tilskuerne mangler kunnskap om vinden og dens betydning, og mener at mange ikke skjønner funksjonaliteten til systemet. Utøverne blir derfor opptatt av at media må skape underholdning som tar utgangspunkt i andre forhold enn hoppssportens krav til ferdigheter, fysikk og strategier. Ifølge Coakley & Pike (2009) er dette et av de hensynene man må ta når det kommer til å underholde et massepublikum. Utøverne ser ut til å ønske den mediebaserte underholdningen som legger vekt på spenning og dramatiske uttrykk, og etterlyser kommentatorer som evner å gjøre elementer ved vind- og avsatssystemet spennende fremfor frustrerende og kjedelig.

På den andre siden ser det ut til at utøverne ønsker at tilskuerne skal få en mer inngående forståelse av hvordan skihopping fungerer og hvilke kriterier som er avgjørende for å presentere godt. Flere av utøverne vil at kommentatorene skal forklare de ulike faktorene ved systemet, og hvorfor de er relevante for konkurransen. Slik anser jeg også utøverne for å være opptatt av at skihopping skal formidles med vekt på tekniske detaljer og fakta om vær og vind, og at de her ønsker at media skal gå bort i fra den rene underholdningsbaserte tilnærmingen til idretten. På den ene siden betyr dette at utøverne ønsker en kommersiell formidling som gjør hoppssporten kommersiell attraktiv, mens på den andre siden er kritiske til den rent underholdningsbaserte tilnærmingen.

Det er altså ingen tvil om at utøverne anerkjenner den innflytelsen som kommersielle aktører har, og de aksepterer at situasjonen er slik. På den ene siden oppfatter utøverne mye av denne innflytelsen som positiv, ved at det skjer endringer i skihopping som også slår positivt ut for utøverne selv. Vind- og avsatssystemet har blant annet ført til at færre konkurranser avlyses og at konkurransene gjennomføres hurtigere og mer forutsigbart. På den andre siden er utøverne kritiske til medias innflytelse på formidlingen av skihopping, og mener at det er formidlingen som er hovedproblemet, snarere enn systemets kompleksitet. For meg virker det som om utøverne vil at publikum skal like hoppssporten, og at dette skal skje på hoppssportens egne premisser. Den forventningen som utøverne ser ut til å ha til kommentatorenes formidling, kan i beste fall oppfattes som noe spesiell. I en artikkel i Bergens Tidende diskuterer Omdal (2008) journalistenes rolle i den kommersielle sporten, og setter spørsmål ved om sportsjournalister har for nære bånd til sine kilder og den sporten de

formidler. For enkelte kan det virke litt spesielt at utøvere skal sitte med forventninger om at journalister og kommentatorer skal presentere det de driver med på en måte som gjør idretten deres mest mulig attraktiv, fremfor å rapportere den mer kritisk og uavhengig. En slik forventning vil i mine øyne kunne påvirke kravet om journalistisk uavhengighet og distanse til kildene.

5.1.3. Rasjonaliteten i skihopping

Mitt tredje forskningsspørsmål hadde til hensikt å se på hvordan utøverne forstår rasjonaliteten i skihopping i lys av vind- og avsatssystemet. Rasjonalisering handler ifølge Guttman (1978) om å identifisere de ønskede virkemidler for å oppnå det ønskede målet. Midlene man tar i bruk må være rasjonelle og logiske i forhold til sitt mål, og ifølge Giulianotti (2005) vil disse midlene ofte basere seg på teknologisk og vitenskapelig kunnskap. I skihopping har man fra 1920-tallet prøvd å finne den beste måten å hoppe på, og man har forsøkt å avdekke hvilke midler som er mest rasjonelle i forhold til å gjøre akkurat dette. Man forsket blant annet på hvilken sittestilling, aerodynamisk atferd og utstyr som var den mest rasjonelle å bruke for å hoppe best- og etter hvert lengst. Den rasjonelle tankegangen har med andre ord eksistert i skihopping lenge, men hva den representerer avhenger av det aktuelle målet som er satt. Tilbake i 2009 var FIS sitt uttalte mål å skape en mer rettferdig, sikker og kommersiell attraktiv konkurranseramme i skihopping. Deres middel for å nå dette målet ble et vind- og avsatssystem.

Analysen tyder på at utøverne mener systemet generelt sett har bidratt til å skape en mer rettferdig og kommersielt attraktiv konkurranse. Når det gjelder rettferdighetsaspektet er dette likevel avhengig av hvorvidt det er små eller store variasjoner i vindforholdene²⁰. Når det gjelder det kommersielle aspektet opplever utøverne at systemet fungerer rasjonelt når det kommer til å gjennomføre konkurranser og det å få flere tellende resultatlistene. Systemet fremhever i en viss forstand den ytre rasjonaliteten i skihopping, ved at man bruker det for å oppnå kommersielle mål. Når det gjelder ytre rasjonalisering tjener skihopping slik et formål utenfor idretten selv, og brukes som et middel for å oppnå økonomisk gevinst. Den ytre rasjonaliteten ser også ut til å legge grunnlaget for den indre rasjonaliteten i skihopping. Det at man har fokus på gjennomføringen av konkurranser og rettferdighet, er med på å skape en arena for utøverne til å konkurrere og prestere. Utøverne får mulighet til å ha fokus på den indre gleden ved idretten, gjennomføre konkurranser og prestere i et klima hvor det gir mening å vinne.

²⁰ Se kapittel 4.3. for mer om dette.

For kombinertløperne har den indre rasjonaliteten endret seg med tanke på hvordan de som utøvere skal prestere for å vinne og være best. Det er ikke nødvendigvis de samme kriteriene som før som skaper vinnerne. De rasjonelle og logiske midlene for å nå målet endres, og kombinertløperne må blant annet i større grad vektlegge langrennstrening fremfor hopping for å nå toppen. Dette viser at systemet også endrer betingelsene for den indre rasjonaliteten i idretten, og har betydning for hvordan kombinert utøveres som idrett. De to kombinertutøverne som er intervjuet i denne oppgaven mener dette er en negativ endring, og en endring som går bort i fra det tradisjonelle ved kombinertsporten. Som den ene utøveren sier, ligger det i kombinertsportens natur at det skal være litt «vann mellom båtene» i langrennet, og at det på denne måten blir mer spennende for publikum. Ettersom han har sin styrke i hoppbakken er det relevant å spørre hvorvidt denne utøveren tenker på publikums interesser eller sine egne interesser når han formidler dette synet. For publikums del vil jeg tro at et tettere langrenn vil være like spennende som et langrenn hvor førstemann starter 42 sekunder foran nestemann på listen. For denne utøveren er det nok mer spennende hvis det er litt avstander ned til konkurrentene, slik at han har større sjanse til å vinne. I og med at disse utøverne har sin styrke i hoppbakken fremfor langrennssporet vil meningene deres skille seg fra utøvere som har styrken i langrennssporet. Jeg hadde nok fått et annet perspektiv hvis jeg hadde intervjuet to utøvere med andre kvaliteter. Slik er realiteten, selv om det ikke underminerer det faktum at det er deres forståelser som kommer til syne i denne oppgaven, og at disse teller like mye som andre virkelighetsforståelser. Det er bare relevant å bringe lys over deres posisjon, og være oppmerksom på hvilke interesser de har som utøvere.

Som følge av dette vind- og avsatssystemet mener utøverne at konseptet skihopping har forandret seg. Det som tidligere var «enkelt og greit» har nå blitt mer avansert og moderne. Bruken av systemet som det rasjonelle midlet for å nå målet om økt rettferdighet og kommersiell interesse har ført med seg en mer komplisert tilnærming til skihopping. Med dette systemet er det flere faktorer som kan være med på å avgjøre hvem som vinner, og hvem som blir nummer to. Det er ikke lenger bare lengde- og stilpoeng som er avgjørende, men også vind- og avsatspoeng. Utøverne mener det er vanskeligere å bedømme hvor godt et skihopp er, før man har fakta om vindforhold og hvilken avsats det hoppes fra. Dette har betydning for hvordan man følger med på skihopping. Man må faktisk vente til dommerne har gitt poeng, og til man ser kompensasjonen og hele resultatet, før man kan si noe om hvor godt hoppet var i forhold til konkurrentene. I tillegg har skihopping fått en taktisk dimensjon med avsatssystemet. Det at man kan gå ned på farten, gjør at utøverne kan tjene noen ekstra poeng, spesielt i bakker hvor det er vanskelig å hoppe de siste meterne. Selv om utøverne sier at

denne muligheten ikke benyttes så ofte lenger, innrømmer de at de ved enkelte anledninger bruker det, og at det bringer inn et ekstra element i skihopping. Den mer «kompliserte» tilnærmingen til skihopping oppfattes også, som jeg har diskutert i kapittel 4.4. og 5.1.2. som et spennings- og underholdningspotensial. Jeg oppfatter dermed utøverne dit hen at de er litt tvetydige når det gjelder synet på det tradisjonelle mot det mer moderne uttrykket til skihopping. På den ene siden mener de at systemet går i mot den tradisjonelle ideologien, og at det kompliserer hoppSPORTENS uttrykk, mens de på den andre siden mener at de nye komponentene som systemet fører med seg kan bidra til å gjøre skihopping mer spennende.

Slik jeg opplever utøverne, er det grunnlag for å hevde at de fleste av dem mener systemet bidrar til en forandring i forhold til slik det har vært, og at denne forandringen ikke nødvendigvis trenger å være negativ. Likevel er noen av utøverne usikre på om man bør fjerne dimensjoner av flaks og uflaks, da disse oppfattes som en del av skihopping. Jens er kanskje den som tenker mest på dette, da han stiller spørsmål om hvorvidt det er riktig å lage et system som kontrollerer de klimatiske forholdene som ofte gjør seg gjeldende i en utendørsidrett. Hans holdninger til systemets eksistens går dermed ut over generelle spørsmål om rettferdighet og kommersiell interesse, og integrerer også en mening om utendørsidrettens ideologi. Han deler i utgangspunktet de andre utøvernes syn på hvordan systemet fungerer, og hva dette systemet tilfører hoppSPORTEN. På den ene siden mener han at konkurransene bør være rettferdig, ettersom det er jobben deres og inntekten påvirkes av de resultatene man får. På den andre siden stiller han spørsmål hvorvidt det er riktig eller ikke å lage et slikt system, og mener at skihopping ikke nødvendigvis skal beskyttes mer mot klimatiske tilfeldigheter enn andre utendørsidretter.

5.2. Veien videre

Denne studien har hatt som hensikt å undersøke landslagsutøveres holdninger til vind- og avsatssystemet i hopp og kombinert. Studien har gitt meg mange svar, og bidratt til å gi et innblikk i hvordan utøverne opplever et system som har fått litt blandede tilbakemeldinger fra publikum og ulike medier. Ettersom dette er en studie av norske utøvere, kan vi ikke uten videre si at deres oppfatninger av systemet deles av utøvere av andre nasjoner. Det kunne derfor vært interessant å undersøke om det er noen meningsforskjeller mellom de norske og de utenlandske utøverne. Dette kunne vært spesielt interessant med tanke på opplevelser og erfaringer knyttet til dette med medieformiling. Utøverne i denne studien var generelt svært kritiske til hvordan media og kommentatorene fremstiller systemet, og mener at den negative formidlingen er ett av de største problemene. Det kunne derfor vært interessant å undersøke

hvordan utøvere i andre land oppfatter medieformilingen av systemet, og hvordan deres oppfatning av den påvirker deres syn på systemet som helhet.

Videre kunne det også vært interessant å sammenligne utøvernes synspunkter i denne studien med synspunktene til trenere, ulike FIS aktører, sponsorer, medier eller kommentatorer. Det er relevant å tro at utøvernes meninger skiller seg fra meningene til andre aktører på feltet, og det kunne vært spennende å se hvilke variasjoner og ulikheter som finnes mellom disse aktørene. Det kunne for eksempel vært relevant å undersøke hvordan FIS opplever systemets funksjon og rasjonalitet nå, sammenlignet med de ambisjonene som lå til grunn for innføringen. Dette ville sannsynlig krevd en mer organisasjonsteoretisk tilnærming enn den som var utgangspunktet for denne studien. Videre kunne det vært interessant og sett nærmere på hvilke holdninger som eksisterer i andre utendørsidretter når det kommer til ulikheter i værforholds innvirkning og klimatiske tilfældigheter. Alpint er allerede nevnt i denne studien, og man har i tillegg langrenn og skiskyting. I alle disse idrettene er situasjonen lik den i skihopping, ettersom værforhold kan påvirke prestasjoner og resultatet. Denne innfallsvinkelen kan dermed være relevant når det gjelder å forstå mangfoldet i hva som oppfattes som rettferdig, både med tanke på kompetanselikheter og resultatlikhet i idretten mer generelt.

Det er med andre ord flere muligheter til å utvide denne studien, og inkludere flere spennende forskningsspørsmål. Det er ikke tvil om at både skihopping som felt, og vind- og avsatssystemet som tema, er forskningsområder hvor det gjenstår mye å gjøre, også fra et samfunnsvitenskapelig perspektiv. Begge områdene er relativt uberørt når det kommer til sosiologiske tilnærminger. Det er derfor mange spennende tema og forskningsspørsmål som kan anvendes i fremtidige prosjekter.

6.0. Litteratur

- Andreff, Wladimir, & Bourg, Jean-Francois. (2006). Broadcasting rights and competition in european football. In C. Jeanrenaud & S. Késenne (Eds.), *The economics of sport and the media*.
- Apostolopoulou, Artemisia, & Papadimitriou, Dimitra. (2004). "Welcome home": Motivations and objectives of the 2004 grand national olympic sponsors. *Sport marketing quarterly*, 13, 180-192.
- Augestad, Pål, & Bergsgard, Nils Asle. (2007). *Toppidrettens formel*. Oslo: Novus forlag.
- Beech, John, & Chadwick, Simon. (2007). Introduction: the marketing of sport. In J. Beech & S. Chadwick (Eds.), *The marketing of sport*. Essex: Pearson Education Limited.
- Berkutschi. (2012). New jumping suit: Body size = suit size.
<http://berkutschi.com/en/front/news/2154-new-jumping-suit-body-size-suit-size>
- BLD. (2001). *Oppvekst med prislapp?* Oslo: Barne-, likestillings- og inkluderingsdepartementet Retrieved from
<http://www.regjeringen.no/nb/dep/bld/dok/nouer/2001/nou-2001-6/3/3/1.html?id=363747>.
- Breivik, Gunnar. (2000). Against a chance: a casual theory of winning in sport. In T. Tännsjö & C. Tamburrini (Eds.), *Values in sport. Elitism, nationalism, gender equality and the scientific manufacture of winners*. London: E & FN Spon.
- Coakley, Jay, & Pike, Elizabeth. (2009). *Sports in society: Issues and controversies*. Berkshire: McGraw-Hill Education.
- Dahlén, Peter. (2008). *Sport och medier. En introduktion*. Fredrikstad: IJ-forlaget.
- Dønnem, Olav Magne, & Opland, Jens. (2008). *Toppidrettsmiljøer innenfor skihopp: sentrale trekk ved miljøets struktur-, kultur- og læringssystemer*. (Masteroppgave), Handelshøyskolen i Trondheim, Trondheim.
- Eichberg, Henning, & Jespersen, Ejgil. (1986). *De grønne bølger: træk af natur- og friluftslivets historie*. Slagelse: Bavnebanke.
- Enjolras, Bernard. (2002). Senmodernitet, identitetsdannelse og idrettens kommersialisering. In Ø. Seippel (Ed.), *Idrettens bevegelser. Sosiologiske studier av idrett i et moderne samfunn*. Oslo: Novus Forlag.
- FIS. (2009). FIS fact sheet. Important new rules in ski jumping and nordic combined summer grand prix. <http://www.fis->

- ski.com/mm/Document/document/General/04/23/02/July292009NewrulesatSkiJumpingandNordicCombinedSummerGrandPrix2009_Neutral.pdf
- FIS. (2010). Walter Hofer about last season and possible changes. <http://www.fis-ski.com/ski-jumping/news-multimedia/news/article=walter-hofer-about-last-season-and-possible-changes.html>
- FIS. (2011). Walter Hofer: "Still in a phase of consolidation". <http://www.fis-ski.com/nordic-combined/news-multimedia/news/article=walter-hofer-still-phase-consolidation.html>
- FIS. (2013a). Big news for the ski jumping World Cup. <http://www.fis-ski.com/ski-jumping/news-multimedia/news/article=big-news-for-the-ski-jumping-world-cup.html>
- FIS. (2013b). *Changes in the starting procedure + wind and in-run compensation*. Hakuba seminar.
- FIS. (2013c). The international ski competition rules (ICR). Oberhofen: International Ski Federation.
- FIS. (2013d). Specifications for competition equipment and commercial markings. Oberhofen: International Ski Federation.
- FIS. (2014). 7500 TV hours of skiing and snowboarding measured during the 2013/2014 season. <http://www.fis-ski.com/news-multimedia/news/article=500-hours-skiing-and-snowboarding-measured-during-the-2013-2014-season.html>
- Flagestad, Arvid. (1996). *Idrettsøkonomi og økonomi i idretten. Status og utfordringer*. Oslo.
- Forrest, David, & Simmons, Robert. (2002). Outcome uncertainty and attendance demand in sport: the case of English soccer. *The Statistician*, 51, 229-241.
- Gantz, Walter. (1981). An exploration of viewing motives and behaviors associated with television sports. *Journal of broadcasting*, 25(3), 263-275.
- Giulianotti, Richard. (2005). *Sport - a critical sociology*. Cambridge: Polity Press.
- Goksøyr, Matti. (1988). *Sivilisering, modernisering, sportifisering. Fruktbare begreper i idrettshistorisk forskning?* Oslo: Norges idrettshøgskole.
- Goksøyr, Matti. (2008). *Historien om norsk idrett*. Oslo: Abstrakt forlag.
- Gratton, Chris, & Solberg, Harry Arne. (2007a). The economics of professional sport and the media. *European Sport Management Quarterly*, 7(4), 307-310.
- Gratton, Chris, & Solberg, Harry Arne. (2007b). *The Economics of Sports Broadcasting*. Abingdon, Oxfordshire: Routledge.
- Gratton, Chris, & Taylor, Peter. (2000). *Economics of sport and recreation*. London: Spon Press.

- Gustavsson, Bernt. (2007). Hans-Georg Gadamer: Att som i leken förstå. In K. Steinsholt & L. Løvlie (Eds.), *Pedagogikkens mange ansikter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Guttman, Allen. (1978). *From ritual to record*. New York: Columbia University Press.
- Hanstad, Dag Vidar. (2005). Kommersialiseringen av skiskyting.
<http://idrottsforum.org/articles/hanstad/hanstad051214.pdf>
- Hayes, Richard, & Boyle, Raymond. (2009). *Power Play: Sport, the media and popular culture*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Helland, Knut. (2003). *Sport, medier og journalistikk. Med fotballandslaget til EM*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Helland, Knut, & Ytre-Arne, Brita. (2007). Sport, attraksjon og journalistikk. Universitetet i Bergen: Institutt for informasjons- og medievitenskap.
- Herland, Claes-Tommy. (2009). Ville blitt en parodi.
http://skiforbundet.forbundetonline.no/Kretser/agder_rogaland/nyhet/2009/oktober/Sider/hopp2klingenthal.aspx
- Hjelseth, Arve. (2009). Matti Goksøy: Historien om norsk idrett. *Tidsskrift for samfunnsforskning* 3, 407-410.
- Hjelseth, Arve. (2014). Mot en de-sportifisert idrett?
<http://idrottsforum.org/forumbloggen/mot-en-de-sportifisert-idrett/>
- Jung, Alexander, Staat, Manfred, & Müller, Wolfram. (2014). Flight style optimization in ski jumping on normal, large, and ski flying hills. *Journal of Biomechanics*, 47(3), 716-722.
- Kvale, Steinar, & Brinkmann, Svend. (2009). *Interview: Introduktion til et håndværk*. København: Hans Reitzels forlag.
- Longman, Jeré. (2010). Battle of weight versus gain in ski jumping.
http://www.nytimes.com/2010/02/12/sports/olympics/12skijump.html?pagewanted=all&_r=0
- Markula, Pirkko, & Silk, Michael. (2011). *Qualitative research for physical culture*. New York: Palgrave Macmillan.
- Meenaghan, Tony, & Shipley, David. (1999). Media effect in commercial sponsorship. *European journal of marketing*, 33(3/4), 328-347.
- Mehus, Ingar. (2005). Distinction through sport consumption. *International review for the sociology of sport*, 40(3), 321-333.
- Minolta, Konica. (2012). Konica Minolta er offisiell sponsor av FIS World Cup skihopp.
<http://www.konicaminolta.no/no/business-solutions/om-oss/presesenter/pressearkiv->

- 2012/nyheter/article/konica-minolta-er-offisiell-sponsor-av-fis-world-cup-skihopp.html
- Müller, Wolfram. (2009). Determinants of Ski-Jump Performance and Implications for Health, Safety and Fairness. *Sports medicine*, 39(2), 85-106.
- Müller, Wolfram, Platzer, Dieter, & Schmölzer, Bernhard. (1996). Dynamics of human flight on skis: Improvements in safety and fairness in ski jumping. *Journal of Biomechanics*, 29(8), 1061-1068.
- Müller, Wolfram, & Schmölzer, Bernhard. (2002). The importance of being light: aerodynamic forces and weight in ski jumping. *Journal of Biomechanics*, 35(8), 1059-1069.
- NESH (2006). [Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi].
- NIF. (2014). NIF's historie. Retrieved 4. mai, 2014, from <http://www.idrett.no/omnif/historikk/Sider/Historikk.aspx>
- Nilssen, Vivi. (2012). *Analyse i kvalitative studier*. Oslo: Universitetsforlaget.
- NTB. (2009). Nå skal hopperne få "vindpoeng". <http://www.vg.no/sport/ski/hopp/artikkel.php?artid=585080>
- Oggiano, Luca, & Sætran, Lars. (2008). Effects of Body Weight on Ski Jumping Performances under the New FIS Rules (P3). In M. Estivalet & P. Brisson (Eds.), *The Engineering of Sport 7*. Paris: Springer-Verlag.
- Omdal, Sven Egil. (2008). Spørsmål ved en bære. <http://www.bt.no/lokallokal/arnaogosteroy/kommentar/Sporsmal-ved-en-bare-1887814.html>
- Peterson, Thomas. (2002). En allt allvarligare lek - Om idrottsrörelsens partiella kommersialisering 1967-2002. In J. Lindroth & J. Norberg (Eds.), *Ett idrottssekel - Riksidrottsförbundet 1903-2003*. Stockholm: Informationsförlaget.
- Pfister, Gertrud. (2007). Sportification, Power, and Control: Ski-Jumping as a Case Study. *Junctures*, 8, 51-67.
- Rafoss, Kolbjørn. (2005). Haller i nord. En kartlegging og analyse av aktive, arrangement og aktivitet i nordnorske innendørshaller. Del 3. (Vol. 3, pp. 47): Høgskolen i Finnmark.
- Remizov, Ludwig. (1984). Biomechanics of optimal flight in ski-jumping. *Journal of Biomechanics*, 17(3), 167-171.
- Sandell, Peder Blaauw. (2014). *Prestasjonsangst hos noeske landslagsløpere i kombinert*. (Masteroppgave), Norges idrettshøgskole, Oslo.

- Schiefloe, Per Morten. (2009). *Mennesker og samfunn*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Seo, K., Murakami, M., & Yoshida, K. (2004). Optimal flight technique for V-style ski jumping. *Sports engineering*, 7, 97-104.
- Skaalmo, Siri. (2005). TV2 og Telenor punger ut for fotball. from <http://www.dn.no/etterBors/2005/06/17/tv-2-og-telenor-punger-ut-for-fotball?service=print>
- Skadsem, Maren. (2009). *Prestasjon og vekt i norsk hoppспорт*. (Masteroppgave), Høgskolen i Telemark, Bø.
- Skauvik, Mari. (2013). *Skihopping - fra tradisjonsidrett til ekstremспорт?* (Masteroppgave), NTNU, Trondheim.
- Skisprungschanzen. (2011). Garmisch needs to install wind shelter. <http://www.skisprungschanzen.com/EN/Articles/0044-Garmisch+needs+to+install+wind+shelter>
- Slagstad, Rune. (2010). *Sporten*. Oslo: Pax forlag as.
- Solberg, Harry Arne, & Hammervold, Randi. (2008). TV sports viewers - who are they? *Nordicom Review*, 29, 95-110.
- Solberg, Harry Arne, Hanstad, Dag Vidar, & Steen-Johnsen, Kari. (2009). The challenges of producing popular sports contest: a comparative study of biathlon and cross-country skiing. *International Journal of Sports Marketing & Sponsorship*, 10(2), 171-189.
- Sundberg, Rolf Reidar Østby. (2010). *Å sveve blant fugler. En kvalitativ studie av skihoppernes identitet*. (Masteroppgave), NTNU, Trondheim.
- Thagaard, Tove. (2003). *Systematikk og innlevelse. En innføring i kvalitativ metode*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Thomsen, Ragnhild. (2005). Sport i norsk radio 1982-2004. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Thoresen, Arne. (2007). *Lengst gjennom lufta. Et 200 år langt sjev gjennom hopphistorien*. Oslo: Versal forlag.
- Tjora, Aksel. (2010). *Kvalitative forskningsmetoder i praksis*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Vamplew, Wray. (2007). Playing with the rules: Influences on the development of regulation in sport. *The International Journal of the History of Sport*, 24(7), 843-871.
- Virmavirta, Mikko, & Kivekäs, Juha. (2012). The effect of wind on jumping distance in ski jumping – fairness assessed. *Sports biomechanics*, 11(3), 358-369.
- Virmavirta, Mikko, Kivekäs, Juha, & Komi, Paavo. (2001). Take-off aerodynamics in ski jumping. *Journal of Biomechanics*, 34(4), 465-470.
- Whannel, Garry. (1992). *Fields in vision*. London: Routledge.

Widerberg, Karin. (2011). *Historien om et kvalitativt forskningsprosjekt*. Oslo: Universitetsforlaget.

Young, Kevin, & Atkinson, Michael. (2012). Introduction: The practice of qualitative research and thinking qualitatively. In K. Young & M. Atkinson (Eds.), *Qualitative research on sport and physical culture*. Bingley: Emerald Group Publishing Limited.

7.0. Vedlegg

7.1. Intervjuguide til informant 1

Oppvarmingsspørsmål

- Når begynte du å hoppe på ski?
- Var det noen spesiell grunn til at du begynte?
- Er det et spesielt minne du husker fra du var yngre?

Refleksjonsspørsmål

- Systemet ble først prøvd ut i 2009. Hvordan ble systemet introdusert for dere utøvere?
- Husker du hva du først tenkte?

Rettferdighet

- En av grunnene til at systemet ble innført var for å skape mer rettferdige forhold. Er du enig i at dette var nødvendig?
 - o Hopping en utendørsaktivitet..

Vise video fra (...)

- Husker du hva du tenkte her?
- Opplevde du at systemet kompenserte for dine vindforhold?
- Du fikk (...) (viser resultatlisten). Hvilke tanker gjør du deg?
- Forskning viser at baktrekken skader mer enn motvinden gir fordel (under samme vindstyrke). For lite?
- Sidevind, f.eks. (...)

Med tanke på avsatssystemet;

- Har hopping blitt mer taktikk nå? Har de som er i god form enda en større fordel? Kan nå ned på farten og få noen plusspoeng.
 - o Snakkes det om dette aspektet blant dere gutter?

Sikkerhet

Den andre grunnen for innføringen av systemet var sikkerhet. Dette går både på vindsystemet, men også på avsatssystemet.

- Føler du at din sikkerhet som utøver ivaretas under konkurranser?
- Har du noen gang følt at den ikke har blitt ivaretatt? (f.eks. (...))
- Erfarer du at juryen er raskere til å gå ned på farten nå enn tidligere? (hvis det er veldig gode forhold?)

Det kommersielle aspektet

Den tredje grunnen til innføringen av systemet var det kommersielle aspektet, og i hovedsak knyttet til TV-produksjon.

- Din sportsjef uttalte at dette kanskje var den viktigste utviklingen for hoppporten både sportslig og kommersielt.
- Hvordan ser du på den utviklingen som skihopping har gjennomgått?
- Tror du det var nødvendig å gjøre noe for å holde på den kommersielle interessen og publikum generelt?
- NRK kjørte jo en test på noen av landslagshopperne, og bare (...) klarte å identifisere hvilken hopper som ble best i konkurransen. Hvis det er kan være vanskelig for dere utøvere, skjønner du har publikum kan bli litt forvirret?
- Konflikt mellom det kommersielle og det tradisjonelle?
 - o Noe av romantikken er at den som hopper lengst vinner?
- Tror du stilpoengene også kan bli avviklet eller erstattet av mer kvantifiserte målinger?
- Fører til at rennene avvikles raskere. Dette er vel positivt for utøverne også

7.2. Intervjuguide til informant 2-7

Bakgrunnen for dette studiet og intervjuet er det nye vind- og avsatssystemet i hopp og kombinert.

- Systemet ble først prøvd ut i 2009. Hvordan ble systemet introdusert for dere utøvere?
- Husker du hva du tenkte om det?

(Rettferdighet)

- Systemet nødvendig for å skape mer rettferdige forhold?
- Skihopping en utendørsaktivitet
- Føler du at systemet kompenserer for vindforholdene?
 - o Husker du noen konkurranser hvor det ikke har gjort det?
- Forskning viser at baktrekk skader mer enn motvind gir fordel. For lite kompensasjon?
- Sidevind

Med tanke på avsatssystemet;

- Har hopping blitt mer taktikk nå? Har de som er i god form enda en større fordel? Kan nå ned på farten og få noen plusspoeng.
 - o Snakkes det om dette aspektet blant dere gutter?

(Sikkerhet)

- Føler du at din sikkerhet som utøver ivaretas under konkurranser?
- Har du noen gang følt at den ikke har blitt ivaretatt?
- Erfarer du at juryen er raskere til å gå ned på farten nå enn tidligere? (hvis det er veldig gode forhold?)

(Kommersielle aspektet)

- Med utgangspunkt i dette systemet – hvordan ser du på den utviklingen som skihopping har gjennomgått?
- Syns du som utøver det har blitt vanskeligere å forstå konseptet «skihopping»?
- Blir sett på dom den viktigste utviklingen som hoppporten har gjennomgått. Nødvendig for å holde på den kommersielle interessen og publikumsinteressen?
- NRK kjørte jo en test på noen av landslagshopperne, og bare (...) klarte å identifisere hvilken hopper som ble best i konkurransen. Hvis det er kan være vanskelig for dere utøvere, skjønner du har publikum kan bli litt forvirret?
- Konflikt mellom det kommersielle og det tradisjonelle?
 - o Noe av romantikken er at den som hopper lengst vinner?
- Tror du stilpoengene også kan bli avvirket eller erstattet av mer kvantifiserte målinger?
- Fører til at rennene avvikles raskere. Dette er vel positivt for utøverne også?

7.3. Informasjonsskriv



Til informantene

Jeg studerer master i idrettsvitenskap ved NTNU i Trondheim og skal i den forbindelse skrive masteroppgave denne høsten. Tema for oppgaven er skihopping og det nye vind- og avsakskompensasjonssystemet som ble introdusert sommeren 2009. Tanken bak systemet var å gjøre sporten mer rettferdig og sikker for utøverne, samt mer kommersiell innbydende for TV-produsentene. I oppgaven ønsker jeg å se nærmere på hvordan hopperne selv oppfatter dette regelverket, både når det gjelder rettferdighet, sikkerhet og det kommersielle aspektet.

For å få et så helhetlig og detaljrikt intervju som mulig ønsker jeg å bruke lydopptaker i intervjuet. Hvis dette er problematisk for deg som informant, vil ikke lydopptaker bli benyttet.

I masteroppgaven vil du som informant fremstilles etter kriterier som en skihopper eller kombinertløper på internasjonalt nivå. Navn, personlige karakteristika og andre kjennetegn utover det som er nevnt ovenfor vil ikke bli eksponert. Alt som blir sagt i forbindelse med intervjuet vil holdes konfidensielt i arbeidsprosessen utover fremlegg hos veileder og medstudenter. Intervjuet vil bli slettet i etterkant av analysen, og vil bare publiseres i den ferdigstilte oppgaven.

Deltakelsen i intervjuet er frivillig, og du som informant kan trekke seg når som helst, også i etterkant. Har du noen spørsmål, eller vil ta en prat om intervjuet kan jeg nås på følgende måte:

Med vennlig hilsen
